İNSANCIL

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

YIL 4 SAYI 47 EYLÜL 1994 35.000.- TL. (KDV DAHİL)

BEYAZ ADAMIN SÖZCÜLERİ

İÇİNDEKİLER

Cengiz GÜNDOĞDU
Beyaz Adamın Sözcüleri 1
Kaan ARSLANOĞLU
Yanılmanın Gerçekliği-6 3
(Her Şeyi Belirleyen Kişilik)
Sibel ŞEN
Mezopotamya Kızı (Şiir) 8
Mustafa Bayram MISIR
İkinci Yeni Üzerine Eleştirel Notlar 9
Faruk BAL
Ağrı (Şiir) 12
Berrin TAŞ
Şiir İnsansız Olamaz 13
Türkan İLDENİZ
Sevdik İnsanı Halk Halk (Şiir) 14
Sabahattin YALKIN
Türkçe Şiir Üzerine 15
Öner YAĞCI
Rıfat Ilgaz'a Selam 17
İsmet ALICI
Zıtlama (Şiir) 18
Güngör GENÇAY
Ölmek ile Yaşamak Aynı Pusulada 19
İbrahim DEMİRCAN
Renkler ve Zevkler Tartışılmaz (Mı Acaba)-I 20
Ozan YILMAZ
Anlaşılmak 23
Sinan KUTLU
Benzemeyene (Şiir) 24
Bülent HABORA
Sevgi Yolu Palmiye Altı Sohbetleri 25
Müşür Kaya CANPOLAT
Deliliğe Övgü (Şiir) 26
Devrim AŞKIN
Saksıda Çiçek... Kafeste Kuş... Hapiste İnsan 27
Kemal ADALI
Uslu Çocuk Olmayacağım Anne (Şiir) 28
Hasan AKARSU
Spartaküs'ün Oğlu ve Aşk 29
Zihni T. ANADOL
Geldim, Gördüm, Yenilmedim 30
Bozan YAMAN
Urfa (Şiir) 31
İnsancıl'a Mektup 32
Nihat ATEŞ
Yağmur Yolu (Şiir) 33
Hasan GÜLSAÇAN
Onur Belgesi ve Pasaport ve Lay Lay Lom 34
Refika BEZİRCİ
Keyf Çayı (Öykü) 35
Ayhan ERGÜN
Çakıyla Kazımayın Ağacın Gövdesini (Şiir) 35
Uğur KARABAĞLI - İbrahim DEMİRCAN
İnsan Hakları Derneği Özgülünde
Demokratik Kitle Örgütleri ve Kültür 36
Dursun GÜLEÇ
Işık Akışı (Şiir) 39
Yılmaz ARSLAN
Çığlık (Şiir) 40
Soner KAYNAR
Kardeşime Türkü (Şiir) 41
İnsancıl'a Mektup 42
Walt WHİTMAN
Dersimi Tam Öğrenen Kim (Şiir) 43
Cengiz GÜNDOĞDU
Yıldız Güncesi 44
Metin GÜVEN
Dokunma (Şiir) 47
Turgay DEĞİRMENCİ
Gülüşü Dudağında (Şiir) 48

Kapak: Aşkın AYRANCIOĞLU
Dağıtım: YAY-SAT

Sahibi - Yazılışleri Sorumlu Yönetmeni
BERRİN TAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
CENGİZ GÜNDOĞDU
Kurum Yazmanı
ŞADİYE GÜLE
Adres: Mollafenari Sok. Nadir Han No: 40-42 Kat:5
Cağaloğlu/İST. Tel: 513 93 99 - 511 79 94
Dizgi/Sel Dizgi ve Yayıncılık 511 10.05
Baskı/Ilıcak Matbaası Tel: 880 40 75

Ege Bölgesi Temsilcisi Bülent Habora
Sevgi Yolu Kitapçılar Çarşısı No:27
(Efes Oteli Arkası) İZMİR
Tel: 0232-368 02 64
Ankara Bürosu: Necatibey Cad. Lale Sokağı 4/18
Sıhhıye / ANKARA

Avrupa Temsilcisi Nurettin Kurtuluş
Solling Str. 15/30419 Hannover/Deutschland
Tel: 0511/758916 Fax: 0511/758916

Abone olmak için PTT'den 666 043 Nolu Posta çeki veya T. İş Bankası 9. Kısım Ataköy- İst. 11 37-38678 Berrin Taş adına 350.000 TL. yatırmanız yeterlidir.

İnsancıl'a gönderilen ürünler geri verilmez. Yazıların A 4 boyutundaki kağıdın tek yüzüne çift aralıkla yazılması reca olunur.

Beyaz Adamın Sözcüleri

Bu sayı yayımlanan Kaan Arslanoğlu'nun yazısını okudukta düşündüm. Örneklediği insanların yüzyıl önce benzer durumda olacakları tartışılsa bile, bugünden yüzyıl önceye... dahası binlerce yıl önceye bu çizgiyi uzatabiliriz. Şöyle. Bugün nasıl bu durumu... insanı kasıp kavuran sistemi savunanlar... bu sistemin ötesinin olamayacağını savunanlar varsa... sistemi kökten eleştirenler... bu sistemi değiştirmek isteyenler... güzel dünya ülküsü için mücadele edenler de var. Bu, yüzyıl önce böyleydi... beşyüz yıl önce böyleydi... bin yıl önce böyleydi.

Şunu üzülerek söylüyorum. Acımasızca kelimesini üzüntüyle söylüyorum. Bu mücadele politikayla kültür alanında son derece acımasızdır. Çünkü yerleşik sistem politikayla... kültürle egemenliğini sürdürür. Sistemin egemenliğini sürdürdüğü bu iki alanı eleştiri, acımasızca susturulur. Sistem, yerine göre, zamana göre suskunluk için idam sehpaları kurar... insanı beşyüz yıl hapse mahkum eder... ya da sistemin diliyle söver.

Kaan Arslanoğlu'nun yazısını okudukta tarih boyunca sistemden yana tavır alanları en fazla iki kelimeyle nasıl anlatılabilir dedim. Bu konuda arkadaşlarımdan öneriler istedim. Önerim, İnsancıl çevresinde ilgi gördü. Sistemden yana tavır alanları en fazla iki kelimede niteleyen birçok söz geldi. Ben bu nitelemelerden en kapsamlısını... seçtim.

Bu nitelemelerin en sertini getiren arkadaşıma şunu sordum. Neden bu kadar sert. Arkadaşım şunları söyledi. "Onlar da belki bizcileyin üniversite sıralarında sıkıntı çektiler. Ama şimdi hiçbiri en azından yirmi yıldır hastahane kapılarından ağlayarak dönmedi parasızlıktan. Gündoğdu, daha yirmi gün önce, işte bu iskemlede oturan 30-35 yaşlarında bir hanım, "Annem ölecek, lütfen bizi kabul edecek bir hastahane bulun diye ağlıyordu. Bu niteleme onlara az bile."

Sorun tam burda işte. Sistemin yanında yer alanlar bunu göremiyor. Sözgelimi Enis Batur Ekspres'te yayımlanan savunmasında "Bu kitaplar yayımlanmalıydı" diyor. Sorun burda değil. Sorun şurda. O kitapları kim alıp okuyacak... nasıl. Enis Batur'a şaşırtıcı bile gelse ben, bu alım satıma... kültür ürünlerinin meta derkesine düşürülmesine karşıyım. Bunun değişmesi gerekiyor. Ama sistem içinde kalan Enis Batur sistem içi yanıtlar veriyor. Sistem içinde kalanlara bu yanıtlar son derece doyurucu olabilir. Oysa bizim için sorun bu sistemle ne yapılabilir değil. Bu sisteme karşı... bu sistemi değiştirmek için ne yapılabilir bizim sorunumuz.

Sorun daha çok hastahane... daha çok doktor... sorun daha çok savcı... daha çok yargıç... daha çok hapishane... daha çok kitap... daha çok buzdolabı... daha çok otomobil... daha çok ayakkabı... daha çok otel... daha çok kumarhane değil.

Sorun artık değerin çarçur edilmediği... herkesin insanca yaşadığı bir dünya. Siz bu sistemle daha çoklarla tek bir sorunu çözemezsiniz. Dağlara taşlara varana kadar hastane yapın... ülkenin yarısı hekim olsun sağlık sorunu çözülmez.

Bu ülkenin bütün bankalarına bir Enis Batur yerleştirin... bütün Enis Batur'lar gece gündüz kitap bassın yine kitap okunmaz. Çünkü insanın kitap alacak parası yok... çünkü insanın, sisteme çalışmaktan kitap okumaya zamanı yok.

Önemli bir nokta daha var. Sistem, insanın bilincini dumura uğrattı. İnsanı evcilleştirdi. Böyle bir okur, sözgelimi Brecht'i doğru algılayamaz. Bu açıdan bakıldıkta herhangi bir bankanın... herhangi bir holdingin Brecht'i basmasında hiçbir sakınca yok. Çünkü böyle bir okur Brecht'i kafdağı masalları anlatan bir masalcı diye okur.

Sanat eserleriyle insan bilinçlenseydi sorun çoktan çözülürdü. İnsanın bilincini ışıtabilmek için öteki disiplerin de devreye girmesi... felsefe... bilim... eğitim... eylem... gerekiyor. Bütün bunların sistemi pekiştirdiği... insan bilincinin kıyım kıyım kıyıldığı bir toplumda insan sorunu insani açıdan çözümlenmeden nasıl bir insan sorununu gündeme konmadan girişilecek her hareket sisteme yarar.

Brecht bilen... Marks bilen... Lenin bilen ama dili... konuşması... aşkı... dostluğu.. yemesi içmesi... gülmesi... ağlaması... sevinci... üzüntüsü... mutluluğu... bütün hayatı sistemle bütünleşmiş... her davranışıyla sistemi pekiştiren... sistemi yeniden üreten insan istemiyoruz.

Bizcileyin insanların Enis Baturlarla sorunları buralarda. Yoksa hangi sermaye şirketinde görev aldığı... hangi kitapları bastığı kesinlikle ilgilendirmiyor bizleri.

Sistemin azgınlaşmış atlarına binerek yolcuları kurtaramaz kimse. Üstelik biz, öndeki ata mı... arkadaki ata mı, soldakine mi.. sağdakine mi binelim tartışması yapmıyoruz.

Burda söylenen şu. At değişmeli. Araba değişmeli. Yol değişmeli. Üstelik bütün bunları yapacak insan değişmeli. Yoksa atı değiştiririz... arabayı değiştiririz... yolu değiştiririz... adam gelir bizi yine sistemin yoluna sokar. Sen onca kitabı basarsın... sonra adamın biri gelir sana kitabı toplatırır. Enis Batur bunu yapmadı mı. Yaptı.

Ya Hilmi Yavuz... İstanbul Belediyesi Kültür Müdürlüğünü Lüks Hayatla geçirdi. Sen git yaban ellerde felsefe oku... Lüks Hayatlı Kültür Müdürü ol... modaya kapıl postmodern romanlar yaz.

Üzülüyorum.

Hangi tarihte... hangi ülkede olursa olsun sistemin sözcülüğünü üstlenenleri nasıl niteleyelim soruma birçok yanıt geldi. Ben bunların en kapsamlısını seçtim. Beyaz Adamın Sözcüleri... Biliyorsunuz Beyaz adam uygarlık getireceğim diye yollara düştü bütün dünyayı kan revan içinde bıraktı. Beyaz adamın sözcüleri de bunu estetize etti.

Kapitalizm dünyaya mutluluk getirmedi. Türkiye'ye getirmedi. Görün bunu. Hastane kapıları... mahkeme kapıları... hapishane kapıları inim inim inleyen insanlarla dolu. Bu toplumda bu kadar "hasta" bu kadar "davalı-davacı" bu kadar "suçlu" olamaz. İnsan doğduğuna pişman.

Bırakın Beyaz Adamın sözcülüğünü... Bu niteleme gelen yanıtların içinde en kapsamlısı sizin için. Ama en yumuşağı.

Cengiz GÜNDOĞDU

İnsancıl Kültür Semineri

BİR ROMAN YAZALIM

Uygulayıcı: Sevim Raşa.
Cumartesi günleri, 11.00

Amaçlar
Bir roman yazmaya başlamak.
Kurallar, kuralları kullanmak.
Uygulama.
Öğrencilerin birbirini eleştirerek doğruyu bulmalarını sağlamak ve onlara yardımcı olmak.
Yazında en çok yapılan yanlışları belirtip tartışmaya açmak.
Okuyucu olarak bir kitabı değerlendirmeyi öğrenmek.

Çalışma Programı:

1. Hafta: Başlangıç - Roman üstüne tartışma. Roman nedir, ne değildir? Oyundan, senaryodan, biyografiden; deneme, makale ve gezi yazılarından; mitolojiden; felsefe, sosyoloji, psikoloji, tarihten farkı nedir? Bunlarla ortak yanları var mı? Varsa, bu ortak yanlar nelerdir?
- Ana karakter seçimi.
- Ödev 1 in dağıtımı (Ödev 1 in açıklaması: Baş kahramanınız kimdir? Geçmişi ve kişilik özellikleri nelerdir? Amacı (amaçları) nedir? Amacına ulaşmasını engelleyen etmenler nelerdir? Kahramanınızın engeller karşısındaki tutumu nedir? Engelleri aşmak için neler yapıyor? Kahramanın yer aldığı olayları, davranışları sıralama biçimleri basit, sahne gibi, nesnel, zaman sıralamalı, episodik v.b.
Öykünün geçtiği zaman ve yer; öykünün (romanın) ne tip okur için yazıldığı; romanın türü Tarihi, psikolojik v.b.; roman için araştırma yapmanın gerekip gerekmediği.)

2. Hafta: Ödev 1 in tartışılması. (Her derste 6 ya da 7 ödev tartışılacak, her ödev için yaklaşık yarım saat ayrılacak.)
- Ödev 2 nin dağıtımı. (Ödev 2 nin açıklaması: Baş kahramanın roman başlıyana kadarki yaşam öyküsü kendi ağzından anlatılacak. 2-10 sayfa olabilir. Bu ödev yazarın kendini baş kahramanla özdeşleştirip yazacağı kişiyi daha iyi anlamasını sağlıyacaktır. Bu ödev için öğrencilere uzunca bir zaman verilecektir.)

3-4. Hafta: Ödev 1 sınıfta tartışılacak.
- Romanın tanıtma yazısının 2-3 cümle ile nasıl yazılacağı, ilk taslağın nasıl yapılacağı öğretilecek.
- Ödev 3 verilecek. (Ödev 3 açıklaması: İlk taslağın hazırlanması, olayların bölümlere yerleştirilmesi.)

5-6-7-8. Hafta: Ödev 3 sınıfta tartışılacak. Özyaşam öyküleri toplanıp değerlendirilecek. (Özyaşam öyküleri sınıfta tartışılmıyacak.)

9. Hafta: - Bir iyi, bir de kötü öykü sınıfta tartışılacak.
Yazıda en çok yapılan yanlışlar belirtilip tartışılacak.
- Ödev 4 ve Ödev 5 verilecek. (Ödev 4 ve Ödev 5 in açıklaması: romanın açılış sahnesi ve birinci bölüm. Giriş sahnesinin önemi, kahramanın iç ve dış çatışmalarına ilişkin ipuçları, ilk taslakta belirtilen yan karakterlerin sahneye çıkışları veya onlara ilişkin ipuçları, ilk bölümde okuyucuda merak uyandıracak ögeler.

10-11-12-13. Hafta: Ödev 4 ün tartışması, 9. hafta dersinde belirtilen ögelerin vurgulanması.

13-14-15-16. Hafta: Ödev 5 tartışması - Romanın I. bölümü. Yazar olarak aradan çekilmek, olaylar dizgesi.

1- Seminer 10 Ekim Cumartesi günü başlayacak. 16 Cumartesi sürecek.
2- İzleyici sayısı sınırlı tutulacak.
3- İzleyici ön görüşme sonucu seminere kabul edilecek.
4- Seminer ücretlidir. Toplam ücret 1.600.000 TL.sıdır. Ücret, haftalık 100.000 TL.sı olarak alınacaktır.
5- Başvuruların İnsancıl Dergisi adresine yapılması reca olunur.
6- Seminerin verileceği yer, İnsancıl Dergisi toplantı salonu.

Yanılmanın Gerçekliği- 6
(Her Şeyi Belirleyen: Kişilik)

Kaan ARSLANOĞLU

"Dinlemeleri gerekenler söyleneni anlar,
anlamaları gerekmeyenler dinlemez."
Çin Bilgelikler Kitabından (40)
"Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az."
Türk atasözü

Kişilik, bireyi tüm öteki kişilerden ayıran ruhsal, bilinçsel, davranışsal özelliklerin tümüdür. Aşağı yukarı aynı anlamda kullanılan karakter sözcüğü de yakın karşılıktadır, ama toplumsal-ahlaki değerlendirmeyi de içerdiğinden, bu yazıda kişilik kavramı üstünde duracak ve o sözcüğü kullanacağım.

Kişilik bir kez oluştuktan sonra bir daha kolay kolay değişmez. Hatta ana hatları hiç değişmez diyebiliriz. Ayakları havada düşünmenin rahatlığını yaşayan psikodinamikçiler bile o konuda karamsardır: "Bugün ruh çözümcülerin elindeki araçlar kişiliğin niteliksel değişimine yol açabilecek durumda değildir. Saplantılı kişilik hiçbir zaman dönüşümceli kişiliğe, öfkeli kişilik uyuşuk kişiliğe dönüşmez, canlı insan karakaygılara gömülmez," der Reich. (48)

Kişilik Oluşumunda Hangisi Esas; Kalıtım mı Çevre mi?

Kişiliği oluşturan, kalıtımsal özellikler ve çevre koşullarıdır. Çevre koşulları içinde, bireyin doğum öncesinden başlayarak beslenmesi, sağlık durumu gibi fiziki etmenlerle birlikte, ailevi toplumsal etmenler ve yaşam olayları değerlendirilir. Kişilik oluşumunda ağırlığı çevre koşulları mı, yoksa kalıtımsal etmenler mi oluşturur tartışması yüzyıllardır sürmektedir. Bu tartışmada toplumcu eğilimdekiler genellikle çevre koşullarının, tutucu eğilimdekiler ise kalıtımsal etmenin temel olduğunu savunurlar ve bu savunularının ideolojik-politik yönelimlerine uygun olduğunu düşünürler. Bense toplumcu felsefeye yakın olduğum halde, insanın çoğu özelliğinin belirmesinde kalıtımsal-yapısal etmenin temel olduğuna inanır ve bunun felsefi-politik yönelişimle çelişmediğini görürüm. Çünkü insanın sınırlarını bilmenin toplumu ve insanı değiştirme uğraşını engellemediğine, aksine bu uğraşa güç verdiğine inanırım. Tavşanı tavşan, insanı insan yapan onun genetik programıdır. Öyle ki genetik tasımını değiştirebilirseniz bir tavşandan insan yapabilirsiniz. Aydınlar, toplumu ve insanı değiştirme felsefi, politik, kültürel uğraşı içinde malzemenin ne olduğunu bilmek zorundadır. Nasıl ki bugünün teknolojisiyle tavşandan insan yapılamıyorsa, insandan da yirmi-otuz yılda üst insan yaratılamayacağını kabul etmek zorundadır.

Bazıları, temel olan nedir sorusunun metafizik bir soru olduğunu düşünebilirler ki, bir yönüyle haklı olabilirler. Çünkü, temel olan kalıtımdır önermesi eninde sonunda bir genellemedir. Temelin nereden başlayıp nerede bittiği belli değildir. Doğuştan iyi eğilimlerle yaşama başlayan, sonra olumsuz bir çevrede yetiştiği için kötü olan bir insanın özelinde genel yargının pek önemi kalmaz. Ama olsun. Bilimsel-felsefi uğraş zaten en üst düzeyde soyutlama uğraşı değil midir. Üstelik geneli bilmeden özeli kavrama olasılığına ne ölçüde bel bağlanabilir.

"Burada ünlü ve eski 'natura versus nurture' ye, yani insanın doğuşuyla birlikte getirdiği özellikler ile çevresel etki ve biçimlenme arasındaki ilişkiye değindiğimiz açıktır. Tartışma bugüne dek sonuçlanmış değildir. Kendi deneylerim sonucunda, kalıtım yoluyla getirilen özelliklerin kişisel karakterlerin biçimlenmesinde çok önemli bir rol oynadığını gördüm. Bence analizcilerin yapması gereken ilk işlerden biri çocuğun doğum anındaki karakterini ortaya çıkarmak olmalıdır. Böylelikle daha sonraki incelemelerde neyin kalıtımla geldiğini, hangi özelliklerin ise çevresel etkenlerin sonucu oluştuğunu kesin olarak anlamak mümkün olacaktır." (41) Fromm pek çok psikodinamikçi gibi genetiği iyi bilmediğinden sorunu karikatürize etmiştir, ama yaklaşımı doğrudur. Karikatürize ettiğini düşünmemin nedeni de şu: Kişi mide ülserine, kansere olduğu gibi, şizofreniye, ya da bir kişilik bozukluğuna genetik bir yatkınlık içinde bulunabilir ama bunu bebeğin psikolojik analiziyle saptamak olası değildir. Dolayısıyla psikoloğun tamamen sağlıklı bulduğu bebek, onyedi yaşındayken

birden bire şizofren olabilir; bu da genetiğin konusudur. Ancak Fromm'un deneyim sonucu ulaştığı kalıtımın önemi savı yüzlerce araştırmayla doğrulanmıştır. Söz gelimi birbirinden farklı ortamlarda büyütülen ikizlerin yıllar sonra benzer kişilik özellikleri gösterdikleri saptanmıştır. Aynı ortamda büyüyen kardeşlerin kişilikleri arasında nasıl önemli farklar bulunabiliyorsa... Alkolizm, kişilik bozuklukları ve pek çok ruhsal hastalıkta kalıtımın rolü gösterilmiştir. Hatta bazı kanser türlerinde olduğu gibi bir takım ruhsal bozukluklarda da olumsuz kalıtıma neden olan genler açığa çıkarılmıştır.

Kişilik Grupları

Dünyada şu ana dek kaç milyar insan yaşamışsa o sayıda kişilik vardır. Fakat her konuda olduğu gibi kişilik denilen şeyi de anlamak, kavrayabilmek için insan, Hipokrat, Galen, Platon'dan; Freud, Pavlov, Jung'a varıncaya dek, kişilikleri sınıflandırmaya çalışmıştır. Bireylerin kişiliklerini kavrayabilmek kadar, kişilik gruplarının özelliklerini kavrayabilmek de önemlidir; çünkü insanın özünü, doğasını başka türlü anlamak olası değildir. Neden mi; çünkü, her kişilik ve kişilik grubu insani özellikleri şu veya bu yönde yansıtır. İnsani özelliklerin tümü varlıklarını, kişiler ve kişilik grupları temelinde gösterir. İnsan iyidir dediğimizde aklımızda belli tür insanlar ve onların özellikleri vardır. İnsan rezil bir mahluktur, dediğimizde de temel aldığımız veriler belirli kişilik gruplarının nitelikleridir.

Bugüne dek oluşturulan elliye yakın (bilinen) kişilik sınıflamasının çoğu gerçekliği belli yönleriyle yansıtır ve insanı tanımada fikir verir. Ancak üstünde ısrar edildiğinde önünde sonunda hepsi kaba sınıflamalardır ve kişilere taşımadıkları özellikler yüklemekten kaçınamazlar. Hemen hepsi bireyi, belli bir ideolojiyle, çoğun pek de uygun olmayan kalıplara sokma pratiğinden kurtulamazlar.

Günümüzde kişilik araştırmaları biraz daha nesnel olmaya dikkat gösteren bir bakış açısıyla yürütülmektedir. Bu anlayış kişiliği çok sayıda özelliğin biraraya geldiği bir sentez olarak değerlendirir. Türkçede 15 binin, İngilizcede 20 binin üstünde kişilik özelliği gösteren sözcük vardır. Atılgan, kaba, sessiz, çekingen, gürültülü, hayalci vb. (Dolayısıyla yirmi bin alanda kişilik özelliğinden söz etmek mümkündür.) Her sözcüğün gösterdiği kişilik özelliğini ayrı ayrı ölçmeye elbette imkan yoktur. Bu nedenle istatistik yöntemlere başvurulur. Belli sözcük-özellik gruplarının birbirine yakın karakterleri nitelediği saptanır. Böylece olabilecek en çok kişinin, en temel özelliklerini yansıtabilecek birkaç yüz hatta daha az sayıda sorudan oluşan ölçekler geliştirilir. (29) Bu tür ölçeklerle saptanan kişilik özellikleri ve onlar temelinde önerilen kişilik grupları, gerçekliğe biraz daha yakındır, ama elbette hiçbiri, bizi kesin doğruya ulaştırma iddiasında değildir.

Burada kişilikte normallik ve anormalik kavramıyla karşılaşırız. Kişilik özelliklerini tek tek ele alalım. Cesareti, zekiliği, özverili olmayı, yalancılığı, bencilliği vb. Elbette ki her bir özellik kendi içinde de bölümlere ayrılır. Söz gelimi gündelik yaşamında çok cesaretli davranan bir kişi toplumsal olaylarda korkak olabilir ve her özellikten her kişinin anladığı da değişiktir. Fakat tüm bunları gözardı eden dar bakışlı bir bilim adamı olduğumuzu varsayalım (günümüzün bilim insanı) ve diyelim bin insanı bu özellikleri yönünden ölçelim. Görürüz ki, (pozitif bilimlerde ya da insani bilimlerde yürütülen pek çok araştırmada olduğu gibi) istatistikte Normal Bölünme Kanunu adı verilen bir dağılım özelliği bulmuşuz. Bu kanunun anlamı şudur: Özellikler (ölçülebildikleri, karşılaştırılabildikleri derecede) genellikle belirli normal toplanma, dağılma eğrileri çizerler. (Genellikle diyoruz; çünkü başka bölünme kanunları da vardır.) Örneklersek, çok zeki ve çok aptal olanların bin kişi içindeki sayısını düşük bulur, diyelim zekaları IQ: 90 ile 100 arasında değişenlerin ezici çoğunluğu oluşturduğunu görürüz. Cesaret için, yalancılık için, bencillik için, hemen tüm insani özellikler için de karşılaştırabildiğimiz, ölçebildiğimiz sürece aynı sonucu saptarız. Diyelim yaşamı boyunca ancak bir iki yalan söyleyenlerin sayısını bin kişi içinde 7, her gün her durumda yalan söyleyenlerin sayısını 17 olarak saptarız, haftada bir iki kere belirli durumlarda yalan söyleyenlerin büyük çoğunluk olduğunu görürüz. Sözkonusu dağılma eğrisi istatistikte **Çan Eğrisi** adını alır. (20) Çan Eğrisi, bence konumuz olan kişilikle ilgili önemli bir gösterge olduğu gibi, yaşamın her alanında politikada, felsefede, sanatta da pek çok şeyi açıklar ve belirler. Bazı ortalama özellikler Çan Eğrisinin kubbesini oluştururken, çok olumlu-çok olumsuz, pek az-pek fazla değerler eğrinin eteklerinde gösterilir. Çan Eğrisi her zaman düzgün bir kubbe oluşturmaz. Bir tarafa doğru yamuk olabilir. Örneğin kapitalist toplumlarda üç kağıtçılığı ya da bencilliği ölçümleyebilsek, aşırı sahtekar sayısının kabarık bulunduğunu, biraz sahtekar olanların çoğunluğu oluşturduğunu, dürüstlerin çok küçük bir azınlıkta kaldığını saptar, Çan Eğrisinin üç kağıtçılık yönünde yamulduğunu görürüz. Ama her zaman bir Çan Eğrisi ve onun kubbesi vardır. İşte bu Çan Eğrisi, yani istatistikteki **Normal Bölünme Yasası** toplumun normal, anormal kavramlarını belirler. Örneğin kapitalist toplumda az çok üç kağıtçı olmak (yasalara, kurallara uymak koşuluyla) normaldir, aşırı üç kağıtçılık (dolandırıcılık, hırsızlık vb.) ve dürüstlük anormaldir. Psikoloji, psikiyatri-

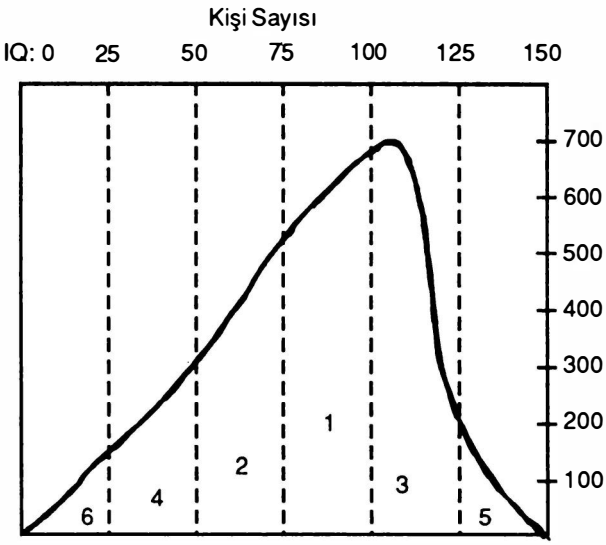

Temsili Bir Toplulukta Temsili Bir Zeka Dağılım Eğrisi (ÇAN EĞRİSİ): Zeka puanları (IQ) 75 - 100 arası olanların grubu en büyük gruptur. IQ: 125 den büyük ve 25 den düşük gruplar küçük azınlık gruplardır.

de de normal ve anormal değerler Çan Eğrisine göre saptanır. Yaygın özellikleri ortalama düzeylerde taşımak normaldir. Bazı değişik özellikler veya yaygın özellikleri değişik düzeylerde gösterirseniz, sizin normal olmayan kişilik özellikleri taşıdığınız söylenir. Takıntılı kişilik (aşırı titiz olmak), paranoid kişilik (aşırı kuşkucu olmak), narsistik kişilik (kendini fazla beğenmek) gibi. Eğer bu kişilik özellikleriniz toplumla uyumu bozacak kadar güçlü ise ortada bir kişilik bozukluğu var demektir. Paranoid kişilik bozukluğu, Narsistik kişilik bozukluğu gibi. Dünya sağlık örgütünün tanı sınıflamasında böylesi oniki tip kişilik bozukluğundan söz edilmektedir. (49)

Tarih boyunca görülmüştür ki her toplum kendi normal ve anormal değerlerini ortaya koymuş ve insanları ona göre yargılamıştır. Çoğunluğun benimsediği değerler normal değerlerdir. Toplumun üst yapısını oluşturan kurumlar normal değerlerin savunucularıdır. Normal değerlerden sapmayı engellemek için, en kötü olan normal dışı değerler örnek gösterilir. Kötü ve iyi kavramları sürekli değişmekle birlikte toplumun çoğunluğunun benimsediği değerler doğrudan iyi değerler, anormallerin benimsediği değerler kötü değerler kabul edilir. Anormal insanlar hırsızdır, sahtekardır, teröristtir, sapıktır, bölücüdür, kökten dincidir, fahişedir, komünisttir, faşisttir, canidir, ruh hastasıdır. Normal insan süregelen durumu korumaktan yanadır, huzuru mutluluğu değişimsizlikte arar; o yüzden anormal insanı sevmez. Fakat insanlığı ilerleten, tarihi yaratan, esasta normal dışı insanların mücadelesidir. Marx'a göre tarih, dövüşen, savaşan, üreten insanların tarihidir. (50)

Kuramlar Belli Kişilikler İçindir

Herakleitos'un, Platon'un yığınların hiçbir zaman filozof olamayacağını söylediğini, insanların çoğunun gündelik çıkarları peşinde koştuğuna işaret ettiklerini biliyoruz. İnsanın genel karakterinde o zamandan bu yana önemli bir değişiklik görülmediğini de biliyoruz. Belli kişilik özellikleri nedeniyle toplumlarıyla uyuşamamış insanların ortaya çıktığını ve bunların her dönem değişik yollarla yakınmalarını dile getirdiklerini görüyoruz. Stoacılar insani erdemleri, kişinin sorumluluklarını vurgulamışlar yalnız kalmışlar. (Bugünün Varoluşcularını düşünün.) Kinikler tüm dünya zevklerinden kendilerini çekmişler, yoksulluk içinde doğaya uygun yaşamanın erdemini savunmuşlar. (Yeşilci Komüncüleri, ya da Çiçek Çocuklarını düşünün.) Bazı insanlar, (Spartaküsler, Şeyh Bedrettinler) sömürünün olmadığı bir toplum idealiyle ayaklanmışlar. (Komünistleri düşünün.) Ama bu grupların değerleri, düşünceleri azınlıklıklarla sınırlı kalmış hep. Nedeni nedir peki? Herakleitos'un, Platon'un işaret ettiği gerçektir. İnsanların çoğunluğu için insani erdemler için mücadele boş bir mücadeledir. Kuramlar ancak onlara yatkın olanlar içindir.

Ülkemizde halkın yüzde 99 unun müslüman olduğu söyleniyor. Bunların kaçta kaçı Kuran'ı okumuştur, kaçta kaçı Kuran'da yazılı görevleri yerine getirmektedir. Milyonlarca Atatürkçü var şu ülkede. Kaç kişi **Nutuk**'u okumuştur. Rusya'da halk yetmişbeş yıl sosyalist isimli bir rejimde yaşadı. Kaçta kaçı Marksizmi öğrenebildi. Çinli komünistler yığınlara felsefeyi kavratmak için ter döktüler. Felsefe Bir Sır Değildir, gibi kitaplar yazıp dağıttılar. Ne oranda başarılı oldular.

Kuramlara yatkın olanlar, hele ki özveri isteyen politik eylemlere katılan insanlar daima azınlıkta kalmıştır. Cesaret, bazı değerler için mücadele etme sorumluluğu duyma, özveri ve benzeri özellikler sağda ve soldaki uçlarda çarpışanların ortak nitelikleridir. Sağ kesimde yer alanlar tutuculuk, geleneksel değerlere ve otoriteye bağlılık gibi noktalarda solculardan ayrılan kişilik özellikleri gösterirler. Soldaki insanların ideolojik-politik yönelimleri de kişilikleri temelinde belirlenir. Silaha, silahlı eylemlere yatkın olanlar, küçük grupların korkusuz eylemlerini gönüllerinde yüceltenler, halkla birlikte yapılacak ihtilallerin hayalini kuranlar, darbeciler, bir büyük devletin gelip sosyalizmi kurmasını düşleyenler, sosyalizmi kurma mücadelesini salt entelektuel bir faaliyet olarak yaşamak isteyenler, halktan çok şey bekleyenler, birilerinin mücadele edip düzeni değiştirmesini seyretmeyi yeğleyenler; kişiliklerine uygun kuramları ve politik akımları seçerler. Kişiliğin belirleyici etkisini aydınlar arasında daha açık görürüz. Çünkü onlar için bazı şeyleri hiç duymamış bilmemiş olma mazereti yoktur. Örneğin, "Devrim gibi şeylere pek inanmıyorum," (Nokta, sayı 12, 1988) diyen **Murat Belge**'yle yirmibeş yıl konuşsanız, boşunadır; onu devrimci yapamazsınız. Çünkü pek çok şeyi zaten sizden iyi bilmektedir. Ama bildiklerini kişiliği temelinde yorumlamaktadır.

Çoğunluk Her Zaman Tutucudur; İlerici Olamaz

Geniş yığınların ileri amaçlar için ayağa kalkması ancak devrimci durumlarda ya da ulusal kurtuluş savaşlarında söz konusudur. Ama bu sizi yanıltmasın. Devrim durumlarında bile ayağa kalkan kitle halkın çoğunluğu değildir. Fransız ihtilalcileri bugün batı demokrasilerinde iktidarı ele geçirmek için gereken yüzde 40-45 lik orana ulaşmayı bekleselerdi daha hâlâ bekliyor olacaklardı. Bolşevikler Ekim Devrimini, Kuvayı Milliyeciler Ulusal Kurtuluş Savaşını başlatamayacaklardı. "İki başkentin işçi ve asker vekilleri sovyetlerinde çoğunluğu sağlayan Bolşevikler, iktidarı ele alabilirler ve almalıdırlar... Bolşeviklerin yapmacık bir çoğunluğa sahip olmayı beklemeleri saflık olurdu: Hiçbir devrim bunu beklemez." (51) Bunları söyleyen Lenin'in ve birçok ülkedeki devrimcilerin kararları somut koşulların somut tahlilinden çıkan kararlardır. Sistemi değiştirmek isteyenler çoğunluğun desteğini kazanmak istiyorlarsa amaçlarını sulandırmak, bazı ileri değerlerinden ödünler vermek zorundadırlar. Böyle yapsalar bile geçirilecek zaman çoğunluğun ya da karşı azınlığın toparlanarak ileri azınlığın tahakküm tehditini savuşturmasına yol açabilir. Tek barışçıl komünist iktidar deneyi olan Şili deneyinde Allende'yi tepeye milyonlar taşımıştır. Cuntaya karşı dişe diş direnebilen ise birkaç bin kişi çıkmıştır.

Sağ azınlık, geniş kitleleri etkilemek için sol azınlıktan çok daha avantajlıdır. Aşırı sağdaki faşistler ve kökten dinciler gerçi çoğunluğun statükocu eğilimlerini zorlarlar; ama bunu zorladıkları aynı eğilimler temelinde yaparlar. İç ve dış düşman edebiyatı, şovenizmin körüklenmesi, dinin kullanılması en yaygın rastlanan yöntemlerdir. Sağın toplumu, sistemi ve insanı değiştirme amacı yoktur çünkü.

Sosyalist-komünistlerin amacı ise insanı, toplumu, sistemi değiştirmektir ve bu amaç çoğunluğun eğilimleriyle çatışır. İlericilerin kullanabileceği en yaygın olumlu eğilimlerden biri yurtseverliktir; fakat onun da bir sınırı vardır; çünkü komünistler aynı zamanda enternasyonalisttir. Sosyalist düzen kurulduktan sonra sistem bir süre devrim heyecanıyla ileri atılımlar yapar. Sonra çoğunluğun eğilimleri ağır basmaya, Çan Eğrisi toplumun ufkunda lanetli bir gökkuşağı gibi belirmeye başlar. Devrim öncesi ve devrimin kan ve barut kokan koşullarında devrimci örgüt çevresinde bireyci, kariyerist eğilimleri, insani zaafları gizlemek görece zordur. Görece diyoruz, çünkü o koşullarda bile görevlerini aksatan, işlerini unutan, randevularına gelmeyen, okumayan, çalışmayan bir sürü 'yoldaş', öbürlerinin hoşgörüsü ve başka nedenlerle ortalıkta dolaşır. Ya devrim sonrası! Devrim sonrasının barışçı ortamında sözünü ettiğim türde yoldaşlar her yanı böcek gibi sarmaya başlar. Onun oğlu, bunun sevgilisi kimliğinde birçok gereksiz kişiyi üst kademelerde görmeye alışırsınız. Gladkov'un **Çimento** adlı romanında, Lenin devrinde parti içi bürokrasiye karşı mücadele başlatıldığını okursunuz. Fakat bürokratlara karşı mücadeleyi yürüten yine bürokratlardır... Lenin'den sonra ipin ucu iyice kaçmaya başlar. (Her sosyalist ülke için ipin ucunun ne zaman kaçtığı sorunu tartışmalıdır.) Ortada yalnızca isimler, semboller kalmıştır. Bunun nedeni iddia edildiği gibi 'demokrasiden' uzaklaşılması, çoğunluğun baskı altına alınması değil, bence tam tersine çoğunluk eğilimlerinin ağır basmasıdır. Üzerinde pek çok ideolojik tartışma yapılsa da Stalinizm de, Titoculuk, Kuruşçevcilik de, Mao'nun Kültür Devrimi de reel sosyalizmi kurma ve koruma doğrultusunda yapılmış denemelerdir. Hemen her yol denenmiştir, ama başarılı olunamamıştır. Çünkü yığınlar ileri ideallere karşı direnmiştir. Ama bu, ileri ideallerden hiçbir zaman vazgeçmeyecek olan azınlığın yeniden ve yeniden insanı değiştirme uğraşına girişmesini engellememiştir ve engellemeyecektir. Çünkü bu saptama felsefi olduğu kadar psikolojik bir gerçekliktir. Çünkü o da ilericilerin değişmeyecek ve kaybolmayacak kişilik özelliklerinin doğal sonucudur. Ayrıca sınıfsız toplum ideali gerçekleşse bile insanlar arasındaki mücadele son bulmayacaktır. O zaman da durumu korumak isteyen çoğunlukla, değiştirmek isteyen azınlık her alanda çatışmaya devam edecektir.

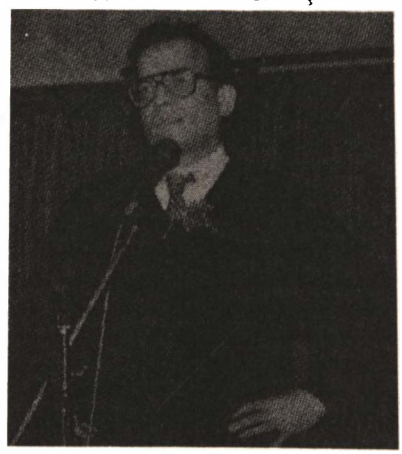

Peki öyleyse kuramlar ne işe yarar? Kuramlar belirli kişiliklere kişilik potansiyellerini anımsatmak ve saflara kazanılabilecek en çok sayıda insanı kazanmak içindir. Kuramlar saflara çekilebilecek insanlara seslenir. Benzer kişilikleri de etkilemek, ittifaka kazandırmak ya da tarafsızlaştırmak esastır. Azınlık olarak kalmaya mahkum olan ilerici azınlığın bugüne dek bilinen en yetkin örgütlenme biçimi Leninist parti modelidir. Sosyalist sistemde azınlığın idealini gerçekleştirme örgütlenmesinin felsefi politik adı proletarya diktatörlüğüdür.

İnsanın Düşüncelerini Yaşadığı Koşullar mı, Kişiliği mi Belirler?

Feuerbach'ın kulübede yaşayanla sarayda yaşayanın farklı düşüneceğini söylediğini, Marksizmin ise sorunu böyle tek yanlı değerlendirmediğini görmüştük. Çevre koşulları, maddi üretim ve kişinin içinde yer aldığı sınıf ilişkileri kişinin düşüncelerinin belirlenmesinde genel bir çerçeve çizer. Bu genel çerçeve içinde düşünceyi belirleyen bireyin kişiliğidir. Lenin işçilerde bir sınıf içgüdüsü olduğundan söz eder. Bu içgüdü sınıf bilincine çevrilmedikçe, işçi sınıfı kendisi için bir sınıf olduğunun bilincine varmadıkça devrimin gerçekleştirilemeyeceğini belirtir. (52) Zaten sınıf kuramını tek yanlı ele alırsak bazı burjuvaların neden işçi gibi, işçilerin büyük çoğunluğunun neden burjuva gibi düşündüğünü anlayamayız. Oysaki solda komplo teorileri yaygındır. Hakim sınıflar hep çok kurnaz, çok akıllıdır, zavallı halkı kandırmaktadır. "Popper, komplo teorisini toplumları açıklamada tanrıyı iptal edip, peki onun yerini kim aldı, sorusunu sormaktan kaynaklandığını vurguluyor." (53) Oysaki insanlar, son tahlilde istemeseler kandırılamazlar. Bir söyleşimizde punkçı bir kızın söylediği gibi, halklar gerçekten isteseler devrimi yaparlar.

Peki yaşam koşullarının değişmesiyle düşüncelerin değişmesini nasıl açıklamalı? Bu da konunun farklı bir yanı. Yaşam koşullarının, çevrenin, sınıfın kişinin düşünceleri üstünde muhakkak önemli etkileri oluyor. Ancak bence yine de belirleyen, bireyin temel kişilik özellikleri. Ülkemizde yaşam biçimleri değişince düşünceleri de değişen milyonlarca 'aydın' var. Konu incelenmeli. Bunlardan biri için **Kemal Özer** şunları söylüyor: **"Melih Cevdet** 'le konuşurken yalın şiirden bugün yazdıklarına onu iten nedenleri öğrenmek istedim. Söylediklerine bakılırsa ozan her deneye açık olmalı, kendini sınırlamamalı. Bıkmak da ozanın hakkı... Onun bana söyleyemediklerine karşı ben de ona 'sen yaşamını değiştirdin de aslında şiirin ondan değişti,' diyemedim." (54)

Yaşamda da kişinin hayat eğrisini belirleyen kişiliğidir. Kişi futbolu çok sevebilir, yeteneklidir de; fakat yıllarca her gün düzenli çalışma yapacak sorumluluk anlayışı yoksa iyi futbolcu olamaz. Belli kuramlara ve ideallere bireyin kişilik yapısı uygun olmalıdır. Geçici heves, düşmanlık veya sevgiler değil, kişinin ana karakter yapısıdır hayat çizgisini belirleyen. Zenginlere, Amerikalılara, Türklere, Sünnilere vs. düşman olduğu; halkı, işçileri sevdiği, parkalı kızlara oğlanlara hoş görünmek istediği için solcu olanlar öznel koşulları değişince solculuktan vazgeçmişler; idealleri ile kişilikleri üstüste oturanlar yollarına devam etmişlerdir.

Kemal Özer'in işaret ettiği gibi, yaşam biçimlerinin

değişmesiyle sanat anlayışları, topluma bakışları değişenler çok. Hatta kuşkuluyum, ülkede sosyalist dalga yeniden kabarsa bugünün post-modernlerinin çoğu toplumcu gerçekçi olur, bizi de liberallikle suçlarlar. Fakat yaşam koşulları değiştikçe düşünceleri değişmeyenler de mevcut. Sanırım tartışmayı düşüncelerin değişip değişmeyeceğinde değil hangi düşüncenin doğru olduğunda yoğunlaştırmak gerekir. Bunun tersi, işi ahlak tartışmasına vardırır ve onun yarattığı bulanıklık da karşı tarafa yarar.

Bazı Kişilik Örnekleri ve Toplum

Bir psikiyatrist arkadaşım var. Önüne çıkan her olgudan nasıl ve en çok ne kadar para alınır; hesap eder. Başka bir arkadaşım da kimden ne sebeple para alınmaz; onu düşünür. Başlangıçta aşağı yukarı aynı bilgi ve beceri düzeyinde olmalarına karşın birinci arkadaşım, kazandığı paraların ve gevşek moral değerlerinin de yardımıyla iyi tanıtım ve çevre yapmıştır; piyasada başarılı bir doktor olarak bilinmektedir. (Tempo dergisine göre İstanbul'un en iyi bin doktoru arasındadır.) Bence hastalarına daha yararlı olan ikinci arkadaşım ise kendini tanıtamamıştır ve silik, yeteneksiz bir doktor olarak tanınmaktadır, (daha doğrusu tanınmamaktadır.) İşte size iki gerçek kişilik ve toplumun yargısı. Toplumlar, geri kalmış ve kapitalist ülkelerde daha yaygın olmak üzere, normalden değişik olanları, moral değerleri ortalamadan yüksek görülenleri dışlar ve cezalandırırlar. Size toplumun (çoğunluğun) değer vermediği üç başarısız kişilik örneği daha göstereceğim.

Fatih Öktülmüş: 68 kuşağı devrimcisi, örgüt lideri. Cezaevinde ölüm orucunda yaşamını yitirdi. Birine göre, 'işkenceye direnişi sanat haline getiren adam.' İnce zevkleri olmasına karşın kısacık yaşamını kaba saba işçilerin arasında ve cezaevlerinde geçirdi. 'Aydınlar' onu tanımaz; çünkü kokteyllere, galalara hiç katılmadı, barlara takılmadı. Hakim görüşe göre, o bir terörist.

Aydın Çubukçu: O da 68 kuşağından. Cezaevlerinde 19 yıldan fazla bir süre başını eğmeden yaşadı. Bazılarına göre Marksist felsefeyi en iyi bilen birkaç kişiden biri. Ama onu da pek tanımazlar. Çünkü bilgisini maddi kazanıma çevirmede olağanüstü beceriksiz. İşkencede direnişin sanat haline getirilmesi gibi garip şeyler düşünür. 'Aydınlara' göre dar kafalı, dogmatik. Hakim görüşe göre, eski terörist.

Cengiz Gündoğdu: Yazar. Sanat adamı. Katıksız bir yoksulluk içinde yaşıyor. (Çaycı Nevzat efendi çok daha fazla kazandığından onu küçümser.) Buna sebep 'sanatta star sistemi' adı verdiği tuhaf saplantısıdır. Aynı nedenle çoğu 'aydını' kendine düşman etmiştir. Cengiz beyin sol tarafa hoş görünme, kitleselleşme gibi bir kaygısı da yok. Grevlerde davul zurnayla halay çekmeyi, pisliği, nezaketsizliği, her ne olursa olsun işini kötü yapmayı, okumamayı ilkellik sayıyor. 'Aydınlara' göre küstah, paranoid. Hakim görüşe göre ortalık karıştırıcı,kaçık.

Verdiğim üç beceriksiz insan örneğinin ortak noktası çoğunlukça dışlanmaları. Çoğunluk onların belirttiğim özelliklerinden nefret ediyor ya da bu özelliklerin değerini bilmiyor. Kuşkusuz sözkonusu insanlar incelense, benim de beğenmeyeceğim birçok özellikleri bulunabilir; buluyorum da. Ama sözünü ettiğim özellikleri bana göre onları yücelten özellikleri. Ben de onlar gibi olmak isterdim. Dünyaya bir kez daha gelsem Christopher Caudwell olmak isterdim. Fatih Öktülmüş gibi olmak isterdim. Tüm başıma gelenlere karşın Aydın Çubukçu gibi sağlam kalmak isterdim. Yazın dünyasında ezici çoğunluğu oluşturan üç kağıtçılara, yavşaklara, dangalaklara karşın yirmibeş yıldır coşkusunu koruyan Cengiz Gündoğdu sabrım olsun isterdim. (Ben yedi yılda illallah deme noktasına geldim.)

Şimdi burada çok önemli bir sorunla karşı karşıyayız. "Akıl sağlığının asıl sorunu insan denen varlığın arzuladığı, düşlerinde çağrıda bulunduğu, kafasıyla doğru ve iyi bir şey olduğunu anladığı şeyle kılgısal olarak yapabildikleri yani kişilik yapısının izin verdiği şeyler arasındaki uçurumdur," der Reich. (42) Konumuzla ilgili olduğundan iyi bir çağrışım yaptırıyor bu görüş. Benim söylemek istediğim biraz değişik: 1- Kişiye doğru ve iyi gelen şeyleri belirleyen büyük ölçüde kişiliğidir. Doğrular kişiden kişiye değişir. 2- Reich'ın söz ettiği uçurum çok önemlidir. **3- Benim felsefe ve ahlak anlayışıma göre uçurumu gördükten sonra alınacak tavır daha önemlidir.** Örnek vereyim. Diyelim birisi Fatih gibi olmak istedi, fakat olamayacağını ya da olmanın çok zor olduğunu gördü. O zaman ne yapar? Burada doğru tavır gücünü zorlayarak onun gibi olma çabasından vazgeçmemektir. Bu yapılamazsa kişi onun yerini tutabilecek başka olumlu etkinliklere yönelmelidir. Peki doğru olmayan tavır nedir. Olumlu özelliklere kara çalmak, yetersizlikleri, olumsuzlukları akla uydurmak, estetize etmektir. Aydınların çoğunun yaptığı... Yanılmanın gerçekliği... Olumlu özellikleri, çabaları, insanları önce fiziken sonra da manen boğmak, yok etmek... Pespaye yaşam felsefesi, burjuva piyasa sanatı işte budur. Sanatta Star Sistemi budur.

Kişilik ve Estetik

Hilmi Yavuz ya da **Enis Batur,** benim bir romanımı okusalar beğenirler mi? Çok düşük bir olasılık; aşağı yukarı bin işadamı arasında beğenilme olasılığına yakın bir olasılık. Neden mi böyle? Kişiliklerimiz arasındaki derin farklılıklardan. Benim değer sistemlerimle onlarınki arasındaki ayrımdan.

Estetikte de kuramlar kişilikler içindir. Yaşamı boyunca bencilliğini aklamış bir insana toplumcu gerçekçilikten söz edin; ne anlar. Kırk bin lira daktilo parasını bulamadığı için öyküsünü binbir özürle yollayan Kars'lı arkadaşımın inceliğini yüreğinde duymamış biri için insani gerçekçi sanat nedir ki? Kuramlar gereksiz midir peki; sanat eleştirisi, iyi ürünü kötüden ayırma çabası boşuna mıdır? Tam tersi. İnsana değer veren; kurama, tartışmaya, iyiyi kötüden ayırmaya daha çok değer verir. Nitekim estetik kategoriler üstüne tartışmayı, neyin neden güzel olduğunu irdelemeyi ancak bizim gibi çevreler ciddiye alır. Ama insanların kavrama sınırlarını bilmek, yazıların, konuşmaların işlevini abartmamak koşuluyla bir ciddiye alış olmalıdır bu. Şimdi okuduğunuz şu yazıyı da edebiyata az çok meraklı insanların çoğu okumayacak, okuyanların çoğunun kafasında da kısa süre sonra unutacakları silik bir izlenim bırakacaktır. İnsan budur işte. İnsan böyle olmasaydı okuduğunuz incelemeyi kaleme alma gereksinimi duymayacaktım. Başka sorunları tartışıyor olacaktım. Elli yıl sonra benim gibi bir yazarın da belki gündemine alamayacağı sorunları... İyi müzikten, iyi romandan, iyi tiyatrodan

anlayanlar hep azınlıkta kalacaktır. O yüzden azınlık bunu bilmeli, kendini popülist eğilimlerden, gerçekleşmeyecek hayallerden uzak tutmalı, çoğunluğun uyguladığı sürekli işkenceye karşı ve kıyıda köşede kalmış, bir ses, bir ışık arayan kardeşlerini bulmak için örgütlenmelidir.

Peki şu soruyu nasıl cevaplayabilirim? Enis Batur, Hilmi Yavuz da Çehov'u, Dostoyevski'yi beğenir, ben de. Niye? Bunun iki nedeni var. Birincisi bazı insani değerler ortaktır. Hilmi beyle de ortak yanlarımız, ortak kişilik özelliklerimiz, ortak değer yargılarımız var. Bunu tek taraflı tartışmayı yumuşatmak için söylemiyorum. Şeriatçı biriyle de birçok ortak noktamız bulunabilir. (Toplumdaki çürümeye tepki, insani sorumluluk duygusu gibi.) Bu gerçekliğin bir yönüdür. İkinci nedense şu: Bazı güzel ürünler klasikleşmiştir, kafası az çok çalışan tüm insanlara mal olmuştur. Ancak yine de öyle sanıyorum ki, Hilmi Yavuz, Enis Batur Çarlık Rusyasında yaşasalardı, Dostoyevski'yi okumayacaklardı. Okusalar da ondan söz etmek istemeyecek, onu boğmaya çalışacaklardı. Çünkü Enis bey Strayeniye i Kredit adlı Çarlık bankasının kültür müdürü, Hilmi bey, Gaspadin adlı erkek kulübünün kadrolu felsefesicisi olarak çalışıyor bulunacaklardı; Dostoyevski'nin, kaba saba kahramanlarından hazzetmeyeceklerdi. O sırada Fatih Öktülmüş yine ölüydü. (Bir eylemde ya da cezaevinde öldürülmüştü.) Aydın Çubukçu Sibirya'daki hücresinde disiplin cezasını çekiyordu. Durumu değişik olan bir tek Cengiz beydi. Odunu bitmiş 'ısıtan'ının başında donup kalmıştı. (Petersburg'un soğuğu İstanbul'unkine benzemez Cengiz bey!) (Bunları espri olsun diye söylemiyorum. Benzer kişilerin benzer ortamlarda yapacakları şeyler birbirine benzer.)

Bir de şunu söylüyorum: Beğendiğiniz bir sanat ürünü varsa yaratıcısının kişiliğiyle sizin kişiliğiniz arasında önemli benzerlikler vardır. Tersi de doğrudur. Örnek vereyim: **Timur Selçuk**'un müziğini biraz beğeniyor, ama yine de bir eksiklik, hafiflik algılıyordum. **Adam Sanat**'ın Haziran 1994 sayısında **In Memorium,** adlı yazısını okudum ve sorunu kavradım. Siz de okuyun lütfen. Elbette ileri sürdüğüm mutlak bir kural değildir. Beğendiğiniz ürünün sanatçısıyla belli yönleriniz benzeyebilir, belli yönleriniz çelişebilir. Ayrıca çok başarılı sanatçılar genellikle ürünlerinde kendi kişilik sınırlarını aşarlar; başka kişiliklerin içinden de duyup yaratabilirler. Bu psikolojik, estetik bir bütünleşmedir; çoğunluğun eğilimleri doğrultusunda ticari bir özdeşleşme değildir.

Sonuç: İrlandalı ulusal kurtuluş lideri **James O'Connoly** 1916 da Dublin'de ayaklanmayı başlatır. Connoly, öğrencisi O'Brien'a, 'katledilmeye gidiyoruz,' der. Başarma şansımız hiç yok mu sorusuna ise 'hayır' diye cevap verir. 'Kesinlikle yok!' (55)

Başarma şanslarını yüksek de görseler, intihara da gitseler tarih boyunca anlamlı, güzel şeyler için mücadele eden kişilikler çıkmıştır ve bundan sonra da çıkacaktır. Bizim yaşama sevincimiz, insanın özüne olan güvenimiz o kişiliklere dayanır ve beyinlerimiz, sanatımız onların hizmetindedir.

Gelecek Ay: Son Bölüm.

KAYNAKLAR:

48- Reich, Kişilik Çözümlemesi, Payel Yay. 1991

49- ICD-10, Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Der. Yay. 1993

50- Marx, Alman İdeolojisi, Sosyal Yay. 1968

51- Lenin, Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, Sol Yay. 1989

52- Lenin, Toplu Eserler, Cilt 24. (45 den aktarım.)

53- Ufuk Uras, İdeolojilerin Sonu mu? Sarmal Yay. 1993

54- Kemal Özer, Tanık Günler 1, Yordam Kitabevi, 1993

55- Temel Demirer, Sorunlar Karşısında, İnsancıl sayı 44.

Düzelti ve Özür: 44. sayıda, İdollerle ilgili uzun alıntının kaynak numarası 34 değil, 32 dir. Düzeltir, özür dilerim.

Ayrıca 46. sayıda bir satır eksik çıkmıştır. Doğrusu şöyle olacaktır: "Önemli nedenlerden biri, burjuva psikolojisine alternatif Marksist bir psikolojinin yaratılamaması, meydanın idealist, metafizik kökenli kuramlara kalmasıdır. Bunun nedenini de yine dünya psikiyatristlerinin, psikologlarının kişiliklerinde aramak gerekir."

MEZOPOTAMYA KIZI

İki nehir arasında, bereketli
topraklarda yaşam bulur
Mezopotamya kızı.
Eğirir saçları gün doğusunda
Emici bakışlarında
ender görülür örtük perdesi.
esir almış, kıvrımsız elleri
bulaşkan nefreti
içindeki çağıltısı
caydırır büyücünün çırağını,
salınır coşkunca
denizlerin düşleri eteklerinde,
acının salgıladığı yüzü
yırtar karanlığın alevini
dalgın yıldızlar farketmez,
dargınlığını,
sen güneşin yanında,
aydınlığın yanında olmalısın,
her ne kadar,
su tanrısı Enki, sulasa da içindeki
çakırdikeni
sen aydınlığın yanında olmalısın
Mezopotamya kızı.
Alkırmızı yaşmağıyla
hazırlar son vedaya gelini,
bumburuşuk olmuş yaşamdan
son kalan sevgisini,
alır gider Mezopotamyanın
buhurlu esintisi
artık o, sadece
Mezopotamyanın kızıdır.

Sibel ŞEN

İkinci Yeni Üzerine Eleştirel Notlar

Mustafa Bayram MISIR

Giriş

İkinci Yeni şiirini eleştiren sosyalist gerçekçiler, bu şiirin taraftarlarınca hep popülist olmakla suçlanageldiler. Oysa, İkinci Yeni kuşağı edebiyatımızda standartlaştırılan bir kuşaktır. Asıl populizm, bu standartlaşmaya boyun eğmektir. Edebiyatımızın etki alanının darlığı dolayısıyla, bu boyun eğmenin popülistliği, 'dostlar alışverişte görsün" tarzıdır. Böylesi bir elitlik, popülistliğin diğer bir yüzüdür.

İnsancıl, bu standartlaşmaya karşı çıkıp, İkinci Yeni'ye eleştirel yaklaşarak toplumcu şiirin savunusunu yapmaya çalışıyor. Benim bu çalışmam bu savunuya ek mahiyetindedir.

Bu çalışma, İkinci Yeni'ye akım diyebilmenin çok zor olduğunun bilincinde, İkinci Yeni akımını değil, İkinci Yeni parolasını ve kuşağını ortaya koymaya yöneliktir.

Tarih-Toplumsal Arka Plan: Garip Şiiri ve Baskıcı Yıllar...

Açık ki, edebiyat, diğer işlevlerinin yanısıra çağına tanıklık eder. Bunu, yalnızca çağının bilgisini üreterek yapmaz, aynı zamanda çağı tarafından şekillendirilir: Hem teknik hem de içerik olarak... Kendini sınıf temelinde tanımlayamamış, İkinci Yeni türü çıkışlar dönemlerinin siyasal iktidarına boyun eğerler; sus deniyorsa susar, konuş deniyorsa konuşurlar. Sanki birer devlet memurudurlar, sansürü bir otosansür haline getirirler. Böylesi dönemlerin moda akımları da felsefede idealizm, ideolojide bireycilik, sanatta biçimcilik olarak belirir. Seksen sonrası ortaya çıkan eylülist şiirde aynı nitelikleri taşır.

Nazım Hikmet'in şiiriyle Türk Şiiri biçimde ve özde gerçek yeniliği bulmuştur. Nazım'ın şiiri, çıkışından hemen sonra edebiyatımızda bir egemenlik kurmuş, toplumcu bir şiir akımı yaratmıştır. Nazım'ın hapse konulmasıyla toplumcu şiir yeraltına itilmiştir. Kırkların yeraltı şairleri, altmışlı ve yetmişli yılların toplumcuları, seksenli yılların hapishane şairleriyle doksanlı yıllara uzanan şiirimizin toplumcu damarı, her yenilgi döneminde, İkinci Yeni türü çıkışlarla yokedilmek, unutturulmak istenmiştir.

Nazım'la başlayan toplumcu şiirin yearlatına itilmesi, yenilik arayışlarını farklı bir mecraya savurur. Oldukça yadırganan Orhan Veli şiiri (ilk çıkan ortak kitap dolayısıyla Garip diye adlandırılacaktır), açık deyişiyle şiirimize yeni bir boyut getirir. Orhan Veli'nin açık şiirine karşı (daha doğrusu, döneminin kısır tartışmaları içerisinde, ilk bakışta öyle sanılan) önce şiiri sonra manifestosu gelen yeni bir şiir anlayışı gelişir. 1955'lerden sonra belirginleşen bu şiir anlayışı İkinci Yeni diye adlandırılacaktır. İkinci Yeni, gerçekte, Garip şiiri gibi Türk modernleşmesinin arayışları kapsamında kalır. Bu anlamda, Garip şiiri ile bir süreklilik gösterir. Biçim olarak da bu süreklilik, İkinci Yeni şairlerinden Cemal Süreya'da hissedilebilir. Süreya, "Hayat kısa/Kuşlar uçuyor" diye yazarken ya da "Üç anayasada büyüdüm/ Biri akasya/Biri Gül/Biri zakkum" derken bu sürekliliği ele verir. (1)

İkinci Yeni şiiri, elbette, farklılaşmıştır da: açık şiire karşı kapalı şiiri öne sürmüştür örneğin. Dille oynamıştır. Ama bu biçimsel farklılaşma, gördüğü toplumsal işlev bakımından gözlenemez. Şiirimizin bireyci damarı farklı bir görünüş altında yaşamını sürdürmüştür.

İkinci Yeni, genelde, o dönemin baskı koşulları dolayısıyla kapalılığın (anlamsızlığın) bir zorunluluk olduğu söylenerek savunulur. Hatta Ahmet Kabaklı, "Bu akıma bağlı marksistler soyut, saçma, kapalı görünüşler altında bu doktrin kavgasını sürdürürler." diye yakınıyor. Bedrettin Cömert de, "Kimilerinin bağnazlıkla ileri sürdüğü gibi, İkinci Yeni şiirde bireyciliği egemen kılmamış, tersine insanın bütünlüğü içinde anlaşılması yolunda toplumcu şiirimizin ekonomik insan düzleminde başlattığı bulgulama girişimini, birey düzleminde tamamlamaya çalışmıştır." diyerek savunur. İkinci Yeni şairlerinin (Sezai Karakoç hariç) genelde, altmışlı yıllar boyunca, kemalizm boyalı toplumcu akımlarla flört etmeleri, yetmişli yıllarda yapılan bu 'Cömert' yorumun nedeni olmalıdır. Ancak, gerçekte, Cömert'in sözünü ettiği bulgulama, varoluşçuluğun felsefi düzlemde kötü bir yeniden üretiminden başka birşey değildir. Ayrıca, Cömert'in yorumu, toplumcu şiirin misyonunu kavramadığını, onu politikanın işlevine indirgediğini gösterir. Ek olarak, **Memleketimden İnsan Manzaraları**'nda ne yapıldığını sormak gerekiyor. Ahmet Kabaklı'nın yakınması daha anlaşılırdır. Rüyalarında dahi komünist avına çıktığı sanılan sayın Kabaklı'nın, İkinci Yeni'leri de marksistlikle suçlaması kadar anlaşılır birşey yoktur.

İkinci Yeni Felsefesi: Varoluşçuluk...

İkinci Yeni şiirinin oluşumunda o yıllarda dünyaya yayılan varoluşçu felsefenin önemli bir etkisi olmuştur. Türk aydının Fransızca okuyan bir aydın kimliğinden İngilizce okuyan bir aydın kimliğine evrimi yetmişli yıllarda tamamlanmıştır. (Bu hususta, İngilizce eğitim veren, ODTÜ gibi kurumların etkisinden haklı olarak sözedilir.) Ellili yılar aydını Fransızca okuyan, dolayısıyla varoluşçuluğu özellikle Sartre üzerinden takip edebilecek bir aydın görünümündedir. Dönemin baskı koşullarında yalnızlaştırılmış ve 51 TKP Tevkifatı ile öncüsüz bırakılmış (yenilmiş) toplumsal yapı içinde bu aydın kuşağı, varoluşçuluğu derinden duyacak ve ona yönelecektir. Ki öyle de olmuştur. Sartre'nin romanlarıyla oldukça yayılan ve sanatın her dalında kendini

hissettiren (moda olan) varoluşçuluk, o dönem Türkiye'sinde de İkinci Yeni eli ile esmiştir.

Sartre, varoluşçuluk, idealizme açılan bir kapıdır. "Varolmak, özden önce gelir." der Sartre ama bu materyalist bir vurgu değildir. Sartre, eseri **Varlık ve Hiçlik**'te, varoluşsal yalnızlığı vurgular bu önermeyle. İnsanın, hiçbir temeli olmayan a priori bir hipotez olduğunu öne sürer. Sartre idealizmine açılan birey, anlamını yitirir. Böylece derin bir bulantı duyar. "Bulantı, yalnızca öznel bir duygu değildir, bize asıl geçrekliği anlık bir parıldama içinde açar. Dünya düzensizdir, pistir ve karşı duran birşeydir. 'Dünyada iyi gitmeyen birşey var.' Dünya insana göre uyumlu bir biçimde kurulmamış, tam tersine: zalim, acımasız ve saçmadır. Birçok insan yapışkanlık içinde yaşar. Ancak bulantı bizi bu yapışkanlıktan kurtarır." (Bedia Akarsu) Görüldüğü gibi umut yoktur. İkinci Yeni'de görülen ruh tahlillerinde ağır basan bulantıyı, karamsarlık altına gizlenmiş o tarif edilemez ruh halini varoluşçuluğa bağlamak yanlış olmaz.

Sartre'nin felsefesinde önemli bir yer tutan özgürlük anlıyışı ise sadece "ne istersem yaparım/yazarım" olarak yansır İkinci Yeni'ye... biçim oyunları, sözdiziminde yapılan oynamalar, dizeye getirilen yeni yaklaşımlar, kelime bozmaları vs... olarak görülür. Toplumsal isyan temelinde kendini tanımlayan bir özgürlük talebi, İkinci Yeni şiirine yaklaşamaz bile...

Kısaca İkinci Yeni Şairleri ve Resmi Eleştirmenleri Muzaffer İlhan Erdost...

İkinci Yeni, 1955'e doğru ortaya çıktı. İkinci Yeni, genelde, 1930 doğumluların sürüklediği bir akımdır. Turgut Uyar ve Edip Cansever, başlangıçta bu akımın önde görülen şairleriydi. Eski kuşaktan Oktay Rifat ile İlhan Berk, o dönemin yenilerinden Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Ece Ayhan, Kemal Özer, Ülkü Tamer'in katılımıyla bir bütünlüğe ulaştı. O günlerde, İkinci Yeni'yi destekleyen en önemli eleştirmen de Muzaffer İlhan Erdost'tu.

Kemal Özer, çıkardığı dergilerle İkinci Yeni'nin kalbiydi. Sonradan, toplumcu şiire yönelen Kemal Özer, İkinci Yeni hakkında hiç de iyi değerlendirmelerde bulunmaz. İkinci Yeni'nin, yenilik adına bilinçleri bulandıran, anlamsız bir şiir olduğunu ifade eder.

Yalnızca Kemal Özer değil, Edip Cansever ve Cemal Süreya'da kısmen toplumcu eğilimler gösterirler. Cemal Süreya şiirinin biçimini bozmamışsa da her zaman sosyalist hareketlere yakın durmuştur. Ama hiçbir zaman bu şairler, İkinci Yeni hakkında özeleştiri vermediler, aksine savundular. Ahmet Kabaklı'nın bu değişimle ilgili Kemal Özer için yaptığı yorum ilgi çekicidir: "Kemal Özer, 'Kavganın Yüreği' şiirlerinden sonra, öz şiiri ve imajı bir yana bırakarak şiirlerini marksist eylemciliğin emrine vermiş ve tükenmiştir." (2) Bence, Ahmet Kabaklı'nın tükenmiştir dediği yerde Kemal Özer'in şiiri başlar. Bir çağrı-şiirdir bu: "Sen de katılmalısın yaşamı savunmaya" diyen, saflaştıran. Şiir, bu çağrıyla başlar.

Nedir şiir? Yazın, herşeyden önce bir iletişim aracıdır, anlam aktarmayı amaçlar. İlk şiirler, İlyada ve Odessea vb. tarihsel bir değer içerirler. Yazarlarının amacı, şiir yazmak değil, olanı anlatmaktır. Yani tarihçilik yapmaktır. Yani şiir, ilkel düzyazıdır. İlkçağlarda yetkinleşmiş bir araç olarak düzyazı yoktur. Şiir ilkel yazıcılıktır ve ilkel olanın yazıcılığıdır. İlkel olan insan bilincinin ilk kavradığıdır. Kavrayış insan bilincinin eylemi olarak zamandan ve aynı anlama gelmek üzere evrimden bağımsız değildir. Onlar tarafından şekillendirilir. İlkel yazıcılık, kendini henüz inanmadan kurtaramamış insan dönemine denk düşer. Bunu şairin iradi güçsüzlüğünün anlaşılmasına anahtar olarak yazıyorum. Özgürleşmenin geri bir evresinde duran eyleyebilmenin de gerisinde duracaktır.

İnsan bilincinin ilk kavradığı (ilk olması anlamında ilkel bilinç) daha çok ruha dairdir. Ruha dair olan, örnek olsun, sevgi gibi bir praksise denk düşmediği sürece özgürleşmenin düşmanıdır. İlkel (ilk yazcı olması anlamında ilkel) yazıcı, yani şair sırf bu yüzden bile gerici bir damar taşır. İnsanoğlunun ilk baltasının kesiciliği en az olan balta olduğu muhakkak, ilk anlatım yöntemi de ilk olmanın fukaralığını fazlasıyla taşır. Tarih içinde, şiir, şüphesiz bir evrim geçirir. İşlevlerinden, düzyazı lehine kurtuldukça, daha tekil bir alanın, insan beninin bilgisini üreten bir sanatsal üretim halini alır. Birey, ben, sen, o... bilgisini üretmek anlamında şiirde temeldir. Yani, şair kendi varoluş sürecinde gerici kafeslerle kaplıdır. Kırması, devrimci kimlikle mümkün oluyor. Şiir, bir yönüyle güzeldir, güzel olanı, partizan sanatçı, örnek olsun Nazım Hikmet, Mayakovsky ve bizim hapishane şairleri üretiyor: insanı kendine döndürüyor. İnsanı kendine döndürme, insandan önce varolan bir öz, ya da bu özden önce varolan insan (her iki halde de mutlak, birinde tanımlı, diğerinde tanımsız) olarak kavranırsa gidilecek yer idealizmdir. İnsanı kendine döndürme, partizan şairle materyalist işlevini kuşanır, bireyde -insanda- dönüştürücü/devrimci olan bulgular ve insanı bu temelde bir parksise sıçratır. Kendi halindeki (sistemin) şairlerine ise acıyorum, ilkelin (benin) yalnızlığını yaşamaya mahkum oluyorlar.

İkinci Yeni şairlerinden bazıları, işte Cemal Süreya, Edip Cansever, bu bireyci çeperi kırmaya başladıkları oranda ilgimizi çekerler. Cemal Süreya, isyana meylettikçe toplumsal hafızadaki haklı yerini alır ve 'isyan şairi' diye anılır. "Şiir, insanın evren ve dünya içinde ve insan ve eşya karşısında kendini ayrı bir denemesidir. Törelerle çatışma içindedir bu yüzden. Sanatın töreleriyle çatışır, kentin töreleriyle çatışır, herşeyin töreleriyle çatışır." diyerek törelere karşı duran, "Şiir, anayasaya aykırıdır" diyerek şiirinin başkaldırı olduğunu dillendiren ve "Şiir, dünyayı değiştirmenin araçlarından biridir. İnsan şiirle yeri ve formülü bulacaktır. Şiir, insan bilincini daha ilerde bir yere atacak, insana yeni duyumlar, yeni nitelikler kazandıracaktır. Var mıdır böyle bir hayat? Vardır böyle bir hayat: olacaktır." diyerek şiirini dünyayı değiştirmek için bir araç olarak gördüğünü bildiren Süreya, elbette İkinci Yeni'den kopmuş sayılmalıdır. Edip Cansever için de söylenebilir aynı sözler. Kendisi, "Toplumun gereksinimleri beni, dünyayı çözümlemeye götürüyor. Biz bilimin en gelişkin çağındayız şimdi." diyerek, çağına tanıklık etme kaygısı taşıdığını belirtir. Diğerleri, Ece Ayhan, İlhan Berk, Turgut Uyar, Ülkü Tamer, Oktay Rifat, Ahmet Oktay vb... sınıf mücadelesinin geliştiği koşullarda sarsılıyorlar biraz ama dönüşmüyorlar. Yine de "bütün mümkünlerin kıyısında" şiirini arayan Turgut Uyar, diğerlerinden biraz ayrışıyor. Sezai Karakoç ise, dinci gericiliğin rotasında

siyasal aksiyoner/aktivistliğe terfi ediyor. Ancak, İkinci Yeni ile başlayan bireyci serüven hiçbir şairde Kemal Özer'deki gibi bir reddiyeyle dönüşümü barındırmıyor. Edip Cansever, belki de tüm İkinci Yeni şairlerinin katılacağı şu sözleri söylüyor: "İkinci Yeni anlamsız değildir. Beni inandıran şiirin anlamı vardır. Ben, kişisinin bilinçli olarak söz haline getiremediklerini biçimleyip onlara yeni bir umut kazandırmak amacını güdüyorum. İnsanların ortaklaşa sözlerini arıyorum. İç dünyamız yeni özler ediniyor. Şiirde kötü davranışları insanı insanlığından eden inançları kavramaya çalışıyor. İkinci Yeni bir evrimdir. Şiirimiz bazı yeni özlere varıyor. Güç anlaşılması bundandır. "Ne yazık, İkinci Yeni şairleri tüm iyiniyetlerine rağmen şiirlerinden anlamı tasfiye etmiş, böylece de şiirlerini tasfiye etmişlerdir. Az okunmaları bundandır.

İkinci Yeni'nin resmi eleştirmeni Muzaffer İlhan Erdost, İkinci Yeni'nin iki ilkesinin, "şiire ve şaire özgürlük" sloganı ile "şiirle dünyayı değiştirmek" olduğunu söylüyor. Bu iki ilkenin şairleri bağladığını ve ötesinde herkesin bağımsız davrandığını yazıyor. İkinci Yeni şairlerinin farklılığı bir olgudur. Ama, bu farklılığın övgü nedeni olmasını anlayamıyorum. Sonuçta hepsi, boyun eğmişler; dizeleri bozarak, kelimeyi bozarak, anlamsızda gezinerek şiirimizde kötü bir duyarlılık yaratmışlardır.

İkinci Yenl'nin Yeniliği...

İkinci Yeni'nin yeniliği biçimde gözlenir daha çok; söyleyişte yeniliğe ulaşmaya çalışmışlar, kapalılığı ve anlamsızlığı sağlamak için Türkçe'nin kuruluş mantığına ters gitmişlerdir. Sözdiziminde yapılan bu bozmalar genellikle "büyük" şiirde olduğu gibi anlamın daha bir incelik ve kesinlikle iletilmesine yardımcı olan teknik gereklilikler olmaktan çıkmış, kendine amaç bir dilbilgisi sapması durumuna gelmiştir.

Bedrettin Cömert, bu bozmaları şöyle örneklendiriyor: " 'bir sabah çıkmak güneşler aylar bir sabah çıkmak' (Çivi Yazısı, İlhan Berk) 'bir sürü güvercin havalan/bir de sen var koynumda yatıyorsun/gibi bir Erzurumlu yanından geçen minarelerin/çoğaltan ellerini seviyorum kaç kişi' (Üvercinka, Cemal Süreya) 'çocuklar ekmek yiyorlar gibidir sesin/çıkarlar kar yangını her biri doğduğu yerden/niye hiçkimse konuşmuyor kadar/söyleyin, bir bakır heykelim ben, çünkü çocuklar korkmasa' (Nerde Antigone, Edip Cansever)"

İkinci Yeni'nin bir diğer yeniliği belki şu dizelerde kendini buluyor: "Anlamsıza kadar özgürsün dedi o.../ O da kendini anlamsıza yargıladı." Anlamlı birer ses bütünü olan kelimelerden anlamsız şiirler yaratılabilir mi? Yaratılsa bile buna şiir denemez. (Edip Cansever'in 'şiirim anlamsız değildir' şeklindeki bir savunusunu yukarda aktarmıştım.) İkinci Yeni şiirinde anlamsıza götüren en büyük etken mantık dışı deyişlerdir. "Kelimelerle cambazca oynamaları sonucu sözdizimini yerle bir etmiş olmaları da anlamı doğal yolundan kaydırmaya, giderek yoketmeye yönelik girişimlerdir." (Bedrettin Cömert) Kuşkusuz, kendi mantığını varlık gerekçesini yarattıktan sonra şiirde olmaz diye birşey yoktur. Ama gerekçe, anlamsıza varmak olunca, akıl kurallarının bükülüp kırılması, tersine çalıştırılması İkinci Yenicilerin bazı söyleyişlerini basit zihin oyunlarına indirgemektedir. Bu iş öylesine çığrından çıkmıştır ki; İlhan Berk, bunu kendi ağzından şöyle itiraf ediyor: "Usumun çalışış düzenini sevmiyorum. Şiirin altını üstüne getirmek. Başı sonu kaldırmak, köğük düzeni yıkmak... bana yetmiyor. Ben başıboşluğu, sözün sözü tutmazlığını arıyorum. Karşıt anlamlı sözcükleri yanyana getirip koyuyorum: Şarap, sakal, bunluk, taş, hiyeroglif, egemenlik, kalyon yüz, sakal bahçe, sakal gemi, zencefil ev... bunları sonra büyütüyorum: dayasam ağzımı güvertene, çekilir odaları denizin, bir çarşıya başladık, bir sen elli sen, akşamüstü çayırları, ellerimin kupası, dururum bu rüzgar horozunda." Bir iki örnekte diğer şairlerden verelim: "protokol suları gibi içmeyle erkekleşen' (Umutsuzlar Parkı-Edip Cansever) 'tirenlere çikolata yediriyorum/ en akıllı tarafımdır balıkla deniz tutmak' (Yerçekimli Karanfil, Edip Cansever) 'güvercin kuşkusu, çıplak güneş/ufak sineması sevginin/birtakın genç anneleri uzatırdı bir keman/son kalabalıkta bulup bulup kaybettiğim kimya/hani şimdi bunlar rokoko' (Göçebe, Cemal Süreya)"

İkinci Yeni şiirinde ortaya koyuş vardır, çözüm önerilmez. "Bu bakış açısıyla İkinci Yenilerin insanı ortaya koydukları görülür. İnsan bu şiirde, hareketleri, duyuşları, saçmalıkları, tedirgin ve sıkıntılı halleriyle belli olur. Konuşmaz, "nutuk atmaz" ama sevişir, dalar, tuhaflıklar yapar. İnsan çok defa şairin kendisidir. İnsanın gölgesi aynalara vurur gibi şiire yansımaktadır." "(Ahmet Kabaklı) İkinci Yeni şiirinde genel tema karamsarlıktır. İnsanın bunalımları anlatılır." İnsanın iç alemini işleme çabası gösteren şairler -sanki insan sevinmez hiç coşmaz- sürekli sıkıntı, yalnızlık, yabancılık, yenilmişlik, tıkanma, içe kapanma, bunalım, bezginlik, şüphe, tatmin olmamışlık, tiksinme vs. iç hallerini anlatırlar." (Ahmet Kabaklı)

İkinci Yeni'de değişik bir cinsellik anlayışı görülür. "İçini habire didik didik edip, bilinçdışı olguları açığa çıkarmak için kendini yiyip duran İkinci Yeni ozanı, kadına ve cinselliğe de daha perdesiz bir gözle bakar. Bundan böyle kadın, dizeye, etiyle kemiğiyle giren ve ozanı dürtükleyen bir varlık olmuştur. Yeni düşgücü, kadına gerçekliği içinde yaklaşmaya başlayınca, kadın imgesi ve cinsellik de elle tutulur bir derinlik ve sorunsallık kazanmış; kadın, aşk ve cinsel etkilenme bölgeleri neredeyse özdeş sayılmıştır." (Bedrettin Cömert)

İkinci Yeni şiirinin genelde insana özelde kadına bakışı 'insancıl' değildir. "Kadını araç olarak" gören: "Şair, bir dünya nimeti olan kadının çevresinde bir pervane gibi dönüp dolaşacaktır" diyen bu anlayış, bana Adalet Ağaoğlu'nun müridi olduğunu açıkladığı Milan Kundera'yı hatırlatıyor. İletişimin sattığı bu herif tiksinti verici bir alçalmanın yazıcısıdır. İkinci Yeni şiirindeki cinsellik de benzeşiyor: "'aşkı duydum mu bir başıma kalıyorum/kasıklarımı ovuyorum bir güzel' (Yerçekimli Karanfil, Edip Cansever)' sınırsız denizinde çarşafların/ bir gider bir gelirdi işlek ağzı' (Üvercinka, Cemal Süreya) 'biriyse elini atmış durmadan karıştırıyor/cebini karıştırıyor, güldükçe büyüyor kadının biri' (Petrol, Edip Cansever) 'ben uzun minareliyimdir doğma büyüme' (Üvercinka, Cemal Süreya)"

Elbetteki şiirde sevişme de anlatılır, ama bu insanın alçalmasına değil, kendini tanımasına hizmet etmelidir.

Sonuç: İkinci Yeni, Kendini Öldürmüştür...

İkinci Yeni'nin kendi kendini imha ettiği değerlendir-

mesi, Bedrettin Cömert'indir: "İkinci Yeniciler Türk şiirine denenmemiş yönlerde adım atma korkusuzluğunu kazındırmışlardır. Gerek dize düzleminde yapmaya çalıştıkları yenilikler, gerek yapay sanat (doğayla mücadele eden sanat) anlayışları örnek olarak verilebilir. Ancak yapaylığın mekanikliğine kurban gittikleri için kendi kendilerini yok etmişlerdir."

Cömertin biçimci bu yorumu, toplumcu gerçekçilik iddiasına uymaz. İkinci Yeni'nin kendi kendini imhası, intihar bağlamında doğrudur. İntihar ortamını (koşullarını/zorunluluğunu) yaratan altmışlı yılların (siyasal toplumsal yapısı) konjuktürüdür. İkinci Yeni şiirini çıkaran baskıcı Menderes iktidarının tasfiye edilip, yerine görece demokratik burjuva iktidarının geçmesi ve aynı süreçte sınıf mücadelesinin görece ilerici özneleri toplumsal arenaya çıkarmasıdır. Böylesi bir ortam, bireyci ve kapalı bir şiirin, yenilgi dönemi şiirinin varlık koşullarını ortadan kaldıracaktır. Varlık koşulları ortadan kalkıncada İkinci Yeni intihar edecektir. Ki, etmiştir.

Evet, İkinci Yeni, seksenli yıllar şiiri gibi bir yenilgi dönemi, gericilik dönemi şiiridir. Yılgın, umutsuz ve sevmek yerine sevişmeye tapınacak kadar bireyci bir şiirdir. Aynı özellikleri gösteren eylülist şiir de, bugünlerde aynı intihar sancılarını yaşıyor. Eylülist şiir, kemalist kurumların (**Varlık, Adam Sanat, YKY, Cumhuriyet gazetesi, İletişim**) koruyuculuğunda cılız sesini (**İki Edebiyat** 5 (ve) **Eleştiri, Sombahar, Yeni Biçem** vb.) bir süre daha çıkaracaktır. Ama tarih, İkinci Yeni'nin yanında ona da mezarını hazırlamış bulunuyor.

Son söz ise Nazım'ındır: "Fakat bugün ağzımızdaki ateş borularla/çalınıyor yeni sanatın marşı/Yeter artık yenicami traşı, yeter/Ayağa kalkın efendiler." (Ayağa Kalkın Efendiler)

AĞRI

-Şadiye'nin üç yaşından anımsadıklarına...

Ne çok vardı atlar, gökte
önünde güneşin.. koşuyorlar hırçın bir
sevinçle
doğuya, hep doğuya...

otururken yanımda, göğü yakıyor susarak
anımsayarak, ağrıtan özlemlerle Ağrı'dan
üç yaşından, kar incelmesiyle gelen Ağrı
çiçeklerini...
soruyorum; "bir dağ da özler mi bir
çocuğu..."
konuşuyor, susmaya susmak ekler gibi
ateşe ateş, sigaraya sigara.. "o çocuk
o dağı özlüyor bak..."
alnında kar çiçekleri açmış
bir Ağrı beliriyor gülümseyişinde
az sonra yağmur başlayacak...

Faruk BAL

NOTLAR

(1) Remzi İnanç, Cemal Süreya'nın ölümü üzerine Ankara'da ABC kitapevinde yapılan bir söyleşide bu sürekliliğin üzerinde ısrarla durmuştu. 'Cemal Süreya'nın Orhan Veli şiirini sürdürdüğünü' söylüyordu. Bu çalışma da eserinden yararlandığımız Ahmet Kabaklı da aynı sürekliliğe vurgu yapıyor.

(2) Benim için çok eğlenceli oldu. Sanatın, ne idüğü belirsiz güzellik yasalarının olmadığı, Kabaklı'dan yararlandığım bu çalışma da daha bir açığa çıktı. Sadece, tarafları var. Güzellik yasalarına dayanarak değerlendirmelerini yaptığını iddia eden Kabaklı, Niyazi Y. Gençosmanoğlu'nun 'bozkurt marşlarını' öylesine kendinden geçerek övmektedir ki, bunu güzellik yasalarıyla nasıl açıklarsınız? Aynı Kabaklı, aynı coşkunlukla Kemal Özer'e küfretmektedir. Nazım Hikmet için, 'Türk değil o...' diye bir yorumu güzellik yasalarına dayanarak yapmaktadır. Ben, eğlenmeyi sürdürüyorum. Star sisteminin eleştirmeninin Kemal Özer övgüsünü buraya alıyorum. Buyrun, güzellik yasalarına sarılan 'marksit' baylar, izah edin." Hangi temayı işlerse işlesin, hangi konuyu kalıbına dökerse döksün ilk okuyuşta anlarsınız bu usta bir biçimcinin işidir. Kemal Özer'in şiiri güç şiiri güç şiirdir, hem de güç şiirin en duygulu örnekleridir. (Burada İkinci Yenici Kemal Özer övülüyor)... Kemal Özer, herkesin anlayabileceği ve herkesin paylaşabileceği şiir tadının ne olduğunu, sağlıklı bir poetikayla bu kitabında sergiliyor. Geceye Karşı Söylenmiştir'in niteliğini kısaca anlatmak istersem şöyle diyebilirim: Kemal Özer duyarlığı artı toplumsal gerçekçilik. Ve eşittir usta işi ürünler. (Burada da toplumcu gerçekçi Kemal Özer övülüyor.)" (Doğan HIZLAN)

KAYNAKÇA

Kitaplar

KABAKLI, Ahmet, Türk Edebiyatı III. Cilt, İstanbul, 1978

CÖMERT, Bedrettin, Eleştiriye Beş Kala, İstanbul, 1981

HIZLAN, Doğan, Yazılı İlişkiler, İstanbul, 1983

FUAT, Mehmet Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi, İstanbul, 1986

AKARSU, Bedia, Çağdaş Felsefe, İstanbul, 1979

MİSKİOĞLU, Ahmet, Sait Faik ve Yeni Türk Edebiyatı, İstanbul, 1979

Makaleler

Doğu PERİNÇEK, Cemal Süreya ile Gezinmeler I-II-III, 2000'e Doğru

Muzaffer ERDOST, Şiirin Dörtnala Özgürlüğü, Cumhuriyet

Refik DURBAŞ, Yanıtı Şiirinin Dizelerinde, Cumhuriyet

Günce

Cengiz GÜNDOĞDU, Yıldız Güncesi, İnsancıl

Şiir İnsansız Olamaz

Berrin TAŞ

Şiirde aradığım bir şeyler var... henüz işte bu diyemediğim bir tat bir güzellik arıyorum. Bu güzellik yaşamımdan bağımsız değil... oturup kalkmamdan... yemek yememden... insanlarla konuşmamdan onlarla iletişim kurma biçimimden bir insanı nasıl sevdiğimden... paraya nasıl baktığımdan.. nasıl güldüğümden... acılarımdan... küçücük sevinçlerimden... kızgınlığımdan... öfkemden, gözyaşlarımdan... şakalarımdan... neleri sevip neleri yaşamımın dışında bıraktığımdan... insandan ne beklediğimden insana neyi vermek istediğimden bağımsız değil... bağımsız oluşturulamaz.

Güzel'i yaşamımın hangi alanlarında oluşturabilmişsem yaratabilmişsem onu şiirlerimde de yansıtabilirim. Henüz benim sorunum olmamış duyarlılıklarıma girmemiş yaşam görüntülerinin şiirimde baş köşeyi alması olanaksız. Demem o ki şiir şairin yaşamından başka bir yerde değil... şiir şairinden bağımsız değil.

Hüseyin Cöntürk'ün **Çağının Şairi**'ni okurken düşünüyorum. Cöntürk 1960'larda yayımlanan kitabında "şiiri öz ve biçim açılarından ele alanlar çokluk şiirin yalnız öz ve biçimden ibaret olduğu sanısını uyandırıyorlar. Oysa ki şiir bölmesi (estetik bölme) diye yaşamdan ayrılmış bir bölme yoktur" diyor... ve özle biçim arasındaki ilintilere dikkat çekiyor. Cöntürk'ün kitabı bende çağrışımlar uyandırdı ve şiir üstüne düşündüklerimi yazmam için zorladı.

Öz ve biçim sözcüklerini sevmiyorum. Öz daha çok şairin... sanatçının anlatmakta zorlandığı ya da üstünde fazlaca düşünmediği... şiirin iç sorunlarını kestirmeden adlandırarak kendini kurtardığı sanısını uyandırıyor bende. "Öz"ü çoğunlukla anlatamadığı bir şeylerin yerine koparak rahatlıyor çoğu şair. Oysa şairin yaşamına... bilincine giren her şey potansiyel "öz"dür... kısaca "öz" bütün bir yaşamdır ve yaşamın hangi görüntülerinin şiire gireceği tamamiyle şairin seçimine kalmıştır. Şair neyi yazmak istediğini... nasıl yazmak istediğini boşlukta bırakmayarak karar verdiğinde seçme... ayrıştırma işlemi başlamıştır. Biçimlendirme eylemi ayrıştırma ve seçme eyleminden bir sonraki aşamada şairin sorunu olabilir. Yani ben henüz işte bu diyemediğim bir tat bir güzellik arıyorum dediğimde yaşamıma yön veren... dünyaya insana nasıl baktığımla belirginleşen görüntüleri nasıl daha güzel anlatabilirim... vermek istediğime en uygun biçimi nasıl verebilirim diye düşünüyorum. Bunu düşünmeye başladığım anda sözcüklerin seçimi... sözcüklerin nasıl kullanılacağı ile ilintili düşünme... vermek istediğimle birlikte değerlendirme... gözden geçirme aşamasında olurum. Seçimler sonucunda oluşan biçim şiirin anlamını karşılayan bir sonuca ulaşmak zorundadır bana göre.

"Bir özün şiirsel olabilmesi için ya değişmesi ya da değiştirmesi şarttır" diyor Cöntürk. Cöntürk bilinçli bir çabanın şiiri oluşturmaktaki öneminden sözediyor. Şair, şiirde ne yapmak istediğini... hangi insanın şiirini yazmak istediğini bilmeli... şiirini oluşturma yöntemini belirlemeli... bu doğrultuda aldığı kararları uygulamalıdır... rastlantının başıboşluğundan kurtulduğunda ancak vermek istediğiyle verdiği birbiriyle bütünleşmiş olabilir. Çoğu kez dikkatimi çeken bir şey var... başıboşlukla özgürlük birbiriyle karıştırılıyor. Oysa kendi şiirini yazmak isteyen şair seçimleri ve kararlarıyla yapabilme gücünü birleştirdiğinde yaratıcılığının en üst düzeyine ulaşabilir. Özgürlük yaratılır... sözcüklerin seçiminden... hangi insanın şiirini yazacağından... nasıl yazacağına ilişkin bilinçli ayrıştırma seçme hakkını kullanabilmekle yaratılır. Özgürlük sınırlanmamak değildir... sınırsız özgürlükte kaybolmak yerine özgürlüğün hangi alanda genişleyeceğini belirleyip orda çoğalmak gereklidir. Sınırsızlığın başıboşluğundan kurtulmak amaca yönelik davranış modelleri... amaca yönelik şiiri oluşturmak gereklidir.

Estetik yaşamın bütününde kendini gösteren yaşantıların toplamıdır. Bu da demektir ki estetik bir şairin... sanatçının yalnızca ürününde gözlenebilecek bir değer... bir güzellik değildir. Estetik bir ölçümdür... ölçü yaşamdır... yaşamın nirengi noktalarında kendini bulan davranış ölçütlerinin oluşturduğu insani değerlerin öne çıkması ve geçerlik kazanmasıdır.

Şiir bir iç-çalışmadır... bu nedenle şairin dünyasına giren görüntülerin yaşama bakışıyla doğru orantılı bireşime varabilmesi için şairin iç yaşantılarını çözümleyebilmesi adlandırabilmesi gerekir... ancak o zaman dışlaştırırken oluşan sorunların üstesinden gelinebilir. Şiir bilinçli bir çalışma olduğuna göre şair neyi vermek istediğinin ayrımında olursa onu biçimlendirmekte karşılaşılan zorlukların üstesinden gelebilir. Şiir tekniğinin gelişiminin şairin çözümleyen... ayrıştıran... adlandıran niteliğinin oluşumuyla bağlantılı olduğunu düşünüyorum.

Ben anlamlandırdığım yaşam görüntülerini... duyumsamalarımı artık eskisi gibi veremeyeceğimi anladığımda şiiri yeni bir yöntemle... eskisinden farklı bir biçimde verme zorunluluğu doğdu. Şiirde vermek istediklerim çoğalmıştı ve şiire yaşamı... insanı ilgilendiren daha çok sözcük girebilecekti. Bu durumda dah önce yazdığım biçimlerde yazamazdım... yeni bireşimlere varmalıydım... her şiir başlıbaşına bir sözcük-anlam-dil birliği oluşturmalıydı. Önceleri ses ve ritme daha bir ağırlık veriyordum... kendimce duyduğum bir müzik vardı. Oysa şimdi vermek istediklerimi genişletmek isteyince sesin de ritmin de değişmesi anlamın ardında yer alması gerekti. Yalın şiiri yakalamak istediğim için şiirin alanını genişletmenin ve yaşamı olanca geniş boyutlarıyla verebilmenin koşulu anlamın ses ve ritmden öne alınması. Bu davranış anlamın yarattığı ses ve ritmin oluşmasına zemin hazırlıyor. Kısaca yeni

bir biçim oluşturmanın gerekçesi özün değişiminden başka bir şey olamaz. Yoksa şairin vermek istediklerinde şiirde yapmak istediklerinde bir gelişme... bir değişme olmadan denenmeye çalışılan biçimlerle içselleşmemiş... yerine oturmamış şiirler yaratılabilir. Sözgelimi ben hiç değişmeyen değişime direnen bir insan olsam... değişimi anlatan bir şiir yazmaya ne denli uğraşırsam uğraşayım başaramam, çünkü burda kavrayışım eksik kalacaktır. Bir anlamda bu henüz sorunum olmamış şeyleri şiirleştiremeyeceğim anlamına geliyor... ya da şair gerçekten sorun yapmadıklarına sorunuymuş gibi davranmamalı... şair iç baskılarından kurtulamadığında ortaya anlaşılmaz şiirler çıkıyor. Şiiri bütün hücrelerinde yaşamadan şair iç sansürünü kırma cesareti gösteremiyor. Şiirin gelişimi de zaten iç baskılardan kurtulmakla olanaklı.

Sanat yaşamı yorumlar. Yaşamı doğru kavrayamayan bilinci parçalanmış sanatçı yaşamı doğru yorumlayamaz... gerçekliği parçalı görür... gördüğü parçaları bütün sanır, doğru sanır. Sistemin yaşama modellerini kıramayan sanatçının insana vereceği eksik... yanlış bir yaşam bilgisidir. İşte bu noktada şiiri öz ve biçim diye ikiye ayırarak parçalı bilincin yaşama bakışını yansıtır. Öz'ü biçimi de oluşturan insandır... Şiiri parçalayarak değerlendiren sanatçı insanı da parça parça eder. Sanatla insanın ilişkisini koparır... Şiiri kendi başına değerlendirmeye alır.

İnsanları dinlerken... konuşurken çoğunlukla dikkatimi çeken bir şey var... aynı sözcükleri kullanırken farklı şeyler anlatmaya çalışıyoruz. Bu nedenle konuşurken hep bir şeyleri iyi anlatamadığım... söylemek istediğimi aktaramadığım duygusuna kapılırım. Aynı nedenle şiir o sözcüklere sığmayanı verebilmenin... onunla cebelleşebilmenin en anlamlı dışavurumu bende. Bu noktada dilin anlam boyutu devreye giriyor. Ben iç dünyama duyarlı olduğum... içimde olup bitenleri izleyebildiğim sürece dile yüklediğim anlamı ve anlamlandırmadaki farklılığı verebilirim... önemli olan sözcükleri nasıl kullandığımdır... bütünlük içinde sözcüklerin oluşturduğu anlamdır ve bu anlamı nasıl bir bakış açısı doğrultusunda verdiğimdir. Bakış açımın... nerden baktığımın bana özgürlüğünü seçtiğim sözcüklerle uygun bir biçimde verebiliyorsam ancak o zaman kendi dilimi oluşturma aşamasına gelebilirim. Bu da vermek istediklerimi en iyi nasıl verebilirim diye düşünmekten geçiyor. Şair kendine yakın bulmadığı sözcükleri kullanamaz başka anlatım olanakları denedikçe ve bulmaya çalıştıkça kendi anlatım biçimini oluşturur. Ancak zorlandığında belki o seçmediği sözcükleri kullanmak durumunda kalabilir... bu da dili zorlamak anlamına geliyor. Vermek istenilenle verilen arasındaki bağlantının doğru kurulup kurulmadığına özen göstermek gerekiyor. Anlatım olanakları zorlanmadıkça insana kendi gerçeğini verebilen zengin bir dilimiz olamaz.

Bazı sözcükler var ki kendi başına anlatılmak isteneni karşılamıyor. Ya da o sözcük öyle çeşitli durumları anlatmakta kullanılmıştır ki ben şiirlerimde onları kullanmak istemiyorum... yani alışılmış çağrışımlar yapmasını istemiyorum.

Şiirin yaşamla bağlarının iyi kurulabilmesi... şiirin kendi iç bağıntılarının iyi kurulabilmesi insan ve şiir arasındaki ilişkiyi de kuracaktır. Şiir insansız olamaz.

SEVDİK İNSANI HALK HALK

Gözlerin en eski sabah belki
belki o uzak deniz...
İlk tarihe dikip taç beyti
yürüdük kaç ışık yılı seninle biz.
Bazen mühür bastık yıldızlara -dikey koşarak-
bazen çekti ilgimizi dip sulardaki giz
ATLANTİS.
Dağlar taşlar tanıktır, gökyüzü tanık
bir ünledik mi sekiz oktavı kırardı marşımız
uzanırdı sonsuza
ama
bazen ağıt olduk kendimize
sessiz.

Sevdik insana o: HALK HALK -beyaz, kara, kızıl, sarı-
sevdik insan için olanı.
Toprağa saban, mermere can
çizgiye harf, çizgiye sayı kimliği kazandıran
insanı sevdik.
Sevdik:
- Sizindir kara, hava, deniz
sizedir bu taşıtlar
özgürce geziniz.
- Ben geceyi gün eylerim
buyrun elektriğiniz.
- "Olmaya devlet cihanda...
röntgen, lazer, x
aşılar, ilaçlar elinizin altında.
- Ve siz konuşun diyedir telefon
dünyanın öbür yakasıyla
bakın ne rahat sığdı, tüm dünya
odanıza, televizyonla.
diyen insanı ve nice dahaları
nice dehaları sevdik.
Sevdik aşkla -kutsadık tapmadan da öte.
Ama
sevmedik sevmedik asla savaşları silahları.

●

Şimdi sen boynun büküp, soru oluyorsun ya
tartışmaya kapalı konularda
yoktur soruların önemi;
suyu sahraya, güneşi zındanlara sorma.

Sorma kula kul olmak hangi kitapta.
Evrensel erdemi biçimlerken kalem
ilmi zulme, zulmü ilme sorma.

Sen Diyojen değilsin, bırak elindeki feneri
sorma
yozluğa, yolsuzluğa, yobazlığa bu vize nerden
umudu sor bana
yeniden.

Gözlerin en eski sabah belki
belki o uzak deniz...
Biz yorulmak bilmeyiz
bilmeyiz yorulmak biz
yine İNSAN'a
yeni İNSAN'a
gideriz.

Türkân İLDENİZ

Türkçe Şiir Üzerine*

Sabahattin YALKIN

Giriş

Maddenin en küçük parçası atom... Atomlar çeşitli birleşmelerle maddeleri oluştururlar. Su, iki atom hidrojen, bir atom oksijen; Ozon üç atom oksijen, oksijen bir atom oksijen.

Şiirin atomları, duygularımızı, düşüncelerimizi anlatmaya çalıştığımız sözcüklerdir. Şiirin incelenmesi sözcüklere dayanır sonunda. Türlü sözcüklerin, değişik biçimdeki biraradalığı, çeşitli anlamlar kazanır. Düz yazıda bu anlam A=A dır. Söylemek istediğimizle verdiğimiz anlam bire bir karşılıktadır. Anlamın, bire bir karşılığı aşması durumunda (A=A,+B,+C,...+N,) şiir başlar. Bu özelliktir ki, birden çok anlam durumu, anlamsızlığı da birlikte getirir. Çoğu kişinin "Şiirde anlam aranmaz!" demesinin bir nedeni de budur.

Diller nasıl oluşur? Bunun üzerinde durmayacağım. Türkçe ilk metinler Orhon Yazıtları... Bunlar 1300 yıllık. Şiirin dille başladığını düşünürsek, Türkçe şiirin 1500-1600 yıllık bir geçmişi var demektir. Türkçe sözlükte sözcük sayısı 35 000 kadar. Bazı dilcilerin yazdığına göre Türkçe 60-65 bin sözcük içinde dönüyor. 150 milyon kadar insan değişik lehçelerde de olsa Türkçe konuşuyor denilebilir.

Günümüze Bakış

Türkçe şiirin nereden gelip nereye gittiği dil bilimcilerinin işi. Ben, günümüze bakıp birtakım saptamalarda bulunmak istiyorum.

Türkiye'de başta üç büyük kentimiz olmak üzere aylık, iki aylık, üç aylık 30-35 kadar göze çarpan edebiyat dergisi yayımlanıyor. Her dergide ortalama 10 şiirin yeraldığını söyleyebiliriz. Bu da ülkemizde ayda 300 şiir üretiliyor demektir.

Dergilerde günyüzüne çıkma olanağı bulamayan şiirleri de düşünürsek, yıllık şiir üretimimiz 5000'ni bulur. Bu şiirlerin %80'ni daha profesyonel düzeyde olmayan, çaylak diyebileceğimiz kişilerin ürünleri. Çoğu aşk şiirleri... Aşk şiirleri yazmak hem kolay (çünkü herkes işe aşk şiiri ile başlıyor) hem de çok zordur. (Duygusal yaklaşımlar çoğu kez insanı çocukça şeyler söylemeye, yavanlığa, düzeysiz ürünlere götürüyor. Ancak usta kalemler işin üstesinden gelebilir.) Dergilerin satış sayıları nedir, kaç aboneleri var, pek bilinmiyor. (Yayıncılar bu sayıları nedense gizlerler.) Gene de iyimser bir yaklaşımla okuyucu sayısı 10 000 diye düşünürsek, 60 milyonluk ülkemizde edebiyatla ilgilenen kişi sayısı 10 binde 2 bile değil. Bu 10 bin edebiyatsever, hem yazan, hem de okuyan kimseler. Üreten de aynı, tüketen de. Biz bize bir oyun... Kısacası toplumumuz edebiyattan, edebiyatçıdan habersiz yaşıyor. Tavşan ile dağ... Şimdi "Türk şiiri önemli bir yerdedir Dünyada" diye fetva verenlere, şunu söylemek hakkımız. Kendi dilindeki insanlara, kendi toplumuna mal olmamış bir şiirin, dünyada bir yere gelmesi çok su götürür.

Türk Toplumu-Türk Şiiri

Anadolu'da Türk kökenli insanların görünmesi 10. yüzyılda başlıyor. Anadolu'nun İslam Dini ile tanışması da aşağı yukarı aynı yıllar. Bu durum, Türklerin müslüman olmaya başlamasıyla yeni bir insan tipini doğurmuştur. Göçebe topluluklar, kendilerine özgü inançlarını, düşüncelerini, duygularını, yaşam tarzlarını yeni motiflerle yavaş yavaş değiştirmeye başlamışlardır. Türk-İslam organizması... Bu organizma, en çok dilde, Türkçe de etkisini göstermiş, melez bir dil doğmuştur. Türk kişiliği onarılmaz yaralar almıştır.

Bugün İslam öğretisi içinde kaderci bir topluma dönüşen Anadolu insanı, herşeyi Tanrı'ya bırakmıştır. İnsana yaratıcı güç olarak hiç pay bırakılmamıştır.

Şiir çok özel, çok öznel bir yanıdır insanın. Bir tür başkaldırıdır şiir. Topluma, yerleşik düzene, ölüme, insana, Tanrı'ya, doğaya... Bu özelliklerin tümü, bugünkü yaşamımızda, insanlarımız arasında dışlanmıştır. Bu nedenle sanatçılarımız birer "Hilkat Garibesi" durumuna düşmüştür. Özgürlüğü anlayamamak, demokrasiyi içimize sindirememek, laik olamamak burada aranmalıdır. Giderek uygar uluslarca önemsenmemek, bir tür dışlanmak da buradan kaynaklanmaktadır.

Anadolu'da müslümanlığa koşut olarak başlayan Arab dili etkileşimi, Türkçeyi içinden zor çıkılır bir duruma sürüklemiştir. Osmanlıca Arapça, Acemce, Türkçe karışımı bir dil olarak uzun yıllar edebiyatımıza egemen olmuş, ola ki o dönemlerde başarılı ürünler de vermiştir. Ancak Türkçe egemenliğini yitirmiş, insanımız kendi Türk benliğine yabancı duygular, düşünceler, yaşam biçimi içinde yozlaşmıştır. Bugün düşünürlerimiz, dil ile olan duygu-düşünce çaprazında bunalıma düşmüşlerdir. 60 bin sözcükle, egemenliğini yitirmiş bir dille, bir filozofun yetişmesini, üst düzeyde bir ürün verilmesini olası görmüyorum. 600 yıldır Anadolu'da bir düşün adamımızın görünmemesi rastlantı değildir. Hele İngilizcenin 600 bin, Arabcanın 800 bin sözcükten oluşmasını düşünürsek...

Değindiğim bu sıkıntı, Türk şiiri için de geçerlidir. Arab gibi düşünen, Arab gibi yaşayan bir Türk egemenliğini yitirmiş bir dille, nasıl önemsenecek bir yapıt çıkarılabilir ortaya? Diyelim bu çemberi yırtan bir kalem, üst düzeyde bir ürün verdi. Toplumumuz bunu nasıl benimser, tutar, sever? İşte Türk yazar çizerinin, yalnızlığını, bir avuç insan olarak kalmasını burada aramalıyız.

Bugün Türk şiiri başıboş kalmıştır. Yazanlarla okuyanlar "Al gülüm, ver gülüm" oynamaktadır. Ortada hakem yok. Kötü şiirler, iyi şiirleri yutmuştur. Dergiler, daha çok şairler üzerine atıyorlar zarlarını. Oysa şiire oynama düzeyine gelinmeliydi. Çünkü dünyanın en iyi şairleri bile beş para etmez şiirler de yazmışlardır. Bizde bile gençliklerinde yayımladıkları şiirlerini ortadan kaldırmak için kıvranan pek çok şairimiz var.

Müslüman yaşam biçiminin kadını toplumdan dışlama tutumu, dilden sonra Anadolu'da sanat bakımından ikinci bir sorundur. %50 insanımız erkek hegomanyası altında, baskıcı alışkanlıklar içindedir. Toplumsal ağırlıklı birçok olgunun dışında kalan bu milyonlarca insan, sanatın, özellikle şiirin üretim-tüketim sürecinde sadece figüran olarak kullanılmaktadır. Cumhuriyetle başlayan laik yaşam tarzı, katılımcı yurttaş çizgisinde, o da islam öğretisini aştığı düzeyde, yeni yeni meyvelerini vermektedir. Kadınımız düşünmeye, sorumluluk duymaya, kişiliğini bulmaya çalışıyor daha. Bu hava tam rayına oturuyor derken, laikliğe karşı tutumun önlenemiyen yükselişi, ayrı talihsizliktir.

Çağdaş şiir Türkiye'de Cumhuriyetle birlikte başlamıştır. Osmanlı yaşamı yerini kuldan vatandaşa geçerek, Cumhuriyet yaşam biçimine bırakıyor. Mustafa Kemal devrimi ile şiirimizde ümmet şiirinden, ulus şiirine geçiyoruz. Giderek çağdaşlık yakalanacaktır. Şimdi bu bağlamda, çağdaş Türk şiiri 70-75 yaşındadır denilebilir. Bu şiirde, etkinliği belirgin birçok şairimiz var. Türkçe şiir, şu ya da bu kimseye maledilemez. Bu dil 2000 yıldır konuşuluyorsa, şiiri de 2000 yıldır gelip geçmiş sayısız şairin ürünleriyle büyüye büyüye günümüze kadar gelmiştir. Zaman zaman şiirimizi uydurma birtakım yazın dilimleri içinde ele alıp incelemeye çalışan edebiyat emekçilerinin bu tutumlarını onaylamıyorum. Özellikle beraberinde yeni bir yaşam biçimi getirmeyen hiçbir şiir akımını ciddiye almak olası değil. Örnek vermek gerekirse ikinci yeni, üçüncü yeni, 1968 kuşağı, 1980 Dönemi... Bunların şiirde akım olması için şunları sormanız gerekir kendi kendinize.

Sizin düşünürleriniz kim? Filozofunuz kimler? Benim yaşamımda neleri değiştirdiniz? Ressamınız, müzisyeniniz, romancınız kimler? Öykücünüz, tiyatrocunuz, sinemacınız nerde? Dünya da yeriniz nerde? Dünya düşüncesine artı ne getirdiniz? Bizde 1968 kuşağı sözlerini çok kullanırlar. O yıllarda Fransa gençliği Paris sokaklarında yürürken, çürümüş Avrupa töresini paçavra gibi bir yana atıyorlardı. Ama arkalarında Fransa İhtilali vardı. Voltaire vardı, Rousseau vardı, Baudelaire vardı, Sartre vardı, Camus vardı. 1968 kuşağı diye ortaya çıkanların ardında ne vardı? Bunların hiçbiri yok iken, kendi kendimize gelin güvey olmamızın bir anlamı yoktur kanımca.

Cumhuriyet döneminde gerçekten duygu, düşünce olarak yaşamımız yeni boyutlar kazandıkça, Türk şiirine yeni bir soluk gelmiştir. Özellikle Nazım Hikmet şiiri her bakımdan çarpıcı bir örnek olmuştur. Kanımca Türk şiiri üç beş ada maledilemez. Türk şiiri, Türkçe yazan her şairin az, ya da çok katkısıyla büyüyen, taş taş, kaya kaya yükselen bir dağa benzetilebilir. Bu dağda Türkçe yazılan her şiirin payı vardır. Büyüme, kendi dinamiği içinde sürüp gidecektir.

Türkçe Şiirde Yanlışlıklar

Günümüzde şiirimiz birtakım yanlışlarla karşı karşıyadır. Bunları sırayla kısa kısa belirtmek isterim.

1. Egemenliğine kavuşmamış bir Türkçe ile Türk şiiri aşama yapamaz.

2. Orta kültürle şiire soyunuluyor. Şiir orta kültürle yürümez.

3. Şaire oynanılıyor. Artık şiire oynanmalıdır.

4. Eleştirmenlere büyük gereksinim var. En az şairler kadar, eleştirmenlere de saygınlık kazandırılmalıdır.

5. Şiir, bir esin işi değildir. Şair de ürünü üstünde bir marangoz gibi, bir demirci gibi çalışmak zorundadır. Daha çok uğraş, daha iyi şiire götürür.

6. Kimsenin şiiri, kimseninkine benzemez. Benzerse o ikiden biri şair değildir. Şairleri belli gruplandırmalar içinde hapsetmeyelim.

7. Hiçbir şiir tam anlaşılmaz, tam duyulmaz. Sözcükler, her beyinde küçük de olsa, büyük de olsa farklı anlamlar, duyumlar kazanır. Şiiri, anlaşılmıyor diye hemen tutup atmayalım.

8. Türk şiiri okuyucusunu yetiştirememiştir. Okuyucu beleşçiliğe alışmıştır. Oysa okurun da çaba göstermesi gerek. Şiirin üst düzeylere ulaşmasında, şairin uğraşı, çırpınması, sorumluluğu yanında, okuyucunun hiçbir sorumluluk taşımaması düşünülemez.

9. Şairlere, dergilere, yayımcılara önemli bir görev düşüyor. Her 10 şiirden 8'i aşk şiiri. Bence Türk şiirinin çıkmazı burada yatıyor. Kötü şiirden, kolay şiirden kurtulmak için bir süre de olsa:

a. Şairler, aşk şiiri yazmasınlar.
b. Dergiler, aşk şiiri yayımlamasınlar.
c. Yayımcılar, aşka boğulmuş kitapları basmasınlar.

Burayı biraz daha açmak istiyorum. Ülkemizde 1000 yıldır İslam öğretisinin egemenliğindeki insanlarımız, kadın-erkek ilişkilerinde hastalıklı bir toplum oluşturmuşlardır. Ayıplar, günahlar, kadının ezilmesi, insanlarımızı hastalandırmıştır. Böyle bir ortamda sağlıklı aşk şiirlerinin üretilmesi beklenemez. Kadınlarımız, toplumumuzun yarısı, erkekcil baskılar altında tutulurken, çağdaş motifli şiirlerin yakalanması olanaksızdır.

9. Şiir yarışmaları güvenilirliğini, saygınlığını yitirmeye başlamıştır. Geçen yıl Nazım Hikmet Şiir yarışmasında ödüle değer şiir görülmemiştir. Bu Türk şiirinin iflası demektir. Ya da seçiciler (ki çoğu ünlü şairlerimizdir) ödülü kendilerine ayırmışlar; kendilerinden başkasını ödüle değer bulmamışlardır.

10. Türk şiiri, züğürtlükle, meyhane dertleşmeleriyle, karşılıklı övmelerle kendini kurtaramaz. Karnı doymayan insan bir şey yaratamaz; o sadece ağlar.

Belki bir gün kişiye bambaşka bir yaşam biçimi içinde, bambaşka bir düşün dünyasında, değişik duygular, düşünceler sunacaktır sanatçılarımız. Ama yazarı, çizeri, düşünürü, eylemcisi, uygulamacısıyla bir bütün olarak. Belki o zaman erkeklerimiz bıyıklarının tek başına erkeklik simgesi olamayacağını anlayacak, kadınlarına karşı daha sevecen olacak, giderek belki de kadınlarını dövmeyeceklerdir. İnsanın, insanı sevmesi için aynı dinden olması, aynı dili konuşması gibi görece değerleri göz ardı edecektir. Güneşin herkesin güneşi olduğunu, suyun, havanın kısaca doğanın herkesin olduğu bilincine vararak, doğaya sahip çıkacaktır. Yaşama saygılı olacaktır. Bunlar olmazsa, insan şiir yazmış, yazmamış, dünyanın umrunda mı?

---

* 16-17 Mayıs 1994 tarihinde Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesince düzenlenen 1. Ulusal Şiir Sempozyumunda sunulan bildiri.

Rıfat Ilgaz'a Selam

Öner YAĞCI

"Girdiğim çıktığım yerler tanığımdır / Kapımı çalanlar gece yarılarında / Okunan kararlar yüzüme karşı / Korkmuyorum duygusal bitişlerden / Tükenen kurşunkalemler tanığımdır...

Ölümle burun buruna bir gençlik boyu / Sıtmasında vereminde Anadolu'nun / Dönülmez bekleme kamplarında / Suçsa suç sorguysa sorgu, hapisse hapis / Yaşamak gezin gözün arpacığın ucunda / Elimde hep böyle tükenen bardak...

Yaşamak bir yürek işçiliği günümüzde / Ölümün anlamı değişti birden / Eskiden yataklarda beklerdik / Ders mi sınav mı görev mi belli değil / Gelecekse ayakta bulsun dimdik / Açılan bir sorumsuz yaylım ateş / Bir top karanfildir göğsümüzde." (25 Şubat 1971)

"Bir Sınavsa" adlı bu şiir, 12 Mart döneminde toplumsal muhalefetin yükselmeye başladığı, insanların fısıltılarını çığlığa dönüştürmeye başladığı dönemde **Yeni Adımlar** dergisinin 5. sayısında, "Hatırladıklarımız" başlığı altında yayımlanmıştı. (Mayıs 1973, sayfa 9)

Okuduğumda çarpılmıştım. **Hababam Sınıfı**'nın yazarı olarak tanıdığım Rıfat Ilgaz böyle şiirler de mi yazıyordu? Şaşırmıştım. Bir direniş çığlığı olan bu şiirin şairini niçin tanıtmamışlardı bize? Kim engellemişti, niçin?

Bu soruların yanıtını, 1940'lar Türkiyesi'ni anlamaya ve öğrenmeye çalışırken buldum sonraları. Türkiye'nin aydınlanma kavgasında önemli bir dönüm noktası olan 1940'lı yıllar, kendi edebiyatını da yaratmıştı elbette. 1940 Toplumcu Gerçekçi Kuşağı, 1940 Kuşağı, 1940 Sosyalist Gerçekçi Kuşağı adlarıyla anılan ve Attilâ İlhan'ın sonradan "Fedailer Mangası" adını verdiği bu kuşağın, kendisinden sonra gelen kuşaklarca bilinmemesi bir ayıbı, bir utancı ortaya koyuyordu. Bu kuşağı yok etmek, unutturmak, belleklerden silmek isteyenlerin ayıplarının yanı sıra bizim kuşağın, bu kuşağa sahiplenmemesi de utancımızı yaratıyordu. Geçtiğimiz yılın sonunda, Rıfat Ilgaz'ın ölümünden sonra, onun 1940'lı yıllarla ilgili anılarını yayına hazırlarken ve o anıları **Fedailer Mangası** adıyla kitap olarak sunarken, 1940 Toplumcu Gerçekçi Kuşağı'na devletin yanı sıra bizlerin de çok büyük haksızlıklar yaptığını belirledim. Bu, duygusal bir belirleme değildi, kültürümüze ve belleğimize yeterince sahip çıkamamanın verdiği eziklikten ortaya çıkan bir gerçeklikti.

Bu gerçekliği, yine bu kuşağın, Fedailer Mangası'nın direnç odaklarından biri olan Şükran Kurdakul'un yaşamı ve yapıtlarıyla ilgili kitabı hazırlarken de gözümden ırak tutmadım. Ülkenin o günlerki koşulları, faşizmin yükseldiği ve dünyayı kana boğduğu yılların Türkiye'yi de sarsması 40 Kuşağı gerçekliğini yaratmıştı ve daha sonraki yıllarda 40 Kuşağı'nın yok edilmesine karşı susmakla da Türkiye'nin demokratları kötü bir sınav vermişti.

Belleğimi yokladığım zaman görüyorum ki 40'lı yıllarda şiirleri ve kişilikleriyle faşizme ve savaşa karşı duran bu "rezistansçı" aydınlıkçılarımız genel olarak aynı yazgıyla karşı karşıya kalmışlar ya da bırakılmışlardır.

Ahmed Arif'e bakıyorum, kitabını ancak 1968'de yayımlayabildi. A. Kadir'in 40'lardan sonraki ilk şiir kitabı 1959'da çıktı. Niyazi Akıncıoğlu'nun **Umut Şiirleri**'ne ancak 1985'te kavuşabildik. Arif Damar ilk şiir kitabını 1956'da yayımlayabildi. Dinamo ancak 1960'da yeniden gürlemeye başladı. Enver Gökçe'nin ilk kitabıyla ancak 1973'te karşılaştık. Şükran Kurdakul'un **Gideraya**k'ı 1956'da çıktı. Mehmed Kemal'in şiir kitabı da 1954'te çıktı. Ömer Faruk Toprak yeni şiir kitabını 1955'te yayımladı. Hepimizin ustası Nâzım'la da ancak 1965'te karşılaşmamış mıydık?

Bunları şunun için söylüyorum. Genç bir edebiyatçı kuşağı, bilinçlerinin yanına kattıkları sanatçı duyarlıklarıyla "biz varız" demişlerdi. Birileri ve devletse, "yok'sunuz" diyorlardı sürekli. Yok etmek için hapislikler, kitap toplatmalar, dergi kapatmalar, işkenceler, sürgünler, işsiz komalar yetmedi. Rıfat Ilgaz'ın yıllar sonra **"Yaşıyoruz"** şiirinde dediği gibi, "Kapandı yüzümüze dergi kapakları / Bir varmış bir yokmuş olduk sağlığımızda." dizeleri yaşam biçimleri oldu. Ama susmadılar, direndiler onlar. Yine aynı şiirin şu son dizelerindeki gibi tıpkı: "Ölmedik ya, yaşıyoruz işte / Yaşıyoruz dedik, yaşıyoruz be, / Heeeey, fincancı katırları!"

İşte Rıfat Ilgaz, yaşam biçimi olarak fincancı katırlarını ürkütmeyi seçmiş, bunun için yok sayılmayı bile göze almış bir kuşağın en direngen sanatçılarından biri olarak yaşadı hep ve hâlâ yaşıyor.

Kırk Karanlığı'ndan gelen aydınlığımızdı Rıfat Ilgaz. Yaşamı savundu hep. Yaşamına kattığı ilkeleri savundu. Kendi ülkesinde kendi dilinden uzak tutulmaya çalışıldı, yılmadı. Ders kitaplarına koymadılar onu, aldırmadı. "Varım" dedi "Yok'sun" diyenlere karşı hep. Direndikçe çoğaldı aydınlığı, çoğaldıkça aydınlattı yazdıklarıyla. Öğretmenlik yaptırmadılar ona ama o hep öğretmen olarak duyumsadı kendini. Hep bir şeyler öğretmeye çabaladı çocuklara, gençlere, öğrencilerine. Hâlâ da sürdürüyor öğretmenliğini. Memleketini çok sevdi hep. Ülkesini de, doğduğu yöreyi de. Karadeniz'in Kıyıcığı'na olan sevgisi azalmadı hiç. Aksine çoğaldıkça çoğaldı. Karadeniz'in Kıyıcığı ise gecikmiş de olsa sahiplendi ustasını, hocasını, dedesini. Bugün Cide'den Bartın'a, Kastamonu'dan Zonguldak'a, Akçakoca'dan Amasra'ya Rıfat Ilgaz sevgisi yayılıyor. Yapıtları ardı ardına yayımlanıyor. Filme alınıyor, oyunlaştırılıyor, şarkılaştırılıyor ve Rıfat Ilgaz halkıyla iç içe yaşıyor.

Nedendir bu Rıfat Ilgaz sevgisi? Bir halkın gecikmiş bir özür dilemesi midir? Bu soruyu "evet" ya da "hayır" diye yanıtlamanın bir anlamı yok.

Çeşitli dergilerde faşizme ve savaşa karşı demokrat ve yurtsever şairlerle çıktığı sanat serüveninde ilk

ZITLAMA

Ay
Çekirdekleri
Döner bu yana
Tütün gibi kıyıldık
ülkem

O zaman öyle
Firketeylen bağlamalıyız ki
umudu

Çeliği eriten ateş
akkorlaştırmasın onu

Ki sevdamızın
Kin körüğüyle akkorlaşır
yürekler

İskeletli, kaktüslü bir çölde
Ağzım kupkuru
ve öptüğüm dudak
Vallahi değil serap
soğuk su yatağı

Kar her yan, buzcul küpeler saçımda
Her dakka kucaklaşırız
en âlâ kaynayan volkan
bil ki umuda direnen insan
anla üşüdüğümü

Ülkemin karanfillerini seçerim bir bir
Bir beşerlik aynasıyla ben
şiiri neyleyeyim
Hemen güneş olsun kabirim
Yaşamı çok sevsem de
sevgilim

Habersiz bu gece öldür beni
Sokaklar ateş yitiği
herkese bir kase ateş vereyim

İsmet ALICI

kitabı **Yarenlik**'ti Rıfat Ilgaz'ın. Sabahattin Ali'den Abdülbaki Gölpınarlı'ya, Behice Boran'a uzanan ustaların övgüsüyle karşılaşmıştı bu ilk kitabı. Özellikle "kasnağından fırlayan kayışa / Kaptırdın mı kolunu Alişim" dizeleriyle başlayan **"Alişim"** şiiriyle Rıfat Ilgaz bomba gibi patlamıştı sanki. Sonra 1944'te **Sınıf**'ı yayımladı. Kırmızı kapaklı bir şiir kitabıydı, **"Çocuklarım"**la başlayan **"Tosya Zelzelesi"**yle biten bu şiir kitabı. Pertev Naili Boratav'ın "ağırbaşlı, sade, çıplak bir realizm"in bulunduğunu söylediği bu kitap o zamanın "örfiidaresi"nin hışmını çekti, yani sıkıyönetiminin. Bakanlar Kurulu kararıyla toplatılan kitap, mahkemece yalnızca "Bakanlar Kurulu topladığına göre bir hikmet var" denilerek ve adından ve kapağının kırmızı olmasından dolayı yargılanmasına neden oldu Ilgaz'ın. Sonra 1948'de **Yaşadıkça,** 1953'te **Devam,** 1954'te **Üsküdar'da Sabah Oldu** adlı kitaplarıyla şiir serüvenini sürdürdü Rıfat Ilgaz **Soluk Soluğa**'yı 1962'de, **Karakılçık** 1969'da, **Uzak Değil**'i 1971'de **Güvercinim Uyurmu**'yu 1974'te yayımladı. Sürdürdü sonra: **Kulağımız Kirişte** (1983), **Ocak Katırı Alagöz** (1987).

Yalnızca şiir serüvenini sürdüren bir şair olmakla yetinmedi Rıfat Ilgaz. Öğretmendi ya, öğretecekti. Dergi kapakları yüzüne kapandığında başka adlarla sürdürdü yazmasını. Yazdı, yazdı, yazdı. Ömrünce yazdı. 1957'de çıkardığı **Radarın Anahtarı**'yla başlayan gülmece öyküleri serüvenini 1992'de çıkardığı **Dördüncü Bölük**'e kadar 20 öykü kitabıyla sürdürdü. Bir inattı bu, yazmaya ve yaşamaya inat. İnadı 1957'de yayımladığı, onu ünlü yazar yapan **Hababam Sınıfı** ile başlayan, **Bizim Koğuş** (1959)la süren, **Karadeniz'in Kıyıcığında, Meşrutiyet Kıraathanesi, Karartma Geceleri, Sarı Yazma, Yıldız Karayel, Hababam Sınıfı İcraatın İçinde** ile noktalanan 10 romanla da sürdü. Öyküler ve romanlar da yetmedi Rıfat Hoca'ya. 1972'de **Halime Kaptan**'la başladığı çocuk romanları dizisini sürdürdü. **Bacaksız**'ların da içinde olduğu 12 çocuk kitabı yazdı. Yetmedi, **Hababam Sınıfı** ile ilgili dört ve **Karadeniz'in Kıyıcığında** olmak üzere beş tane de oyun sundu öğrencilerine. Yine yetmedi, yıllar boyunca çeşitli yerel gazeteler de içinde olmak üzere çeşitli gazetelerde köşe yazıları yazdı, burları da kitaplaştırdı sonra: **Nerde Kalmıştık** (1984) ve **Cart Curt** (1984).

Anılarını yazmaya başladı. **Yokuş Yukarı** (1982), **Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra** (1986). Ölümünden sonra da **Fedailer Mangası** (1993).

Bugün bu kitapları Türkiye toprağında insanlarla kucaklaşıyor. Oyunları oynanıyor, sesinden şiirler dinliyor, videolardan ya da kameralardan onun görüntülerini, konuşmalarını izliyoruz. Adı çeşitli yerlerde sokaklara, caddelere, parklara, kitaplıklara, kültür merkezlerine veriliyor.

Yaşıyor Rıfat Hoca.

Yaşıyor ama uğruna ömrünü verdiği aydınlık ve güzel geleceği olan bir ülke özleminin üzerinde kara bulutlar esiyor. Ülkeyi karanlıklara boğmak isteyenler artık adımlarını hızlandırmışlar. Rıfat Ilgaz'ın savaşımına layık olmak, onun aydınlık savaşımını sürdürmek zorundayız.

Rıfat Hoca, yüreğin rahat olsun, öğrencilerin, çocukların, halkın bu ülkeyi karanlıklara teslim etmeyecek. Sana söz veriyoruz.

Ölmek ile Yaşamak Aynı Pusulada

Güngör GENÇAY

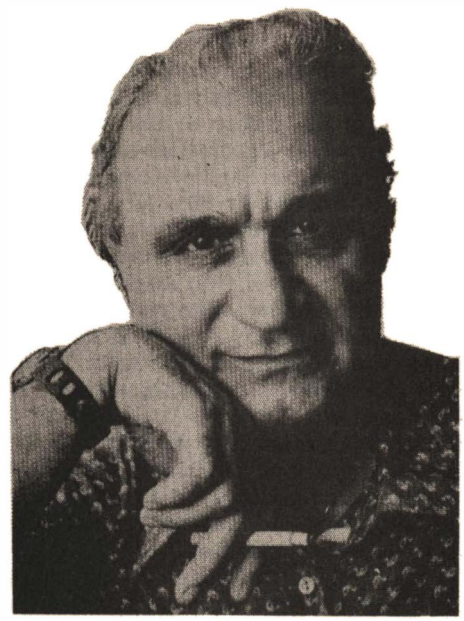

"biraz önce dokuz yaşındaydım şimdi elli iki"

1920 yılında doğmuştur Ömer Faruk Toprak. Bu dizeyi yazdıktan altı yıl sonra, 1979 yılında öldü. Elli dokuz yaşında. Bazı sanatçıların daha ilk ürünlerini verdiği bir saatte.

Bunca kısa yaşamın içine; beş şiir, bir roman, biri çocuklar için olmak üzere iki öykü ve bir de (anı-günlük-deneme) kitabı sığdırmıştı. Kitap olacak daha nice şiirlerle doluydu hücreleri.

Dokuz yaşından, elli dokuz yaşına ne de çabuk aktı hayatı.

"alaturka bir şarkının tellerinden geçiyoruz"

Memleketimiz insanının gerçekleri içinde alaturka şarkılar önemli bir yer tutar. Günümüzde elli yaşın üstünde olanlar, bunu çok iyi bilirler. Yani, o yaştaki insanlar, alaturka çıkışlı bir kültürle büyümüşlerdir. Kimi, o kültürün içinde erimiş, kimi o kültürden aldıklarıyla yeni sentezlere ulaşmıştır.

İşte Ömer Faruk Toprak da alaturka şarkıların tellerinden geçmesine karşın, o tellerde durak yapmamış yenilikçi, devrimci bir sanatçıdır.

Hukuk Fakültesinde okumuş, düzenin hukukuna ayak uyduramamıştır.

Memleketin acı yüklü trenleri, alaturka şarkılar içinde geçip durmuştur yürek köprüsünden.

"çekip gider alnımızdan zindan uykusu"

İkinci Dünya Savaşı'nın ülkemizin kapısına gelip dayandığı; çoğu kimsenin zindan uykusu içinde bulunduğu bir dönemde edebiyata girdi. Toplumsal mücadelesini, sanatın teknik ve estetik yapısını gözardı etmeden sürdürdü.

Alınlarda yazılı olduğu sanılan zindan uykusunu gidermek için yazdı.

"İnsanlar"ın kemirilip sömürülmemesi için yazdı.

"Özgürlük"le buluşması için yazdı.

"Dağda Ateş Yakanlar"ın, yüreklerdeki ateşi de tutuşturması için yazdı.

Bir demirci ustasının teriyle büyüttüğü güzelliği, o da yazılarıyla büyüttü.

"yüreğim cesaretin kapısında sınır vurgunu"

Bugün "Susan Anadolu" o gün de susuyordu. Yokluğa ve açlığa mahkûm olarak susuyordu. Büyük kentlerin tavanına, büyük kafesler takılmıştı. Aydınların ve ilerici gençlerin tüm yaşamları, o kafeslerin içinde geçiyor, yönetim istediğinde, kafesler üstlerine kapanıyordu.

Ömer Faruk Toprak, o acıların tanığı oldu. Belgesel olma gerekliliğini de dikkate alarak o dönemi romanlaştırdı. Ülkemiz insanının geleneğinde **Tuz ve Ekmek**'in ne denli yaşamsal bir yer bilip- yaşayanlar, o günlerin gerçekleriyle daha sağlıklı bütünleşebilirler.

"giderken yeşildi bu otlar - şimdi sarı"

Okul yıllarında şiir yazmaya başlayan Ömer Faruk Toprak, ilk kitabını yirmi üç yaşında yayımlamış. Geçim mücadelesi, 1945-1954 ve 1956-1965 tarihleri arasında, kitap yayını yapılmamış iki uzun dönemi sokmuş yaşamına. Ekmek parası derdine düşen çoğu sanatçının, yayımlama, kimi zaman da yazma aralığını böylesine uzatıyor koşullar. Ne var ki Ömer Faruk Toprak, insana ve yazarlık onuruna saygılı olarak sürdürmüş bir kişidir tüm yaşamını. O yüzden, insanlık ideali için girdiği mücadele kapısından, ayni inançları taşıyan onurlu ve saygın bir yazıneri olarak uğurlandı.

Ömer Faruk Toprak, en sert ve acı olayları bile yumuşak bir doku içinde şiire ve de yazıya aktarabilmiş bir sanatçıdır. Onun şiirlerindeki duygu ve düşünce zenginliğini, diğer türdeki ürünlerinde de görmek olasıdır. Bu olgu, kendi duyarlıklı ve kişilikli yapısından kaynaklanan bir özelliktir.

Namuslu yaşamını örnek olarak benimsediğimiz Ömer Faruk Toprak'ın 14. ölüm yılında kulaklarını çınlatıyoruz. Sarı otların, bir gün yine yeşile dönüşeceğine inanıyoruz.

Kendisi, yaşamı yorumlayıp ve özetleyip:

"ölmek ile yaşamak ayni pusulada" biçiminde dizeleştiriyor. Gerçekten de öyle değil mi?

Renkler ve Zevkler Tartışılmaz (Mı Acaba?) I

İbrahim DEMİRCAN

Önce Renkler...

"Renk Körlüğü" denilen bir göz hastalığı (farklılığı) var. İnsanlarda çok ender görülen, boğa ve köpeklerde ise görme özelliği olarak beliren bir türünde, ancak siyah, beyaz ve gri renkler algılanır. Bir başka renk körlüğünde ise, yeşil ve kırmızı birbirinden ayırdedilemez.

Üç kişi yanyana gelse: Biri dünyayı sadece siyah-beyaz-gri olarak algılayan, diğeri kırmızı ile yeşili ayırdedemeyen renk körü; üçüncüsüyse tüm renkleri sağlıklı olarak algılayabilen birisi... Üçüne de kıpkırmızı bir domates gösterilse ve "domates ne renk?.." diye sorulsa... İlki gri, ikincisi büyük olasılıkla yeşilimsi bir gri, üçüncüsü ise kırmızı, diye yanıtlayacaktır... ve hiçbiri diğerinin yanıtına inanmayacaktır. Gerçekten de, domates ne renk acaba?..

Çoğu okur, fizik derslerinden hatırlar: Renkli olan cisimler değil, ışıktır; daha doğrusu, ışığın yansırken belli tayflara ayrılarak göze ulaşması ve bu sayede beynin görme merkezinde **farklı etkiler** oluşturması olayıdır. Dolayısıyle: ışık olmazsa, renk olmaz... Yani cisimlerin rengi yoktur; sadece ışığı farklı tayflarda yansıtma özellikleri vardır. Nitekim çeşitli ışık oyunlarıyla bir cisim farklı renklere büründürülebilmektedir.

Işığın güçlü veya güçsüz bir kaynaktan gelmesi durumunda aynı rengin tonlarında da farklılıklar oluşabilecektir. Bu farklılaşmaların çoğu, insan gözüyle algılanmaz. Oysa odanın loş ışığındaki domatesin kırmızılığıyla günışığındaki domatesin kırmızılığı farklıdır. Ama biz, her iki domatese de "kırmızı" der, geçeriz. Yani; domatesi hangi ortam ve koşulda gözlemlersek gözlemleyelim, onun kırmızılığını TARTIŞMAYIZ... Çünkü: RENKLER VE ZEVKLER TARTIŞILMAZ!.. Öyle mi acaba?..

Statik, bilimsel olmayan düşünce sistemleri (ve yöntemleri, her zaman için bunu öğütler. Çünkü ne kadar çok olgu, ne kadar çok tartışılmaz kılınırsa, insan yani diyalektik) gelişimin karşısında duran güçlerin iktidarı o kadar pekişir. Oysa diyalektik düşünmeyi başarabilen herkes bilir ki: Bilimsel gelişim ve insanî devinim, ancak HER OLGUNUN, HER ZAMAN TARTIŞILABİLMESİYLE OLANAKLIDIR.

Bu nedenle; Türkçe'ye sokuşturulan bu sözü, basit bir özdeyiş olarak algılamamak gerekir. Bu söz; renk gibi, güya mutlaklığı tartışılmaz nesnel (?) bir olguyu referans alarak (yani Pavlov gibi şartlıyarak) zevk gibi öznel (?) bir olguyu da tartışılmaz kılmayı amaçlayan, fakat bu sırada kendi işine gelen "zevkleri" kitlelere empoze etme çabasında olan sömürgen ve insan düşmanı bir anlayışın ürünüdür.

Bu çaba, diyalektik yöntemle düşünenler karşısında güçsüz ve işlevsiz kalır. Çünkü diyalektik, kişinin mutlak ile görecelik kavramlarını bir bütün içinde algılamasını sağladığı gibi; mutlak sayılan her olgunun içindeki görecelikle, göreceli sayılan her olgunun içindeki mutlaklığı görmezlikten gelmeme alışkanlığı da kazandırır. O yüzden diyalektik yöntemi özümseyen herkes mutlak sayılan olguları bile tartışmaktan kaçmaz; değil göreceli sayılan olguları...

Yazının "renkleri tartışarak" başlamasının nedeni de buydu: Renk bile mutlak değildi, ya da mutlak olsa bile tartışılabilirdi. Zevklere gelince... Belki de, en acil tartışılması gereken şeyler **göreceliği mutlaklaştırılan** şeylerdir. Çünkü görecelik iddiası, güçlü bir kaçış dayanağı sağlar. Sıcağa dayanıklı bir Ekvator insanı yüz dereceye yaklaşan suya, ne kadar "henüz ısınmadı" derse desin, yüz dereceye gelen su kaynar.

Bu yazının bütünsel amacı; renkten çok, zevk olgusunun göreceliğini ve tartışılabilirliğini tartışmaktır. Egemen ve sömürgen sınıfların ezilen ve sömürülen kitleler üzerindeki tarihsel manipülasyonunu ve insana saldırısını karşımıza çıkan her noktada bozguna uğratmalı, püskürtmeliyiz. Bu saldırı, nasıl tarihsel köklere dayanıyorsa; karşı saldırı için de bu tarihsel kökleri iyi bilmek gerekir. Öyleyse; zevk olgusunu ve "zevkleri" tartışmadan önce, felsefik bir parantez açarak, sömürgen manipülasyonun felsefik ve tarihsel köklerini irdelemekle işe başlıyalım...

Hedonizm (Hazcılık), Sömürüye Dayanak Oluşturan Bir Sömürgen Sınıf Felsefesidir:

Hedonizm, yani "hazcılık"; kökleri Sokrat'ın (Sokrates) mutluluk (eudaimania) ilkesine dayanan, Kynizm'e karşıt olarak geliştirildiği iddiasında olsa da onunla aynı ana ilke (yaşamın amacı, mutluluktur)yi paylaşan, Epikür'ü (Epikuros) etki altında bırakan, Makyavelizm'in mantıkî çatısını oluşturan, J. Stuart Mill ile J. Bentham'ın birlikte icadettikleri faydacılığa tekabül eden ve nihayet W. James'ın pragmatizmiyle doruklara ulaşan Aristippos'un babası olduğu köklü bir felsefedir. Hedonizm'in farklı adlar altında tarih boyunca yaşatılması; günümüzde maskeli, maskesiz birçok hedonistin ahkam kesip boy göstermesi, onun sömürüye nasıl hizmet ettiğinin en güçlü kanıtıdır.

Yukarda sayılan tüm felsefik okulları aynı çatı altında toplayan ana ilke şudur: YAŞAMIN, DOLAYISIYLE İNSANIN AMACI MUTLULUK VE HAZDIR... Çok doğaldır ki, tümünün vardığı sonuç aynıdır: Bireycilik, bencillik ve bireysel kaçış... Yani, anti-toplumsallık, sorumsuzluk ve kitlesel pasifizm!

Her ne kadar Kynizm, diğerlerinden farklı görünmekteyse de, o da yaşamın amacının mutluluk olduğu ilkesinden beslenmiştir. Yani, Kynizm, hedonizmin biçimsel olarak karşıtı gibi bir rol üstlenirken özde, hedonizm gibi sömürgen iktidarları pekiştirir. Kynizm, felsefî yumruğunu ezilen kitlelere ters yönden vurur. Dervişliği, yetinmeciliği ve bu vesileyle pasifleşmeyi önerirler insana... "Dünyada yanan, ahirette rahat eder..." sözü, Kynizm'in İslam'daki tipik ifadesidir.

Budhistler istedikleri kadar itiraz edebilirler, fakat Buddha da tipik bir kiniktir: "Bizi kendine bağlayan tüm

nesneler acı vericidir... Acının kaynağı istektir; hiçbir şey istemezsek acı duymayız (amaç mutlu olmak ya!.. İ. Demircan). Ancak elde edebileceğinizi isteyin... İstek, bilgisizlikten doğar ve acı verir... "Bütün bu sözleri söyleyerek yaşamın amacının mutluluk olduğunu tescilleyen(!)Buddha; istese de istemese de birşeyler **istiyor!** En azından acı çekmemek, yani mutlu olmak (Bkz. aşağıda Epikür'ün menfi haz ilkesi) İSTİYOR!.. Buddha'nın sınıfsal kökeni, "zevk-ü sefacıların karşıtı" bir felsefe okulu kurmak isteyen Buddha'ya engel oluyor ve yine "zevk-ü sefacı" sınıfına yarayan bir felsefe icadettiriyor!

Bir felsefe (ya da ideoloji)nin çıkış kaynağına bakarak herzaman aynı sonucu alamayız. O yüzden; kaynaklandığı sınıftan çok, hangi sınıfın çıkarlarına hizmet ettiğinin belirlenmesi, sağlıklı bir tasnif faaliyeti için daha gerekli oluyor. Örneğin Hıristiyanlık... Halkın içinde filizlenmiş; hatta bir müddet iktidar karşıtı, muhalif ve yenilikçi bir kimlik taşıyarak ezilen yığınların yanında bir rol üstlenmiştir. Fakat bu uzun sürmemiş; aynı hıristiyanlık, egemen sınıfların fazlasıyle işine yaramış, iktidarlarını koruyan ve pekiştiren pasifizmi kitleselleştiren güçlü bir araç haline gelmiştir. "Biri, bir yanağına tokat atarsa, sen ona öbür yanağını uzat..." Ah... herkes Sinoplu Diyojen'e (Diogenes) özenip de onun gibi kyniklik (köpeksilik) taslasaydı... Sömürgenler nasıl da bayram ederdi!.. Sonuçta Kynizm de, hedonizm, pragmatizm, makyavelizm.. gibi sömürgenlere hizmet eden bir felsefedir ve hedonizmin, ona benzemeyen ikiz kardeşidir (çift yumurta ikizi!).

Hedonizm Neyi Öğretir?

Hedonizm (ve tabii, diğer sayılanlar), insana yaşamı, zevk almanın (ve mutlu olmanın) aracı olarak görmeyi öğretir. Yani olguyu başaşağı eder... Yani "yaşamak için yedirtmez; yemek için yaşatır." Zevk almak amaç olursa, bu amaca ulaşmak için herşey mübah olacaktır. Madem ki "yaşamın amacı zevktir"; öyleyse bu "amaca" ulaşmak, her insanın içsel-bireysel sorunudur... O yüzden birinin aldığı zevkin, diğerinin alacağı zevki engellemesinin zevk alan açısından hiçbir önemi yoktur; çünkü o, yaşamı "amacına" ulaştırmıştır.

Bireyciliğin, faydacılığın, pragmatizmin, makyavelizmin hangi ananın evlatları olduğu açık ve net bir şekilde sırıtıyor...

Kynizm, nasıl ki kitleleri "istemek"den (yani yaşamaktan) uzaklaştırarak pasifize (edilgen) ediyorsa; hedonizm de ters yönden, kitleleri bireyci-bencil zevk anlayışına tutsak edip toplumsallaşmayı önlüyor... Bireyi, bireyin düşmanı haline getiriyor. Ne için? Zevk denilen "yüce amaca" ulaşmak için! İlginçliğe bakın ki, tarihte Kyniklerden de, hedonistlerden de intihar edenler çıkmıştır! İlki, birşey istememiş olmak için, diğeriyse "aman... acı çekeceğim!" korku ve motifiyle...

Hedonizmin tarihsel halkalarından biri de Epikür'dür. Çünkü o da haz almayı, yaşamın aracı değil amacı sayar. Fakat o, Hedonizm'i evcilleştirmeye çalışmıştır. Yaşamın bu "yüce amacı"na bir sınır getirme zorunluluğu duymuştur. (Amaç yüce ise, sınır niye?):

"Zevkin bu gücü karşımıza çıkan ilk zevke sarılmamızı gerektirmez. Çünkü birçok zevk, sonunda acı doğurur (Niye acaba?-İ. Demircan). Acı doğuran zevkleri istemediğimiz gibi, zevk doğuran acıların başımızın üstünde yeri vardır (...) Zevk, en üstün iyiliktir, derken ne sefih zevklerini, ne de hayvanca hazları ileri sürmekteyiz. Menfi haz ilkesi, ruh rahatsızlığıyla beden acısının yokluğudur..." derken Epikür, klasik hedonizmden ayrılır gibi olur, fakat ıska geçer! Epikür, hazcılığa bir eleştiri getirememiştir. Fakat bu felsefeyi en azından akılcı ve ahlaki bir zeminde savunmaya çalışmış; böylelikle sağlıklı bir hedonizm eleştirisi için veriler hazırlamıştır. (Bu veriler ışığında hedonizmin ana ilkesinin felsefik eleştirisi aşağıda yapılacaktır.)

İkibuçuk sayfalık kısa (!) bir parantezden sonra günümüze dönebilir; hedonizm ve türevlerinin günümüz sömürgenlerince nasıl da başarıyla "modernize" edildiğini irdeleyebiliriz.

Hedonizmin (Hazcılığın) Kapitalist Sömürüye Katkısı İki Başlıdır:

Bu felsefenin günümüzdeki Türkçe somut ifadesi "Renkler ve zevkler tartışılmaz"dır. Burjuvazi niye "zevkleri"tartıştırmıyor?

Bir: O doymak bilmez "haz alma" hırsına meşruiyet kazandırmak için... "Afferin be adama! Hiç değilse parasını yemeyi biliyor... Gününü gün ediyor. Şu üç günlük dünyada alabileceği tüm zevkleri alıp yaşamın tadını çıkarıyor. Doya doya yaşıyor..."

Böylelikle burjuvazinin sınırsız tüketim çılgınlıklarına karşı gelişebilecek toplumsal tepki yavaşlatılıyor. Bir burjuvanın kokain partisi, yozlaşmış ve kokuşmuş cinsel hayatı... çıplak kadınlara çamur güreşi yaptırmak gibi yaşam-insan karşıtı pislikler, zevklerin "tartışılmaması" dokunulmazlığıyla zırhlandırılıyor.

"Sana ne kardeşim!.. Alan da memnun, satan da... Emeğini ucuza, ömrünü çürütme pahasına satan insan, bu sözü nasıl onaylayabilir? Onaylıyorsa at gözlüklerini takmış demektir... Onaylıyorsa dedikodu gazetesi ve TV programlarıyla, dizileriyle medyaya yenik düşüyor demektir. En az bir yıllık emeği karşılığı olan paranın bir gecede fütursuzca nasıl harcandığını televizyondan, basından kuzu kuzu seyrediyorsa, o kişi boyunduruk altında demektir. O kişi ekonomik yenilgisine kültürel yenilginin de eklenmesine katlanıyor demektir.

İki: İşleve yönelik değil, tüketime yönelik üretimi her zaman canlı tutmak için... İnsani gereksinimler ve zevkler, egemen sınıfça belirlenip kitlelere dikte edilmeseydi, piyasa -doğaldır ki- canlanamayacak, burjuvanın satış garantisi olamayacaktı. Arz için talebi bekleyen bir burjuva düşünülebilir mi? Satışı garantili ve sürekli kılmak için burjuvazi, elbette talebi belirlemenin, canlı tutmanın ve yeni talepler yaratmanın yollarını arayacaktır.

Moda... Her ekonomik durgunlukta yeniden türetilen "...lar/ler" Günleri... Yılbaşı sendromları... Bütün bunlar, gerçekten de insan için mi üretiliyor? Nedeh fimlerde her oyuncunun elinde birer viski kadehi tutuşturuluyor? Aksesuar olsun diye mi? Neden film kahramanlarının ağzından sigara eksik edilmiyor? Dumanlı fon daha romantik oluyor diye mi? "Bodyguard... Kokteyl..." bu filmler neden peşpeşe sürüldü? Neden bu filmler gösterildikten sonra içkili barların hasılatı arttı?! "Orgazm sonrası sigarası"nı erotik sahnelerden sonra yatakta içilen sigaraya bağlasam, fazla mı şüphecilik yapmış olurum?

F. Engels, babasının fabrikasında çalışan işçilerin yaşam koşullarını incelediğinde onlara sunulan tek "özgürlüğün" alkol ve fuhuş olduğunu tesbit ediyor... Aradan geçen yüzyılda ne değişti emekçi kitleler için?.. Sigaranın filtreli olması mı?.. Alkolü teneke kutular ile tüketmek mi? "Nataşa"lar mı? Medya aracılığıyla reklamı yapılan burjuva yaşantılarına özenen kişi, o yaşantılara ulaşamayacağının farkında... O yüzden "ulaşabile-

ceklerine" ulaşma çabası içinde... Onlar nedir? Sigaradır... Alkoldür.. Ve fırsat buldukça yozlaşmış cinsel ilişki(fuhuş)dir.

Hedonist Manipülasyona (Hazcı İşlemeye) Karşı "Aydınlarımız" Ne Yapıyor?

Varoluşçuluğun edindirdiği öznel bireycilikle özgürlüğü ve göreceliği mutlaklaştırmaya çalışıyorlar. (Yanlış anlaşılmasın: göreceyi değil, göreceliği...). Entelektüellikle içki ve sigaranın yanyana düşünülmesinin koşulunu yaratıyorlar. Şairler, "havaya girmek" için meyhana-barlarda ilham perisi avcılığına çıkıyorlar.

Eleştiri getirilmeyegörülsün, hemen yapılanların zevk olduğunu, zevkin de bir bireysel seçim sorunu olduğunu ileri sürerek "zevkime karışma!" diyorlar. Eleştiri bilimsel temellere dayandırılırsa "Rakı içen öldü de, su içen ölmedi mi?.." gibisinden karşı ve anti-bilimsel tezler ileri sürebiliyorlar: "Sigaraya karşı cihat ilan edenlerin... üzerinde en çok durdukları nokta sigara-kanser ilişkisi... Asabiyet-kanser ilişkisi, özellikle de tiryakiler için sigarayı bırakmanın getirdiği asabiyetin, sıkıntının yolaçtığı kanser vakaları neden kimsenin ilgisini çekmiyor? Gerçek, kitap okurken ya da paraşütle atlarken içilen sigaranın verdiği HAZZIN, **sevişme sonrası** (a.b.ç.) idam öncesi içilen sigaranın **önemi**nin (a.b.ç.) içinde gizli.."

Bu sözleri İbrahim Tatlıses filan değil, gazete olabildiği günlerde Aydınlık'ın Kültür-Sanat sayfasında köşe yazarlığı yapan Tunca Arslan söylüyor! (Aydınlık 11.2.94 tarihli Dipnot) ve görüldüğü gibi o, gerçeği bizzat HAZ'da arıyor...

Ormanından, doğal yaşam ortamından koparılıp kafese tıkılmış bir hayvana ormanı hatırlatacak bir dal parçası veya ağaç kütüğü sunulduğunda, kafesten kaçmanın yollarını aramaktan vazgeçiyor ve hemen o dal parçası veya ağaç kütüğüne sığınıyor. Niye? Çünkü onlar hayvana ormanı, özgürlüğü sembolize ediyor; (bireysel sahte) kaçışı temsil ediyor. En azından bir süre için, kafesten kurtulmayı düşünmüyor. Hayvan değiliz; "içgüdülerimizle" hareket etmiyoruz evet, ama çevremizdeki yine kafes... Bu kafesten kurtulmaktan, en azından bunun çarelerini aramaktan başka çıkar yolumuz yoktur. O yüzden bize "lütfedilen" özgürlük(!)lere (yani dal veya kütüğe) sarılmamak zorundayız...

Fakat ne yazık; bunu aydın misyonu üstlenen, kitleleri örnek insanlar olarak devindirmeye çalışanların çoğu, anlamak istemiyor. İşin acı yanı; "zararlı alışkanlıklardan kurtulma" önerisi, ya radikal dincilerce toplumа sunuluyor ve aydın düşmanlığının körüklenmesi adına kullanılıyor; ya da "ahlakçılık" suçlamasıyla reddediliyor.

Radikal İslam (hatta İslam), Hedonizm'in karşısına Kynizm'i alternatif olarak koyuyor. Böylece insana "sefih olmak istemiyorsan, sefil ol!" deniliyor. Diyalektik (ve tarihsel) materyalistler ne sefih, ne de sefil olmak istiyor; insan olmak istiyor!

Star Sistemi'nde Bir Hedonist: Enis Batur

"Yine mi Enis Batur?!." Evet, yine Enis Batur! Cumhuriyet'in bir zamanlar sigara konusunda yaptığı bir araştırmada Ece Ayhan'la birlikte "Kimse sigara zevkimize karışamaz!.. Biz istediğimiz yerde sigara içeriz... Yanımızdaki adamın sigara içmeme özgürlüğü varsa, bizim de içme özgürlüğümüz var... Rahatsız oluyorsa çıksın..." gibisinden laflar etmişlerdi.

Ama asıl sorun bu değil... Asıl sorun, hedonizmin emek düşmanlığına nasıl tekabül ettiğini saptamak... Çevrenizde hiç ütopya anketleri yaptınız mı? Ya da bir kağıt alıp sınırsız bir biçimde ütopyanızı çizdiğiniz oldu mu? Belleğinizi yoklayın; bu ütopyaların ne kadarı emeği içeriyor? **Hazır zevkleri mi sıraladınız ütopyanızda, yoksa emek karşılığı edineceğiniz zevkleri mi?**

Çoğu insan, tüm iyiniyetine rağmen "kitap okuyabilip yazı yazabileceğim bir kitap odası... Resim yapabileceğim manzarası güzel bir balkon... Hoş kokulu çiçeklerin olacağı bir bahçe... v.s." diye betimliyor düşlerindeki yaşantıyı... İşte o kadar! Düşlenilen evin suyu, elektriği nasıl elde edilecek.. yiyecek sorunu nasıl çözülecek... Çiçekler kendiliğinden mi yetişecek?.. Yollar olmayacak mı... tarlalar işlenmeyecek mi... Bunlar pek alınmaz ütopyalara.. Alınsa da gizil (veya ilahi) bir güç tarafından çözülecektir bu sorunlar...

Dinler aracılığıyle insana dikte edilen "Cennet" kavramıyla fazla bir farkı yoktur bu ütopyaların... Ekmek elden su gölden... Size her türlü "zevkinizi" doyurmanız için "istihdam edilmiş" huriler... Cennete gittiğinizde emek harcamanıza gerek olmayacak! Yani, şu anlama geliyor: İnsanı insan eden emek olduğuna göre, emeğin olmadığı bir yerde insan da olmayacak! Ne olacak? Hareketleri tüketime programlanmış özneler... Tabii; insan, aklı ermeye başlar başlamaz bu kavramlarla büyütülürse, kuracağı ütopyalarda da ölçü, zevk ve tüketim olacak...

Çoğu insan, tüm iyiniyetine rağmen bu bilinçsizliği yaşarken, Enis Batur hedonist emek düşmanlığını gayet bilinçli yapıyor ve ütopyasını şöyle formüle ediyor: "O zaman burjuva kökenli olan, hatta belli açılardan **kendini daha çok burjuvazinin bir parçası sayan sözgelimi benim gibi insanların mücadele edecekleri daha pekçok şeyleri var** (...) Çünkü onlarla (işçi sınıfını kastediyor-İ.D.) ortak çıkarları savunmadığımın farkındayım. ÇÜNKÜ BEN EMEĞİN YÜCELTİLDİĞİ DEĞİL, EMEĞİN YOK EDİLECEĞİ SONUL BİR ÜTOPYAYA KENDİMİ DAYANDIRABİLİRİM! O noktada belki buluşabiliriz..." Demek ki Enis Batur'la hiç buluşamayacağız!.. Çünkü insan, insanlaşmasını emeğe borçlu... "Emeğin yokedileceği sonul ütopya"da "insan" olamayacağına göre... (23.8.92-2000'e Doğru'da) yayınlanan 16.8.92 tarihli tartışmanın bant çözümü)

Bir insan yaşamın amacını zevk olarak görürse böyle olur! Emekten yana yayın yaptıkları iddiasında olan Aydınlık ve Ekspress, ne yazık ki hâlâ bu adama "değerli fikirleri" için yer ayırıyor; onu primlendiriyor.

Melih Gökçek'in İlginç Manevrası:

Ankara Belediye Başkanı ve Refah Partisi Milletvekili olan Melih Gökçek, bu sözü nasıl kullandı? Süreci kısaca anımsayalım:

Önce, kentin çeşitli yerlerindeki heykelleri "tükürürüm ben böyle sanatın içine..." diyerek kaldırttı. Böylece sanat ve sanatsal zevk üzerine bir tartışma başlatmış oldu... Fakat, kısa bir sürede sanat teorisyenlerince entelektüel hezimete uğratıldı. Sanat ve estetik; "görsel-duyusal-algısal zevk" konusunda tartışamadı. Bu kez, çark etti; "zevkler ve renkler tartışılmaz" dedi ve devam etti: "Senin zevk aldığın heykelden ben zevk almıyorum... O yüzden kapalı yerlere kaldırılsın heykeller... İsteyen gidip orda zevkini alsın! (18.6.94) Flash T.V.).

Görüldüğü gibi "zevklerin tartışılmaması" kaçmayı düşünen herkesin işine fazlasıyla yarıyor! Öyleyse "kaçmayı" düşünmeyenlerle zevkleri tartışmaya başlayabiliriz.

Anlaşılmak

Ozan YILMAZ

Hatıra Defterlerindeki Gerçekler

Herhangi bir gencin hatıra defterine göz attığınızda sıklıkla şöyle sözlere rastlarsınız: "Seni yakından tanıdıkça ne kadar iyi, sıcak biri olduğunu anladım... Beni anlayan tek arkadaşım... Seni anladıkça, tanıdıkça daha çok sevdim... Benim gibi anlaşılmayan arkadaşım..." Mezuniyet albümlerinde de benzer söyleme rastlanır: "Uzaktan soğuk görünen arkadaşımızı tanıdıkça ne kadar sıcak bir insan olduğunu anladık.. Kendi halinde çekingen davranışları, onu önceleri yanlış anlamamıza neden olmuştu... En büyük sorunu anlaşılamamaktı..." Birçok filozof, sanatçı için de yıllar sonra şöyle yazılmıştır; "yaşarken değeri anlaşılamamış bu deha... çağının öyle ilerisindeydi ki, kimse onu anlayamamıştı..." Bu yüzden; anlaşılamadığı için, canını, özgürlüğünü, sevdiklerini yitiren insanlarla doludur tarih. 2500 yıl önce, "Güneş, Yunanistan'dan büyük" dediği için **Anaksagoras** hapise atılmıştı. "En-el Hak" dediği için **Hallac-ı Mansur,** onu anlamayanlar tarafından derisi yüzülerek öldürülmüştü. **Galile,** Dünya güneşin etrafında dönüyor dediği için Engizasyon mahkemesinde yargılanmış, canını zor kurtarmıştı. Benzer bir iddiası yüzünden **Nadjalı Abdullah,** Osmanlı sarayında öldürülmüştü..

Bugün, anlaşılamamak sadece bazı filozofların, sanatçıların değil, neredeyse tüm toplumun sorunu. Kime sorsanız; karı-koca, anne/baba-çocuk, öğretmen-öğrenci, amir-memur, patron-işçi, arkadaşlar, sevgililer, kardeşler... anlaşılmamaktan şikayetçi. Anlaşılamamak, belki de en yaygın ve en yakıcı tarzda gençler arasında yaşanıyor. **Hatıra defterleri ve mezuniyet albümleri anlaşılamamanın yazılı belgeleri sanki.** Çevremiz anlaşılmadığından yakınan güvensiz gençlerle dolu... Neden? **Sistem içinde, bilimden, felsefeden uzaklaştırılmış, yabancılaştırılmış, yalıtılmış insan hem insanları hem kendini anlamaktan uzaklaşıyor. Sorgulayıcı olmadığında nedenleri de aramaya, bulmaya çalışamıyor.** Bir kısır döngüdür gidiyor...

Beni Anlamadın Ya Ben Ona Yanıyorum

Anlaşılmamanın nedenini de anlamayan insan, sonunda suçu başkasına atarak rahatlama yoluna gidiyor: "Beni anlamadı... Beni anlamıyorlar..." Genellikle kendini anlatamadığını değil de, karşıdakinin anlamadığını düşünme eğiliminde insanlar. Sorular bile bu mantıkla şekilleniyor; "anladın mı?" Oysa, "anladın mı" yerine, "anlatabildim mi" diye sormaya alışsak belki daha kolay anlaşmaya başlayabileceğiz. (Hem de karşımızdakine nezaket göstermiş olacağız..) İnsanların iç dünyalarını, duygularını gizleme, baskılama gereği duymaları da anlaşılamamaya yol açabiliyor. İnsanlar arasında güçlü güven ve sevginin oluşamaması ya da var olan sevgi ve güvenin zedeleneceği endişesi, içinden geçen bazı duygu ve düşüncelerin saklanmasına yol açıyor. Bu ise, eksik verilerle bir problemin çözülemediği gibi, o insanın mevcut verileriyle tam anlaşılamamasına yol açıyor. Bunların bilincinde olmayan ya da geç farkına varan insan "beni anlamadı" diyor ve buna kahrediyor. Kayahan da bu eğilimi şarkı yapıp "köşeyi dönüyor": **"Beni anlamadın ya ben ona yanıyorum. La fa la sol, la fa la sol..."**

Beni Bir Kişi Anladı, O Da Yanlış Anladı...

Bu sözü Hegel bir öğrencisi için söylemiş. (Meşhur, gür sakallı filozofla tanışsa bu sözü söylemezdi herhalde..) Bugün anlaşılmama sorununun ikizi yanlış anlaşılmak. Sık-sık günlük konuşmalarda şu sözleri duyarız; "lütfen yanlış anlamayın... beni yanlış anladınız... yanlış anlamayın ama... yanlış anlamazsanız bir teklifim var.." Burada ilginç olan durum şu; bu sözün ardından endişe edilen çoğu kez yanlış anlaşılmak değil doğru anlaşılmaktır. Biraz karikatürize ederek örneklersek; yeni tanıştığı güzel bir genç kıza," gel bize gidelim, orada konuşuruz, yanlış anlama ama, sadece pul kolleksiyonumu göstereceğim" diyen genç erkek yanlış değil doğru anlaşılacağından endişe etmektedir. Birçok "zampara", politikacı, konuşmacı "yanlış anlamayın" diye söze başlarken, "doğru anlaşılacağım, gerçek amacımı anlayacaklar" diye ödü kopar. Panellerde, seminerlerde konuşmacıları dikkatle izleyin. Bazıları, izleyiciler kendini doğru anlamasın diye her yola başvurur: Sözü uzatır, uzun-karmaşık cümleler kurar, kavramlarla oynar, yeni kavramlar kullanır, soruyla ilgisiz yanıtlar verir, lafı dolaştırıp zaman yetmezliğinden söz eder, suçlamalara, demogojilere sapar vs.

"Yanlış anlamak" sözü, bazen de bir yakınmadan, bir tuzak kurmadan çok, bir savunma ya da bir saldırı amacıyla kullanılır. Bir adam, bir kadına özel yaşamıyla ilgili sorular sorup, cinsel ilişki imalarında bulunurken, kadın onu terslerse, ilk söyleyeceği söz büyük olasılıkla; "beni yanlış anladı, ben arkadaşça demek istemiştim" ya da "yanlış anlamayın, o istiyordu, ben doğru olmaz dedim" olacaktır. Borç alıp üstüne yatmayı tasarlayan biri alamayınca, "beni yanlış anladı, üç günde ödeyecektim" gibi sözlerle savunur kendini. **Ne hikmetse, politikacıların sözleri de sık sık "yanlış" anlaşılır! Biri, "ben zenginleri severim... ben laik değilim... Kürt sorununun çözümünde federasyon tartışılmalı... Ermenistan'a üç-beş bomba**

atsak ne olur.. yabancı sermaye gelsin, bizde emek ucuz.." der, diğeri "**mutlaka iktidara geleceğiz kanlı mı olacak, tatlı mı... ona altmış milyon karar verecek**" der, bir diğeri, "**ben Selanik'ten gelmedim, veled-i zina değilim**" der, bir başkası, "**maaşları donduracağız**" der... Tepki gelmezse ne ala. Tepki gelirse feryat, figan suçlama; "yanlış anlaşıldı... çarpıtıldı... aslında öyle demek istemedim de, şöyle demek istedim..." **Arada bir kırdıkları potlarla halk bazı politikacıların gerçek niyetlerini doğru anlayacak gibi olunca, "yanlış anlaşıldı" sözü can simidi gibi imdada yetişiyor.** Ciddi ciddi düşünmemiz gerekiyor. Her kesimden **insanların çekindiği doğru anlaşılmak mı, yanlış anlaşılmak mı? Nasıl doğru anlayabilir, doğru anlatabilir, doğru anlaşılabiliriz? Engeller, çözümler nedir? Siz de yazın. Korkmayın, "yanlış" anlamam!**

Anlaşılmamanın Anlaşılması

Üzerinde durulması gereken bir konu da anlaşılmamakta bir "hikmet" varmış gibi davranılmasıdır. Kimilerince anlaşılmayan sanat eseri daha niteliklidir ya da o eser üstün niteliğinden dolayı anlaşılamamaktadır. **Anlaşılmamakta üstün nitelik ve "hikmet" aranması** çoğunlukla felsefecilerin, din adamlarının sözleri ve kutsal kitaplar için söz konusudur. Ülkemizde de birçok insan bu eğilime uygun olarak Kur'an'ın derin manalar taşıdığına ve sıradan insanlar tarafından anlaşılamayacağına, ancak "alim" olanların anlayacağına inanmaktadır. Bir yandan Kur'an'ın tüm insanlar için olduğunun iddia edilmesi, bir yandan da çoğunluk tarafından anlaşılamayacağının savunulması, anlaşılmasının değil inanılmasının hedeflendiğini düşündürüyor. Üstelik, Kur'an "alimler" heyeti tarafından günümüz Türkçesine "tefsir" edilmiştir. Anlaşılma konusu Kur'an'da da açık değildir. Diyanet'in çevirisine göre; **Hûd suresinde Kur'an'ın muhkem** (açık ve kesin anlamlı), **Zümer suresinde müteşâbih** (anlamı anlaşılmaz). **Ali İmran suresinde ise muhkem ve müteşâbih** ayetlerden oluştuğu ileri sürülür. Ayrıca **Yusuf suresinde, "biz onu** (Kur'an'ı), **anlayasınız diye Arapça okunmak üzere** (dili Arapça olan bir kitap olarak) **gönderdik**" denir. Kur'an'ın sadece Araplar için ya da sadece Araplar anlasın diye "gönderilip-gönderilmediği" tartışması bir yana, "anlaşılsın" diye "gönderildiği" kendi açıklamasında varken ve gayet net anlaşılabilecek Türkçe çevirileri mevcutken, "anlaşılmaz-anlayamazsınız" iddialarının ardındaki niyeti araştırmak gerekmez mi?

Anlaşılmamaya mistik bir hava ve prim vermek hastalığı başka kesimlerde de yaygın. Bunun belki de en çelişkili örneğini, **Marksizmi** neredeyse bir **din, Marks'ı** neredeyse bir **peygamber, kitaplarını** da neredeyse **kutsal** olarak algılayan ve Marks'ı herkesin anlayamayacağını savunan bazı "Marksistler" oluşturmakta... Oysa Marks, düşüncelerini kitleler anlasın diye ortaya koymuştur ve daha önemlisi dogmatizme karşı bir yöntem geliştirmiştir. Özetle diyeceğim şu; **yeterli ve doğru bilgilerle, doğru/bilimsel yöntemle çok şeyi anlayabiliriz. Böylece anlaşılmamanın gizi de anlaşılır... Kendimize, aklımıza, insana güvenelim. Sevgiyle...**

BENZEMEYENE

"Sevgili Nur için"

1...

Gözyaşı ve gülümseyiş... kanlı iklimlerden
geçip
yazdı kendi tarihini.
Bütün eski günlerden yürüyüp geliyoruz
ardımızda çiğdem ve ıtır kokuları
yüksek dağ ateşleri bırakarak senle.
Şimdi tozlu yollarında eski fotoğrafların
geziyorum sessiz bir lisanı bölüşerek
birlikte öğrenerek söylemeden söylemeyi.
Suretinde dile gelen bir saklı hüznün
dostluğun nasıl en sıcak ve derin
binlerce anlamıyla bağdaştığını
keşfediyorum her yaz gecesi
karanlık güvertede...
Ve biliyorum artık biliyorum iyice
bugün
dünden çok
yarına gebe...

2...

Zamanın sırları dökülmüş
kırık testilerinde
bir büyük giz gibi taşıdın ömrünü
kimselerin bilmediği...
Sevincimi besledin gözyaşınla
benzemedin hiç kimseye
hiç kimseye
benzeme...

Sinan KUTLU

Kriz Nasıl Aşılabilir? Dizisi: IX

GERİCİLİK DÖNEMİNDE DÜNYA VE TÜRKİYE

Temel Demirer

Sorun Yayınları
Piyerloti Cad. No:85 D/2-A Çemberlitaş - İst. Tel: 518 44 78

KİTAPÇILARDAN ARAYINIZ

Sevgi Yolu Palmiyealtı Sohbetleri

Bülent HABORA

"İzmir, yazın boşalır," diyorlardı.

Cumartesi günleri, başta eczaneler olmak üzere, birçok işyeri kapalı ama, gene de İzmir boşalmadı.

Karşıyaka, Alsancak cıvıl cıvıl. Hele bizim Sevgi Yolu... Taytlı, mini etekli, mini şortlu birbirinden güzel kızlar Sevgi Yolu'nu arşınlayıp, duruyor.

İzmir'in kızları çok güzel, kedileri de çok çirkin. Karşıyaka Çamlık'ta, market sahibi adaşımla tartıştık. "Yok yahu," dedi Bülent Bey, "çok güzel kediler de var." Vallaha ben göremedim. Neyse... Sağlık Bakanlığı, "Tasarruf Genelgesi" gerekçesiyle "Kuduz aşısı" getirtemediği için, kedileri, köpekleri temizliyor, tüm Türkiye'de. İzmir'in çirkin kedileri de gidecek, bu yüzden. Vahşete bakın, sen kedi çiş kumuna para bul, döviz bul; sonra da kuduz aşısına para bulmaktan aciz olduğun için, kedileri, köpekleri temizle. Olmaz böyle dangalaklık.

İnsana sevgi duymayan bir toplumdan, hayvanlara sevgi duyulmasını beklemek de, sanırım aptallıktır.

Çirkin kedi... Güzel kız...

Ama İzmir'de çirkin kızlar da var. Geçenlerde böyle biriyle karşılaştım. Çirkin bir kızdı. "Ben," dedi, "artık örtünmek istiyorum. Bundan sonra dinime sarılacağım. Ama İslamiyet'i hiç bilmiyorum. Bana bu konuda yardımcı olup, birkaç kitap öğütleyebilir misiniz?" Seve seve yardımcı oldum. "Aman," dedim içimden, "n'olursun biraz çabuk kapan." Bilmiyorum sonra ne oldu, kapandı mı, İslamiyet'e sarıldı mı bu kız?

Güzelliklere düşman olan şeriatçilere çok kızıyorum. Adamın biri, "Tüküreyim böyle sanatın içine" diyerek heykellere karşı çıkıyor. Demek bu şeriatçilerin aklı, fikri, belden aşağılarda yaşıyor...

Bir başka şeriatçi de, heykelleri put olarak gördüğü için, karşı olduğunu belirtmiş. Hey Tanrı'm, Allah rızası için söyle, bu şeriatçiler, neden böylesine aptal oluyor?

Osmanlı İmparatorluğu... Dinsel temellerin üzerinde yükselen görkemli bir imparatorluk. Çağların üç büyük imparatorluğundan biri. Bakın Ahmet Refik ne diyor: "İstanbul'un her köşesi Türk san'atinin zarafetine nümune olacak çeşmeler, kasırlar, havuzlar, kütüphaneler, medreseler ve abidelerle tezyin edildi." ("Lale Devri, Hilmi Kitaphanesi, 1932)

Şimdi ise, heykelleri yıkıyorlar, neymiş efendim, putmuş.

Zaten iyi ve güzel herşeye karşıdır, bizim şeriatçiler. Ya da şeriatçilere yağ çeken, sözüm ona "liberal" taifesi. Örneğin, kitap konusu... Osmanlı İmparatorluğu döneminde, yüzlerce, binlerce kitaplık yapılmış. Kitaba büyük bir saygı varmış o günlerde. Günümüzde ise, kitap "Tu kaka" bir nesne olmuş durumda. Kitap sahibi olanlara kötü gözle bakıyorlar. Kitap yazanlar, ama doğru dürüst kitap yazanlar, zındanlara gönderiliyor. Öteki türlü, yani ayı postu modern kitap yazanlar da el üstünde tutuluyor. Sonra da ağlaşıyoruz, "Neden Türkiye'yi batı dünyası ciddiye almıyor?" diye. Ağla, ağla, gözlerin parlar.

Kuponların ("Gazete" diyoruz onlara. 1975'te günlük ortalama satışları 3.5 milyon olan, bugün ise 1.9 milyona düşen kağıtlar.), dedikodu magazinlerinin sözünü bile etmediği birkaç kitap var, şu sıralarda okuduğum. Örneğin, Hasan Hüseyin Yalvaç'ın, **Bu bir Hasan İzzettin Dinamo Kitabıdır** (Prospero Yayınları, Ankara, Haziran 1994) başlıklı kitabı. Emekli sosyalist gazete dahil, kim Hasan İzzettin Dinamo'ya gereken önemi verdi. Laf salatası değil, gerçek önemden sözediyorum. Tek başına Hasan Hüseyin Yalvaç, tüm demokrat geçinenlere, tüm dönmelere, tüm reklamseverlere, tüm içki sofralarında meze olmaya çalışan sözde şair ve yazar takımına tur bindiriyor, tur. Anlayana tabi...

Hasan Hüseyin Yalvaç'ın bir de şiir kitabı var elimde. **Adı Barış** (Prospero Yayınları, Ankara, Haziran 1994) şiir kitabının adı. Kendi kendini tatmin etmekten öteye gidemeyen asil ve necip medyanın, düzen medyasının önemsemeyeceği bir yapıt bu. Zaten düzen medyası bu kitaba önem verseydi, ben Hasan Hüseyin Yalvaç'tan kuşkulanırdım, döndü mü diye. Çünkü düzen medyasının şairleri, yazarları yarınlara kalmayacak. Ancak eş, dost işi "Edebiyatçı Ansiklopedileri"nde

yer alacaklar, o kadar. Galile'nin Engizisyon'cuları gibi, unutulup, gidecekler.

Düzen medyasının unuttuğu Sivas Katliamı'nda yitirdiğimiz Asım Bezirci sağ olsaydı, belki de Hasan Hüseyin Yalvaç'ın şu şiirini alırdı, yazılarından birine:

"su her zaman ıslak
emek terdir her zaman
değiştirmek olanaksız
sonu noktalandığı zaman

kolay mı nokta koymak
suyu her zaman ıslak
emeği ter bulmak
kolay mı
yaşamın adını onur koymak."

İzmir'i çok seviyorum. Çünkü okduğum kitapların sayısında bir artış oldu.

İstanbul'da ömrüm yollarda geçiyordu. İzmir'de öyle bir sorun yok. Biniyorsun otobüse, onbeş-yirmi dakika sonra istediğin yerdesin. Dolayısiyle İstanbul'da yolda geçen zamanları, İzmir'de kitap okumayla dolduruyorum.

İşte, Sırrı Öztürk'ün **12 Mart 1971'den Portreler** (Sorun yayınları, İstanbul, Mayıs 1994) adlı kitabı... Ya da sevgili Güngör Gençay'ın ilk yazılarının derlendiği **Askercilik** (Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Ocak 1994) ve **Sataşmalar** (Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, Eylül 1993) adlı yapıtları.

"Her insan
Kendine göre bir şey
Ama satılmış insan,
Yalnızca şey."

Güngör Gençay'ın söyledikleri yalan mı?

İzmir'li dost A. Neyzar Karahan'ın **Uzak Kıyısında Sevdanın** (Engin Yayınları, Ankara 1991), M. Berdan Karagöz'ün **Zamana Akan Nehir** (Tını Yayınları, Adana, Şubat 1993), Burhan Günel'in **Acının Askerleri** (Karşı Yayınları, Ankara, Ekim 1992), Hasan Devrim'in **Kadının karası maviye** (Sanat Koop. Yayınları, İzmir, 1987), Bedrettin Aykın'ın **Ansızın Güz** (Broy Yayınları, İstanbul, Ekim 1992) adlı kitapları ve niceleri...

A. Hicri İzgören'in **Bedeli ödenmiştir** (Yazıt Edebiyat dergisi Yayınları, Ankara, Eylül 1992) başlıklı kitabı da unutulmaz.

"Yağmursuz" şiirinde şöyle diyor:

"Adı yok bu mevsimin
Ölüm solur ensesinde
Bir adım ötesi dul bir yaşamdır
Boynunda izi durur urganın
Göğsü talan bahçelerinin ham inciridir
Dolunaylar süt doldurur memelerini."

Bir bölümünü aldım şiirin.

İşte bu şiirleri, bu kitapları söz konusu etmez medyamın o koskocaman, ipiri yazarları.

Burası Türkiye... Bakalım 10 yıl sonra hangi yazarlar, şairler kalacak? Göreceğiz...

Evet, İzmir'i seviyorum. Kızları güzel, kedileri çirkin. Ama çirkin kedileri de seviyorum, hiç olmazsa o böyük yazarcıklarımızdan daha içtenlikli, daha sevimli o çirkin kediler.

DELİLİĞE ÖVGÜ

Parmak izleri gibi herbirimizin ki ayrı
Kim kimi seviyorsa o benzersiz deliliği
içindir
Orta malı değil mi bildiğimiz usculuk
Karmaşık tuzağına düşme özgün gel
Belki de yaşam özgünlük içindir.

Altmışlı yıllarda Hipi'ler gelirdi Batı'ya
dargın
Kendilerini ararlardı başka mekanlarda
hüzünlü
Eminönü meydanında kimseyi
umursamadan
Döne döne yürüyor mu oynuyor mu
anlaşılmayan
O Hipi gelini gibi özgür gel
Belki özgürlük yalınlık içindir.

Bir deli saflığında yunmuş arınmış
Ve su katılmamış yürek sıcaklığında
Çocuklar ve deliler neden hoşlanıyorsa
kentlerde ki parklardan
Onlar gibi masum gel
Belki de saflık güzellik içindir.

Bir zengin karısı gibi mutlu mu görülecektin
Semirmiş bedenlerle pörsümüş duygularla
O zaman hangi kapıdan şiire girecektin
Bak nasıl bağdaşıyor şiirle delilikler
Aklımızı şaşırtan çılgın imgelerle gel
Belki çılgınlık şiirsellik içindir.

Bartında bir tarihte dolunayı çekiyordu bir
deli
Sonunda yakalamıştı görünmez iplerinden
Çıplak gözle görürse kim olsa inanırdı
Umutsuzluk üstüne yürüyenler gibi gel
Belki de delilikler ölümsüzlük içindir.

Müşür Kaya CANPOLAT

Saksıda Çiçek... Kafeste Kuş... Hapiste İnsan...

Devrim AŞKIN

İnsanlar vardı güzel. Güzel kuşlar ve çiçekler vardı. Çirkinler bu güzellikleri kıskandılar, çekemediler... korktular güzellikler çoğalır diye. İnsanları hapse, kuşları kafese, çiçekleri saksıya koydular.

Hapisteki güzel insan sorguda, işkencede, açlık grevlerinde güzelliğini korudu. Daha da güzelleşti. Kafeste kuş, saksıda çiçek işkence görmedi, açlık hiç çekmedi ama güzelliğini yitirdi. Ötüşleri, renkleri, kokuları tüm güzellikleri sahteydi.

Güzel bir kıza veya yakışıklı bir erkeğe aşıksanız, sevdiğiniz yüceltilmenin, ölümüne sevilmenin, güzel sözlerin büyüsüne kapılıp oturuyorsa yerinde hep. Bir gün ona, baharı getirmek için karlı dağlara çıkalım dediğinizde, o sizi bırakıp evde sıcak sobanın başında oturacaktır. Bırakın o saksı çiçeğini, solsun. Tek başına gidin... dağlara...

Ama, karnınız tok olduğu için sevdiğinizle aynı sofraya oturmamışsanız. Biraz sonra ağlamaklı bir halde sevdiğiniz yanınıza gelmişse ve "Boğazımdan geçmedi sensiz" demişse. Siz, çiçekleri sevdiğiniz halde sevdiğinizi kırar gibi, bir çiçeği koparmışsanız dalından... dalgınlıkla. Sonra pişman olmuşsanız. Kavurucu güneşin ortasında sevdiğinize gölge olmuşsa gövdeniz... Onunla yeniden yeşerecek güzelliklerin tohumu olarak düşebilirsiniz toprağa.

Televizyonda reklamlarda izlemiştim: Clear marka şampuan kullanan gençler kepeksiz saçlarıyla siyah elbise giydiklerinde özgür oluyorlardı. Özgürlük şampuanla başlıyordu onlar için.

Özgürlüğü biçimselliğe dönüştürenler, yağlı ve kepekli saçlarıyla siyahlar giyinmiş bir insanın hapisteyken bile özgür olabileceğini düşünemezler. Kafesteki kuş kafesin büyüklüğü kadar, saksıdaki çiçek de saksının hacmi kadar özgürdür. Şampuanla özgür olanlar gibi, o kadar özgürlük yeter onlara. Sonsuz gökyüzünü, sonsuz toprakları hayal bile edemezler.

Düşünüyorum da, içkiye haram diyenler, sevgiliyle bira içmenin güzelliğini anlayabilir mi? Aşık olabilir mi? Ya da, yağmurlu havayı: "Yarın da hava kötü olacak" diye sunan hava durumu sunucusu, sevgiliyle elele yağmurda ıslanmanın güzelliğini anlayabilir mi? Aşık olabilir mi?

Güzel insan aşık olduğu için hapistedir. İki aşkı vardır onun. Aşklarından biri sevgilisidir, diğeri dünyanın bütün insanlarıdır. Sevgilisiyle birlikte "yeni bir âlem" için savaşırlar hiç durmadan.

Saksıdaki çiçek, kafesteki kuş siz neden saksı ve kafesin içindesiniz. Yoksa siz de mi aşık olduğunuz için oraya kondunuz. Hayır, siz aşık olamadığınız için oradasınız. Aşık olsanız, saksınızdan, kafesinizden kurtulurdunuz. Sizin aşık olmanız için; saksınıza yeni bir çiçek, kafesinize yeni bir kuş konulmalı değil mi? O zaman, birer çift saksı çiçeği ve birer çift kafes kuşu olur çoğalırdınız. Gübreniz, yeminiz, suyunuz hazır varken, özgür bir çiçeğe, özgür bir kuşa aşık olamazsınız. Çünkü direnmek, savaşmak zorunda kalırsınız... güzel bir dünya için...

"Eğil salkım söğüt eğil/ Bu benimki sevda değil/ Eğil yağmur, rüzgar eğil/ Bu benimki sevda değil." Bu dizeler size hiç yabancı değil, değil mi saksı çiçeği, değil mi kafes kuşu? Yılgınlığın, korkaklığın şarkısı bu. Livaneli sizin için besteledi bu şarkıyı, bir de kendisi için...

Hapisteki güzel insan, sen eğilen değil esen rüzgar oldun hep. Seninki sevda, hem de sevdaların en güzeli...

HEP milletvekili Mehmet Sincar'ın öldürüldüğü günün ertesi sabahıydı. TRT Fm'in haberlerinde verilen bu ölüm haberinden hemen sonra; Aldırma deli gönlüm/ Giden gitsin/ Sen şarkılar söyle içinden, boşver... diyen şarkısını söyledi Sertap Erener. Siz de aldırmadınız, boşverdiniz. Her öldürümden sonra, şarkılar söylediniz içinizden... kafesinizde... saksınızda... Spartacuslar, Pir Sultanlar, Denizler, Musa Anterler, Uğur Mumcular, Turan Dursunlar, Ayşe Gülenler, Asım Bezirci ve daha binlercesi öldürüldüğünde hep sustunuz... boşverdiniz...

Hapisteki güzel insan sen zaten Ayşe'sin, Deniz'sin, Anter'sin, Bezirci'sin... Ölmemek üzere öldün hep...

Geçenlerde gördüm. Bir akşam genç bir kız Tarkan'ın konserine gidiyordu. Kızın peşine bir genç takılmış rahatsız ediyordu onu. Kıza; -Hepsi senin mi yavrum, diye laf attı genç. Kız oldukça sinirlendi ve "Terbiyesiz, serseri!" diye bağırdı... Konser başlamıştı. Genç kız, yüzlerce gençle birlikte oynayıp dansediyordu; Tarkan'ın söylediği, Sezen Aksu'nun son rezaleti "Kız hepsi senin mi?" şarkısıyla.

Sokaktaki genç, hepsi senin mi dediğinde tepki gösteren genç kız, hepsi senin mi diyen şarkıyla oynu-

yor, dansediyor, kendinden geçiyordu. Genç kız kendini pahalıya satıyordu böylece. Sokaktaki gençte kim oluyormuş, Tarkan ünlü biriydi, istediğini söyleyebilirdi.

Bir yerde okumuştum, Yalçın Küçük müzik alanında Sezen Aksu'yu beğeniyormuş, güzel şeyler yaptığı için.

Star sistemi şarkıcısı Sezen Aksu'dan tiksiniyorum, kadını cinsel bir meta gibi gören "Kız hepsi senin mi?" şarkısını yaptığı için.

Kafestekiler, saksıdakiler siz de bir meta olmadınız mı alınıp satılan? Kendinizi pahalıya satmadınız mı? Pahalı yemlerle, pahalı gübrelerle daha da mutlu olmadınız mı? Düşünün işkencelere, ölümlere rağmen kendini satmayanları...

Bir gün bir inşaatın yanından geçiyordum. İnşaat işçileri müzik dinliyordu kasetten. Nazım'ın, Yapıyla-Yapıcılar şiiri geldi aklıma. "Yapıcılar Türkü Söylüyor" diyordu, Nazım şiirinde. Yapıcılar türkü söylemiyordu, Ahmet Kaya söylüyordu onların yerine kasetten. "Yalanda olsa mutluyum/Bu bana yeter" diyordu, şükredercesine Ahmet Kaya. Mutsuzluğunu, sömürüldüğünü bilen ve kabul eden yorgun insanın şarkısıydı bu...

Aslında siz de mutlu değilsiniz saksınızda ve kafesinizde. Mutlu gibi yapıyorsunuz. Sakın sevinmeyin, tüm şarkılar, türküler sizin için yapılmadı. Bizim de türkülerimiz var; hem de saksıları, kafesleri kıran, duvarları delen türkülerimiz var. "Türküler susmaz halaylar sürer" diyen yüreklerimiz var.

Güzel aşklarda **İnsancıl**'ların, Gündoğduların etkisi var diye düşünüyorum. Sevdiğiyle birlikte her ay bir çocuk dünyaya getirmek gibi **İnsancıl**'ın her sayısı.

Seni tanıyorum **İnsancıl okuru.** Sen, kitap okurken mum ışığında veya ağlarken, ya da kirli çoraplarını yıkarken, sevdiğini düşündün hep.

Bir gün, o ilk buluştuğunuz yerde, sevdiğinin haberi bile yokken onu bekledin sen.

Çok uyuyanın gözleri güzel olur derler ya. Senin sevdiğinin gözleri, çok uyuduğundan değil, "Gelecek güzel günleri gördüğünden" güzeldi ve sen onu o güzel gözlerinden sevdin.

Evin en güzel yerindeki Marx'ın resmini kaldırıp, yerine sevdiğinin fotoğrafını astığında kaygılandın, Marx kızdıysa diye. Sonra anladın kızmadığını. Marx uzaktan gülümsüyordu size, güzel bir aşk yarattığınız için.

Sen kuracaksın güzel bir dünyayı... seni seviyorum...

Aşksız, umutsuz, yarınsız çiçeğim, kuşum. Kırın saksılarınızı, kafeslerinizi artık. Sonsuz gökyüzünde özgür kuşlar, sonsuz topraklarda özgür çiçekler olun.

Çiçeğim, haydi kaldır başını yukarı, dağlara bak. Çiçeklerin binlerce renklisi, binlerce kokulusu orada. Dikenini düşmanına, rengini, kokusunu sevdiğine veren o çiçeklerden biri ol. Kök sal dünyanın dört bir yanına. Kafeslerini kıran kuşlar, en güzel şarkılarını senin dallarında söyleyecek.

Haydi çiçeğim, açelya ol, nergis ol, kardelen ol, çiğdem ol....

Hapishanesiz bir dünya kurana kadar, vücudun hapiste güzel insan. Beynin ve yüreğin kuşlarla, çiçeklerle birlikte dağlarda...

USLU ÇOCUK OLMAYACAĞIM ANNE

uslu çocuk olmayacağım anne
daha dün öğle vakti
dövdüler beni anne
zorla çekip aldılar elimden
günlerce emek verip süslediğim
rengarenk uçurtmamı
bıraktılar gökyüzüne
mavi deniz üzerinden uçup gitti
ismini bile bilmediğim dağlara
artık uslu çocuk olmayacağım anne
gitmeyeceğim bir daha kuran kursuna
müftü murtazanın kızına da laf atacağım
bakkal muhtarın camlarını da kıracağım
okulda pazarda mahallede
uslu durmayacağım anne
çok sevdiğim tarih dersinde
parmak da kaldırmayacağım
anlatmayacağım çaldıran otlukbeli savaşlarını
topal timurun sivasa nasıl girdiğini
patrona halil isyanında
şair nedimin damdan dama hoplarken
nasıl düşün öldüğünü
uslu çocuk olmayacağım anne
çalışmayacağım da artık
eksozcu ekremin yanında
çünkü o her akşam
çırakların bahşiş kumbarasını kırıp
şarap içiyor
uslu çocuk olmayacağım anne
mahalle kavgalarında birinci sırada olacağım
ben onlardan hep hesap soracağım
her akşam üst baş yırtık gece karanlığında
bağıra çağıra eve geleceğim
ben uslu çocuk olmayacağım anne
ta ki uçurtmam gelene kadar

Kemal ADALI

Hasrete Son Çağrı (SEL Yayıncılık) adlı kitabından.

SOSYAL DEVLETİN KRİZİ
VE
SAĞLIĞIN EKONOMİ POLİTİĞİ

İlker Belek

Sorun Yayınları
Piyerloti Cad. No:85 D/2-A Çemberlitaş - İst. Tel: 518 44 78

KİTAPÇILARDAN ARAYINIZ

Spartaküs'ün Oğlu ve Aşk

Hasan AKARSU

Bu yıl **Tekirdağ Kiraz Şenliği** bir yönüyle sanata yönelikti. Emeği geçenleri kutlamalı. Tekirdağ'da Sanat Sokağı olması ne güzel. Burada çocukların resim sergisi, yetişkinlerin, **Rüstempaşa Sanatevi Ressamlarının** sergisi, Halkevi'nin sergisi, **Kiraz Dergisi**'nin kitap sergisi, **Radyo Trak**'ın **Müzik Konserleri** ilimizi güzelleştirdi. **Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Tekirdağ Şubesi** de ayrı bir güzellik katıyordu. 15 Haziranda Toktamış Ateş'i getiriyordu. Laiklik ve Demokrasi bir kez daha bilinçlenmeyi sağlayacaktı. **Tek Yön Dershanesi** Erdal Atabek'i getirmişti. Üniversite kapılarını aralayacak olan gençliğin sorunlarına değinmişti. Tekirdağ'da çıkan **Kiraz Dergisi, İnsancıl Dergisi** Genel Yayın Yönetmeni Cengiz Gündoğdu'yu getirmişti. Gençler, "aşk" üzerine ünlü yazar-eleştirmenle tartıştılar. Tekirdağ Kültür Merkezi'nin sağladığı olanakları yadsıyamayız.

Cengiz Gündoğdu "aşk"a çok yönlü bakıyordu. Gençlikle iletişim kurabilecek miydi? Kaygılar birden dağıldı. Ne güzel bir tartışmaydı o. Öncelikle gençleri kutlamak gerekir. Nelere değinilmedi ki. Gündoğdu kendini tanıttı. Kişinin kendini tanıtması zordur. Elli bir yaşında, doğuştan yazar değil, eğitim sistemini sevmez. Gangster olmak ister gençliğinde, annesi yazar olmasını ister, yazar olur. O, yağmuru çok sever. Yağmuru sevenle konuşmak güzeldir.

"Aşk" bir anlık duygudur diyenler oldu, karşı çıkanlar. "İnsan, karşı cinste istediklerini görmelidir, göremezse aşk biter." denildi. "Ölümsüz aşk yoktur, güzellikler olduğu sürece aşk vardır." görüşü öne sürüldü. Aşkla aklın ilişkisi tartışıldı. Yazar, aşkın büyük bir öfke olduğunu belirtti.

Gündoğdu, 12 Eylül'ün bizi bozmadığını, aksine bozukluğumuzu gösterdiğini savundu. Ağlayan öykü, roman ve şiirin sürdüğünü belirtti.

Acı çekmek için aşk yaratılır mı? Ne kadar aşk varsa, o kadar akıl mı vardır? Akıl bir örgütlenme midir? Aşkta modeller yaratır mıyız? Aşk, kayıtsız-koşulsuz mu olmalıdır? Ne güzel sorular. Haydi düşünmeye o zaman. Gündoğdu, aşkta fiziği mi savundu? Aşk, ahlaksızdır, aşk ahlakını kendisi yaratır mı? dedi. Yere düşen yaprağa, batan güneşe anlam katan insan mıdır? İnsan, tadı beyniyle mi tadar? İnsan, kültürsüzse, domatesten yüzde on tat alırken, kültürlüyse yüzde doksan tat alır gerçeği... bize birşey söylemiyor mu?

İçinde annesini yaşatan yazar. Spartaküs'ün, Mandela'nın uğraşısına anlam veren, aşkı yaratan yazar. O, kayıtsız aşkı savunan, sürekli aşkı savunan yazar. Bilgimiz kadar dünyadan tat alırız diyen, kendisiyle bu uğraşıya katılana aşık olan, onun tutsağı olmayan... Cinsellik olmazsa aşk olmaz diyen, cinselliği biz yaratırız diyen... sevişmeyi bilinçli bir olay sayan yazar... Olanı beğenmeyen, olması gerekenin ardında olan, püsürük aşkları kınayan. Bizleri binlerce yıllık kültürün ürünü gören... Duyularımızı yazmayı öneren... Orhan Pamuk'u, Selim İleri'yi duyguları dumura uğratmakla suçlayan, Ankara'da sanata tükürenlerle yaşayamayan... Duyularımızı yüze çıkarmamızı isteyen... Nedenselliği aşmamızı öneren...

Gündoğdu'nun dediğince, aydın olmak zordur. Dünyayı sorgulamak gerekir. Zor olanın üstüne gitmek gerekir. Üşümeyi, aç kalmayı sevmek kolay mı? Geçici ilişkileri bırakalım, dolayımsız aşkı yaratalım, mülkiyeti yok edelim. Başka nasıl Spartaküs'ün oğlu olunur?

Dinlenen Cadı*

"Dinlenen Cadı" ozan Nihat Ateş'in şiirlerini topladığı ilk yapıtı. İçinde kırk dokuz şiir var ve bir solukta okuyamıyorsunuz. Dönüp dönüp okumanız gerekiyor. Tüm insanların bir cadısı, perisi, cini olduğunu belirten ozan "benim de dinlenen bir cadım var" diyor. Şiiri öyküsel bir anlatımla sürerken, sizi şaşırtan bir dizeyle karşılaşıyorsunuz: "Su kokar aynalar." (s.6)

Ozan, aşkların bitmesini ister mi? İstemez, çünkü, "biten tek bir aşk/ bütün ozanları kirletir." İnsan, kendini her oynayışında delirir mi? Ozansa delirir. Sözün söz olmasını ister. Yoksa yüreği gölgeli bir su oluverir.

Ozan için söz önemlidir de niçin "sözsüzlük yakıştırılır?" Sevgisiz ozan olunur mu? Olunamayacağına göre niçin ozanın "sevgisizliği" sorgulanır? Nihat Ateş'in şiirleri okuyanları hep düşündürecek ve sorular sorduracaktır sanıyorum.

Kimi insanlar, kalabalıklar içinde bile yalnızdır. Ozan, insanlar içinde yalnızlığa inanmıyor. Kaçışları yok mu? Var, ama "sessizliğe, sensizliğe merhaba" olarak var. İstanbul sevgisi, "Kent Şiirleri"nde sorgulanıyor. Onun için İstanbul "yağmur"dur. Bu kentte söylenen yalanları vurguluyor: " öyleyse sevgilim/ bu koca kentte/ bunca yalanı nasıl söyledik biz." (s.19) İnsanlar içinde yalnızlığa inanmayan ozan bu kez, öylesine yalnızdır ki yalnızca sevgilisiyle kendisini bile taşıyamaz İstanbul: " Şimdi ayrılırsak sevgilim/
bu koca kent
bunca yalnızı taşımaz." (s.20)

"Görünümler" şiirinin üçüncü bölümünde ozanın "sevi"ye yüklediği görev ne güzel:

Sevi
çözmeli yarını bugünden
su donar
ve sessizliğe döner. (s.22)

Nihat Ateş, satrancı iyi biliyor olmalı ki bu oyunun tüm öğeleri için şiirler yazmış. "Fil"in son bölümü şöyle:

bilgesin
onun için
aynı güvenli sularda
kurduğun tuzaklarınla yalnızsın." (s.28)

Ozan, sevgilisine bir yalnızlık sonrası olmasının sevinciyle "yaşasın" diyor. Ona göre "acımak bazen/ acımasızlıktır." Zaman ise, "güzellikte bitiveren/ zulümde sonsuzlaşan"dır. Sennur Sezer, bir toplantıda Cengiz Gündoğdu'ya, sökük paçasını görünce "paçanı yapıştır Gündoğdu" demiş. Gündoğdu, "Yıldız Güncesi"nde "ozan, yapıştır der, paçanı dik demez, bu yüzden Sennur Sezer ozan" anlamında sözler yazmıştı. Nihat Ateş de bulutları sıkıp sıkıp yağmurlar yağdıran bir ozan:

Mutluyum
bulutları sıkıp sıkıp
yağmurlar yağdırmaktan... (s.39)

Sevgilisinden ayrı düşmek ozanı çığlıklara boğuyor, "sensizliğin gelmesini istememiştim hiç" diyor. (s.56) Nihat Ateş'in şiirleri, kısa, öz ve yoğunlaştırılmış şiirler. Kendilerini birkaç kez okumadan ele vermeyen şiirler. Ozan ilk kitapta kendi sesini bulmuş.

* İnsancıl Yay. 1992, İstanbul

Geldim, Gördüm Yenilmedim

Zihni T. ANADOL

Yıllardır çeşitli zamanlarda sanatçısı, şairi, yazarı çizeri, bilim adamı, hukukçusu yurt dışına gidip geliyor, konuşmalar yapıyor, sonra gezip kertip dönüyor. Hiç aklıma gelmezdi benimde bir gün oralara çağrılıp sanat hakkında, toplumsal olaylar hakkında konuşacağım ötekiler gibi.. Derken bir gün bana da buyrultu çıkmaz mı hiç aklımda yokken!." Gelebilir misin abi, sağlığın elverişli mi?" Herhalde kitaplarımdan öğrenmiş olacaklar yetmişiki yaşıma bastığımı. "Delikanlı gibiyim" dedim ve hazırlığa başladım. Pasaport, bavul şu bu derken ver elini Alamanya!

Artık kapıkomşusu oldu bizler için Alamanya. Gidip gelenlerden doyasıya ve hatta bıktırasıya dinlediğimiz gibi, bol bol oralara değinen az kitap mı okumuştum! Bu bakımdan nedense oraları görüp görmemek içimde pek heyecan kıvılcımları tutuşturmadı, da. Nesine gidip nesine görecektim elin "Diyarı-Küfrü"nü.. Göz kararıyla, el yordamıyla bilmiyor muydum sanki oraları. Şöyle silkelenip yoklayıversem kendimi ver elini Almanya. Almanya'ya gidip ölesiye çalışarak, sömürülerek kendine göre dünyalık edinip dönenler, gos gos ortalarda çalım satanlar, altlarında arabalar tozu dumana katanlar, kendi yurdunun soyulup ondan aldığı tüketim payının kırıntılarıyla geçinip bunun farkında olmayanlar, çalıştığını oralarda bitirip elleri koynunda beş parasız memleketine dönenler... taşı toprağı altun Almanyalılar...

Almanya denilince nedense ilk aklıma gelen burma bıyıklı, azametli, yukardan bakışlı, dünya hakimi pozundaki Mareşal Hindenburg gelir. Sonra arkasından Osmanlı İmparatorluğunun Damadı Şehriyarisi ve baş komutanı yakışıklı Enver Paşası.. Sultanahmet meydanına dikilen Osmanlı-Alman İmparatorluğu'nun dosluk simgesi Alman çeşmesi. Bir Mareşal, bir paşa kolkola yanyana.. İpekli bir kadın giysisinin kıvrımları gibi mermer merdivenleriyle Marmara denizine süzülen Haydarpaşa garı.. Çanakkale, Golç Paşa, Liman Paşa ve Mustafa Kemal'in Arıburnu zaferi... Alman kuyruğunda Turan, Kızılelma, hülyalarının Allahuekber dağlarında doksanbin Türk askerinin karda kışda donarak can vermesiyle iflası. Römark'ın **Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok** yapıtındaki matarasında suyu tükenmiş, postalları ayağından çıkmış, kaputunu sırtından rüzgar almış cephedeki savaşan bu insanların yürekler acısı görüntüleri.. "Doyçlad doyçlan übaralles" şarkılarıyla savaşa gidip, onca arkadaşını yitirdikten sonra "Bir arkadaşım vardı" hüzünlü melodileriyle gencecik yenik gençlerin başları yerde cepheden geri dönüşleri... sonra üçbin yıl evvelki Spartacüs'ün bindokuzyüz yıl sonra yeniden dirilip bu sefer Roma'da değil, Berlin sokaklarında, Almanya'nın her kentinde demir yumruklarla savaşa karşı, açlığa karşı, işsizliğe karşı, kendilerini emperyalist çıkarları için ölüme sevk eden sömürgenlere karşı Koca Dev'in uyanışı. Ne yazık ki binlerce emekçisi, işçisiyle ve başlarında kahraman Laypniç, Roza Lüksenburg gibi çağının en değerli ideologları ve eylem adamlarıyla birlikte Alman Yunkerleri tarafından amansız bir vahşetle parçalanarak öldürülmeleri. Sonra Onbaşı Hitler'in peşine takılıp tam beş yıl tüm dünyaya kan kusturan, en aşağı otuz milyon insanın canına kıyan faşizim...

Osviç, Maydenez, Daho gibi toplama kamplarında liberal, demokrat, sosyalist, komünist ayırdını yapmadan gaz odalarında boğup ölülerini fırınlarda yakan Alman bankerlerinin zincirli köpekleri faşistlerin sonları, Nurenberg mahkemeleri... İşte bindokuzyüz kırklarda her saat başı bildirilerinden okuyup izlediğimiz, okuyup dinledikçe yüreklerimizin sızım sızım sızladığı bugünün heybetli Almanya'sının dünü... Sonra Doğu-Batı diye ikiye bölünen Almanya ve Duvar... Duvarların yıkılışı..

Kapıda İki Genç Adam Ellerinde Gül

Münih havaalanına vardığımda sisli, soğuk ahmak ıslatan değil, çiseleyen bir yağmurla karşılaştım. Daha oraya varır varmaz gökyüzünden aşağılara baktığımda belli belirsiz evler, apartmanlar, fabrika bacalarından çıkan dumanlar hep sönük sönük. İnsanın içine sıkıntı salan uyuşuk, miskin bir görünüm beni hiç şaşırtmadı. Dedik ya, artık oralar da bizlerin kapıkomşusu oldu. Bunun için tedbirli gelmiş giysilerimi ona göre hazırlamıştım. Buna da sevindim içten içten. Uçakta yanımda yöremde hiçbir Türkçe konuşana raslamadım. İki milyona yakın Türkler nerde diye sağa sola bakınıp durdum. Acaba buralar hergün günsüz güneşsiz midir diye soracaktım... yok.. kimsecikler yok, dilimden anlayan.. adam sende gideceğin bilemedin iki saatcik bir yol. Konuşsan ne olur konuşmasan.. iyi ama daha oraya varmadan biraz bilgi edinirdim az çok. Neyse, uçak büyük bir gürültüyle indi. Hostesin uyarısıyla kemerleri bağladım, sağ salim yere ayak basabildim. Ama ayağım toprakta değil. Her tarafı kapalı, dönemeçli yollardan, sağda solda insanlarla dolu labirentlerden geçerek geçiyorum. Kimi gidiş saatini kimi yolcularını bekliyor. Bende bu insan seline, türlü çeşitli milletlere bağlı insanlara baka baka şaşkın adımlarla yürüyorum ahmak ahmak. Kesin onlarda bana bakıyorlardır bu acemiliğime, bu ahmaklığıma dudaklarından alaylı gülümsemeler fırlatarak. Yürüyorum tek başıma dünyada yapayalnız kalakalmış garip kişiler gibi.

Sonunda bavullarımızın uçaktan verileceği yere vardım. O girintili çıkıntılı labirentlerden kurtulmuştum. Herkes gibi bende bandın başında kuyruğa girdim. Benim gibi esmer yüzünden, giyim kuşamından bir aydın olduğu anlaşılan bir adam da bekliyordu bandın başında. Ben ona sormadan o bana sordu ne istediğimi. Meğer O da Türkmüş. Bu sefer ben ona sordum ne zamandan beri yurt dışında olduğunu, yurt özlemi çekip çekmediğini, gelip yurda yerleşip yerleşmeyeceğini." Benim için heryer bir. Hayır memleketi özlemiyorum. Çünkü istediğim zaman gidip geliyorum. Sonra oraya gelip yerleşme meselesine gelince, ben dünya vatandaşıyım, her millet benim için aynı. Hiçbir milleti ayırt etmiyorum. Dünya vatandaşı derken doğal olarak Türküm. Ama orada kalıp yerleşmeyi düşünmüyorum." derken şaşa kaldım doğrusu.. Demek insanların bazıları için rahat yaşam nerede ise o insanın yurduda orası oluyor galiba. Acaba bizler feodal kalıntılardan geldiğimiz için mi bu denli yurda bağlı, vatana bağlıyız!. Gene de aynı milletten olduğumuz için elinden gelen yardımı esirgemedi, gereken yerlerden kağıtlarımı yaptırıp beni kapıda bekleyenlere elimi sıkarak teslim etti, hemşerisine gösterdiği kolaylığın gönül doyurucu rahatlığı içinde iyi günler dileyerek saygıyla selamlayıp ayrıldı.

Kapıda iki genç adam ellerinde kırmızı karanfillerle karşıladı beni. Üç ay kadar önce çeşitli yerlerde söyleşilerde bulunmak üzere Almanya'ya gelip gelemeyeceğimi sormuşlardı. Uzun boylu, pasaport, vize işlemlerini bitirdikten sonra nihayet bugün Münih kentine ayak basabildim. İşte bugün burada beni ellerinde karanfillerle karşılayan gençler epeydir beklemiş olacaklar ki o yorgunlukla eşyalarımı arabaya atıp kuş gibi uçuruverdiler.

Evet o ahmak ıslatan, o sisli, soğuk Münih kentinin ana caddelerine doğru. İki genç yavruların sıcacık dost kanatları altında... Kent birden bire günlük güneşlik bir bahar, bir yaz diri sıcaklığına bürünüverdi. Yıllar sonra kayıp bir babanın doyumsuz özlemiyle yüzlerde sevinç, gönüllerde buram buram mutluluk...

Benim de sevinmek, benim de onlar gibi mutluluğun damla damla tadını çıkarmak hakkımmış meğer. Hem de yetmiş yaşından sonra kadrükıymetim bilinerek anlaşılarak sevinmek. Evet geçmiş zaman olur ki gerçekten hayali cihana değermiş. Sıra sıra dizilmiş önü arkası bahçeli evlerden birinin önünde durdu araba. Arkadaşın sıcacık rahat konutuna vardığımda devrimci genç Türk dostlar ayağa kalkıp saygıyla karşıladılar beni. Bağrıma bastım onları, güzel tertemiz yüzlerinden teker teker öptüm onları. Sonradan duyup gelenlerle evin içi bir anda şenlik şadumanlık oluverdi. Demek her çilenin, her cefanın bir de safası olurmuş diyorum kendi kendime. Eh bu yaşta bunları görmek bunları tatmak ne doyumsuz mutlulukmuş meğer!. Uzak yerlerden gelenlerle doldu taştı evin içi. Frankfurt, Düseldorf, Diusburg daha nice bilmediğim yerlerden. Gavurca il, ilçe adları sayıp duruyorlar... Sofralar kuruldu. Getirdiğim Türk rakıları kadehlerde. Ruhi Su'nun sesiyle doldu taştı odalar:

"Çanakkale içinde aynalı çarşı
Ana ben gidiyorum düşmana karşı.
Of gençliğim eyvah...."

URFA

Herkesin
Bir kez uğramamışların bile
Acısından söz ettiği şehir
Herkese
Bir daha yolu düşüceklere de
Sana yadigar kimseye veremediğin
Görünmeyen acılarınla
El sallarsın
Ak mendilini bastırıp kara yazgına

Bilinen söylencelerin gölgeliyor bilinmeyenlerini
Nisanda dedelerini kovduklarının
Yaz boyunca torunların boyuyor ayakkabılarını

Şan olsun diye sağaltmak yerine
Kabuğunu sökerek büyütüyorsun yaranı

Bozan YAMAN

İNSANIN AYAK SESLERİ

BERRİN TAŞ

Şiirler

YENİ ÇIKTI

İnsancıl Yayınları
Molla Fenari Sokak No: 40-42 K. 5
Cağaloğlu-İST. Tel: 513 93 99

Yayınevlerindeki Küçük Tiranlar ya da Mitos Yayınları'yla Bir Çeviri Serüveni

Başımıza ne geliyorsa kendimize acımaktan geliyor. Kendimize acımamız çaresizliğimizden, çaresizliğimizse budalalıktan ileri geliyor. Şu halde başımıza ne geliyorsa budalalığımızdan geliyor. İsa'nın "Yaşamını bulan onu yitirecektir; yaşamını yitiren onu bulacaktır," sözündeki anlam bundan daha açık olabilir mi? Şurası kesin ki, budalalığın en temel kendini ifade ediş yöntemlerinden biri de **küçük hesaplar**dır. Bizim kadar küçük hesaplara düşkün bir başka millet var mıdır acaba dünyada? Doğrusu dünyayı gezip dolaşmışlığım yok, ama bu düşkünlüğü **bizimkini** aşan bir milleti tasavvur etmek hayal gücümü de, kavrayışımı da sonuna dek zorluyor.

Varlık dergisinin Ağustos 1994 tarihli 1043. sayısını karıştırırken Dr. Halidun Şen'in "Anlaşmazlık ve bilgisizlik!" başlıklı yazısında büyük harflerle yazılmış şu cümleye rastladım: "BAŞKALARINA SAYGI DUYMAYAN İNSAN, KENDİSİNE DE SAYGI DUYMAYANDIR/ KENDİSİNE SAYGI DUYMAYAN İNSAN, BAŞKALARINA DA SAYGI DUYAMAZ." Bu sözün doğruluğuna günlük yaşamımızdan çekip çıkarabileceğimiz binlerce örnekle tanıklık etmek mümkün. Ama bir edebiyatçı için asıl acı verici olan, "ne kendisine, ne de başkasına saygı duyan" insanlara sürekli ilişki kurmak zorunda olduğu yayınevlerinde, hem de en az sıradan bir işyerinde olduğu kadar sık rastlamasıdır. Bu, büyük bir trajedidir.

Haydi, şunu itiraf edelim: Yayınevlerimizin çoğunda soysuzluk kol geziyor, namussuzluğa adım başı rastlanıyor, emek sömürüsü ve kadir bilmezlik öylesine devcileyin boyutlara ulaşmış ki, herkes bunu kanıksamış, kimsenin karşı çıktığı, sesini yükselttiği, hatta en ufak bir şaşkınlık belirtisi gösterdiği yok. Daha da ileri gideyim: bu soysuzluklara şaşanlara, bunlara karşı çıkanlara "saf, dünyadan habersiz" insanlar gözüyle bakılıyor. Tüm yaşamları boyunca bu kötü muamelelere maruz kalmış insanlar, aynı durumla karşılaşan "gençlere", hayatında siliklikten başka hiçbir konumu yaşamamış, ancak bir yandan da bu acınası durumu haklı göstermeye çalışan pis ihtiyarların alaycılığıyla kıs kıs gülüyorlar.

Bir yayınevi kitap çıkaracağı zaman kağıt parası, kapak masrafı, matbaanın parası, dağıtım ücreti vs. inceden inceye hesaplanır. En az ciddiye alınan ve **her zaman için** en arka plana atılan şeyse **çevirmene verilecek olan** paradır. Ne yazık ki, büyük küçük pek çok yayınevlerimizde rastlanan bir durum bu. Sebebi ise emeğe saygısızlıktan, sanatın ticarete alet edilmesinden, yasalarımızın bir ayıbı olan boşluklardan, bir de çevirmenlerin bir türlü biraraya gelip haklarını arayamamış olmalarından başka bir şey değil. Özellikle yazar/çevirmenler, aynı yayınevlerinden kendi kitaplarını çıkarma kaygısıyla, en ufak bir itirazda bulunmaya cesaret edemiyorlar. Ülkemizdeki çeviri rezaleti öyle bir noktaya geldi ki, paralarının peşinde koşan zavallı çevirmenlere (ki bunlara adım başı rastlamak mümkün) "Aman canım, zaten kim çeviriden para kazanmış?" denerek yüzlerine karşı alay ediliyor. Oriana Fallaci'nin Kitap Fuarı'na çağrılması dolayısıyla yazdığı mektupta "Siz ne biçim insanlarsınız? Kitaplarımı yalan yanlış çevirdiniz, parçalara böldünüz, üstelik hakkım olan parayı vermediniz. Diğer kitaplarımdan kazandığım parayı mahkemelerde harcadım. Bir de kalkmış utanmadan beni ülkenize davet ediyorsunuz!" şeklinde ibarelerle dolu bir mektup göndermesine şaşacak kadar alık bir tek kişi var mıdır aramızda?

"Saçmanın filozofu" olarak tanınan Camus umutsuzluğun, insanın kurtuluşu için vazgeçilmez olduğunu söyler. Ancak karamsar bir umutsuzluk değildir bu; bir atılım aracı, bir kendini aşma yönteminin temel taşıdır. Bir başka deyişle (Castaneda'nın Don Juan'ından bir alıntı yapıyorum) "İnsan olmanın dehşetini, insan olmanın harikuladeliğiyle dengelemektir." Kişisel düşünceme göre, trajik komikle dengelenmeli, ya da tam tersi yapılmalıdır; ancak bu yolla ikisinin de esiri olmaktan kurtulup özgürlüğü tadabilir insan.

Özellikle sosyalist aydınlarımızın "irrasyonel" bularak küçümseyici bir gülüşle burun kıvıracakları ve belki incelemeye bile gerek duymayacakları, eski Toltec uygarlığının öğretisini benimsedikleri için kendilerine Toltec'lerin kimliğini yapıştıran kızılderili Don Juan ve diğer "bilgi adamları" (man of knowledge) öğretilerinde "küçük tiranlara" hatırı sayılır bir yer ayırırlar. "Yaratıcı" en büyük zorba, en büyük tirandır. Şu halde dünyadaki bütün zorbalar, ister istemez, "küçük tiranlar" olmaya mahkumdurlar. Bilgi adamlarının gelişimlerini sürdürebilmeleri için küçük tiranlarla iletişim içinde olmaları zorunludur. Ancak bu yolla gerekli ağır başlılığı edinebilir, kendilerine önem vermemeyi ve tutkularını önemsiz hedeflere yöneltmemeyi öğrenebilirler. Daha da önemlisi, alışılmışın dışında her davranış algılamayı yavaş ve güvenli bir yolla değiştirdiğinden, "savaşçıları" (özgürlük yolunda ilerleyenleri) determinizmin pençesinden kurtardığı için, küçük tiranlar onları arayıp bulmuyorsa

onlar küçük tiranları arayıp bulmak zorundadırlar. Toltec'lerin belki en büyük bilgeleri İspanyolların Amerika'yı istilaları sırasında sergiledikleri zulüm sayesinde yetişmiştir.

Türkiye bir küçük tiran cennetidir, buna şüphe yok. "Edebiyat çevremizle" tanıştıkça, tanıdığım küçük tiran sayısının ne kadar büyük bir hızla arttığını görüyor ve doğrusu bu "ulusal zenginliğimizden" gururla karışık bir şaşkınlık duyuyorum. Hele bu küçük tiranların yaptıklarının hiç kimse tarafından açığa vurulmaması, haksızlığa uğrayanların seslerini çıkarmamaları bu şaşkınlığımı arttırıyor. Aslında çevirmenler, yazarlar haksız değiller. İstedikleri kadar seslerini çıkarsınlar, durumun değişeceği yok. Yine de, insan olmak "seçme şansını kullanmak" olduğuna göre, ben seçimimi onlardan farklı yapacak ve **Mitos** yayıneviyle aramda geçenleri kısaca anlatacağım. İşte olanlar:

1993'ün Nisan ayında **Mitos** yayınevinden bir telefon aldım. Türkiye'de hiç çevirisi yapılmamış H.P. Lovecraft'ı çevirecek birini arıyorlardı ve G. Scognamillo'dan bu yazarı iyi tanıdığımı öğrenmişlerdi. Tekliflerini kabul ettim ve bir sözleşme imzaladık. Bu sözleşmeye göre çeviriyi 30 Eylül'e kadar teslim etmem ve yine aynı tarihte emeğimin karşılığını almaya başlamam gerekiyordu. Eşine az rastlanır bir saflık beni sözleşmeye uymaya ve iki yüz elli sayfayı beş ayda çevirip teslim etmeye sürükledi. Sonra yayınevine bitmek tükenmek bilmez bir ziyaretler serisi başladı. 1994'ün Nisan'ına vardığımızda yayın yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu çeviriye dokunmamıştı bile. Bunun sebebiyse sözleşmedeki şu maddeydi: "ancak çeviri yayına hazır kabul edildiğinde ücret ödenecektir." Ne yazık ki bu sekiz ay süresince Küpüşoğlu'nun aracılığıyla karşılaştığım tatsızlıkları tüm can sıkıcılığıyla sergileyecek yetide değilim. Sonunda Mayıs ayında çevirinin yayına hazır olduğunu (oysa okuduğunu bile sanmıyorum), ancak mali sorunlar yüzünden ödemenin "biraz gecikebileceğini", kitabın yayımlanmasınınsa üçüncü kez, bu defa sonbahara ertelendiğini söyledi. İki ay kadar bekledikten sonra Küpüşoğlu'yla yeniden temas kurdum. Beni uzun süre klasik "bugün git, haftaya gel" taktiğiyle oyaladı. Her seferinde bu konuyu halledeceğine söz vermesine karşın sözlerinin tekini bile tutmadı. Yaptığımız son konuşmada beni "iki gün içinde kesinlikle arayacağına" söz verdi. Aramadığını söylememe gerek var mı? Neden sonra Küpüşoğlu'nun askere gittiğini, yayınevininse taşındığını öğrendim. Günler süren aramalardan sonra bulduğum yayınevi sahibi Yılmaz bey çevirimi yayınlamayacaklarını, ücretimi ödemeyeceklerini, kısacası kibarca metnimi koltuğumun altına sıkıştırıp kendime yeni bir yayınevi bulmamı söyledi.

Şimdi, ben çevirmenden önce bir yazarım, yazardan önceyse bir insanım. Bir uşak değilim. **Mitos** yayınevi bana bir çeviri sipariş edip on beş ay uğraştırdıktan sonra hakkımı aramayacağımı sanıyorsa çok yanılıyor. Yılmaz bey ve Mustafa Küpüşoğlu gibilerle uğraşmaktan asla yılmayacağım. Hakkımı yasal yollardan arayacağım elbette, ama insanlığım yazarlığımdan ya da çevirmenliğimden önce geldiğinden bu insanların durumunu insanı ele alış tarzlarındaki çirkinliği sergilemek hakkımı almaktan da önemlidir benim için; çünkü bu hem trajik, hem de komik durumun aynasında çevirmenlerimiz kendi yüzlerini görmelidirler. Buradan bana "Ben de gençliğimde karşı çıkardım ama artık çıkmıyorum," diyen çevirmene ve kitabının çıkması uğruna yayınevlerine taviz verenlere sesleniyorum. Ben sizin gibi olamam. Küçük hesaplar için bu yüzsüzlüğü sergilemenin zevkine sırt çeviremem. Kitaplarımın çıkması, Yılmaz beyin son görüşmemizde "sözleşmeye göre dava açmak için 30 Eylül'e kadar beklemek zorundasın," derken yüzünde beliren sırıtışın izlenimini silemez.

Evet, durumumu trajik buluyorum. Hemen ardından da komik. Trajik buluyorum çünkü şunu biliyorum ki, artık benim için edebiyat dünyasındaki tatsızlıkların simgesi sarkık gerdanlı, kertenkele gülümseyişli, gözleri küçük hesapların sevinciyle ışıldayan yaşlı bir yüz ve kısık bir sesle söylenmiş "30 Eylül'e kadar beklemek zorundasın!" cümlesi olacaktır. Yaşamımın sonuna kadar böylesine iğrenç bir imgeyi içimde barındırma düşüncesi trajik değil ne nedir? Sonra gülüyorum kendime ve Camus'nün Düşüş'ündeki Jean-Baptiste Clamence gibi, kendime gülmekle suratına karşı gülmeye hak kazandığım tüm insanlığa gülüyorum, kendilerini yaşamları boyu budalalığın ve soysuzluğun ortasında yaşamaya mahkum kıldıkları için. Onları anlıyorum, ama hiç acımıyorum.

Dost KÖRPE

İNSANCIL'ın Notu/ Dost Körpe'nin yazısı geldikte durumu Mitos'a aktardık çözüm bulma amacıyla. Mitos'un yöneticisi "Çeviri yayınlanacak durumda. Ama yayınlamayacağız" dedi. "Neden" sorumuza "Burnunu sürtmek istiyoruz o delikanlının" diye yanıt verdi. Burun sürtmenin doğru olmadığını... hele burda mümkün olmadığını ama neden böyle davrandığını sordukta "O delikanlı çok agresif" dendi. Böylece eser çevirmenin gerekçesi diye yeni bir kategori öğrendik. Estetik kategorilerin geçerli olmadığı sanat dünyasında... Star Sisteminin katkısıyla kimbilir daha ne kategoriler öğreneceğiz.

YAĞMUR YOLU

Kırılan yağmurlar gökkuşağını
taşır gözeneklerime

Saatler bir yerlere siner
Uzatır başını yeni gelen
yağmurlarıma

Neye nasıl erişir
Ulaşır sorular
hangi buluttan yüzyıllarıma
yağar ateşi bulan insana

Kuşatıldım aradım sevdim
Beni bir bulutla eş kılan nedir
Rüzgarlar eser düşlerime

Nihat ATEŞ

Onur Belgesi ve Pasaport ve Lay Lay Lom!

Hasan GÜLSAÇAN

Adam Sanat Dergisi'nin Haziran 1994 tarihli sayısında Timur Selçuk: **"In Memorium"** başlığı ile bir yazı yayımladı. Selçuk yazısında özetle; babasının ölüm yıldönümüne ve aldığı onur belgesine, Kenan Evren'e, Turgut Özal'a ve kalemlerini satan yazarlara değiniyor. Değiniyor değinmesine de bizim aklımızı karıştıran, (1980 tarihinden itibaren yaşanan toplumsal olayları ve acıları anımsatan) sorular çıktı ortaya. İlginç bir yazıydı Timur Selçuk'un yazısı. Daha da ileri giderek ibret verici bir yazıydı. Neden mi?

T. Selçuk "Münir Nurettin Selçuk **doğanın** binlerce kişiye dağıtabileceği bir yeteneğini, **yaratan** tarafından bir tek kişiye cömertçe armağan edildiği örneklerden biridir." diyor. Der. Herkesin babasını övmeye hakkı vardır. Yermeye olduğu kadar. Hele ki bu kişi Münir Nurettin Selçuk ise. Devam ediyor T. Selçuk, babasının niteliklerini saymaya: "Tanrının **tüm insanlar için geçerli olan yanını** öne çıkarmıştır." Bu tanrının tüm insanlar için geçerli olan yanını anlayamadık ama, olsun. Sorun yok.

Biz okumaya devam edelim: "12 Eylül sonrası, belli sayıda sanatçıya verilecek onur belgesi için bir toplantı düzenlenir ve bir anlamda jüri oluşturulur. Sivillerin ağırlıkta olduğu bu toplantıda, M. N. Selçuk ismi, azınlıkta olan asker üyeler tarafından bastırarak **(!)** listeye sokulabilir. Sonra da bir dönem Kültür Bakanlığı yapmış "kişinin" direnmeleri boşa gider. **Başını eğmeyen insanları siyasi iktidarlar sevmezler."** Anlaşılıyor ki, başını eğmeyen insanları siyasi **sivil** iktidarlar sevmiyorlar. Zira, askerler insanlara onur belgesi verebilmek için "bastırmak" zorunda kalıyorlar (M. N. Selçuk gibi güzel bir insanın cuntacıların onur belgesine **(!)** ihtiyacı varmış gibi göstermek, en başta oğlunun M. N. Selçuk'a yaptığı en büyük haksızlıktır.)

Okuyalım efendim: "Her fırsatta karalamaktan zevk aldığımız "askerlere" buradan saygılarımı yolluyorum." Yollayınız sayın Timur Selçuk. Saygılarınızı da, şarkılarınızı da, alkışlarınızı da yollayınız.

Evet, askerlere saygı böyle olur. Babanıza onur belgesi verildiği zaman askerler saygı görür.

Peki, bu ülkenin insanları nasıl saygı duyacaklar **o zamanın sorumlularına?** Her evden en az bir kişi hapishaneye veya mezara girmişken. Gözaltında kaybolmuşken sevdikleri, evleri, işyerleri talan edilmişken. Şehirlerden, köylerden, mezralardan kovulmuşken. Yargılı yargısız infazlar hergün yaşanırken, nasıl saygı duyulur **asker - sivil yönetime** sayın Timur Selçuk? Duyulur. Duyanlar vardır. Olsun, olabilir. Biz yine okumaya devam edelim:

"... benim 12 Eylül sonrası "limoni" durumum..." Eh, askere duyulan saygı biraz hafiflemiş! N'apalım? Kader!..

Okuyalım efendim: "... 1988 yılı Kasım ayında, İstanbul Oda Orkestrası ile, Ankara Resim - Heykel Müzesinde **sayın Cumhurbaşkanımız Kenan Evren**'e verdiğimiz konserin sonunda kendisi, "Ben onları kutlamak isterim, onları buraya kadar yormayın." diyerek bizleri teker teker kutlamış ve anekdotlar anlatıp şakalaşmıştı." Ne güzel. 19 yaşındaki nice gençleri astıran bir cunta lideri, sanatçı**(!)**ları yormamak için (çünkü sanatçılar gelip cunta liderinin önünde gerdan kırıp, el etek öpmek zorundadırlar.) onların ayağına gidiyor. Şakalaşıp, güldürüyor onları. Onlara değer veriyor. Ne güzel. Cunta liderinin sanata karşı sevgisi (Picasso'yu sollayacak kadar, kitap yaktırma ve toplatmayı bir an unutsak diyorum, ha!) ta o zaman başlamış anlaşılan.

Sayın okuyucu, kıskanır gibi bir halin var. Hı? Seninle şakalaşmıyor diye üzülüyor olabilirsin! Üzülmekte haklısın! Ama o hepimizle şakalaştı. O, bu ülkeye öyle bir şaya yaptı ki...

Uzatmayalım efendim, okuyalım: "... 8 yıldır elimden alınmış olan pasaportumun geri verilmesini sağlamıştı. İyi de olmuştu. Çünkü ben de "diplomatik" **(!)** bir yolla bu pasaportu almak için 89 Örovizyon yarışmasına katılmıştım ve amacım birinci olup pasaportumu bana yakışan bir biçimde geri almaktı **(Ruhi Su bunu niye akıl edemedi acaba? Belki Örovizyonda birinci olup, pasaportunu alsaydı, bugün yaşıyor olabilirdi.) Sayın Kenan Evren** önce davranarak diğer yarışmacı ülkelere rezil olmamızı önledi, **(Hiç değilse bunu önlemiş, aferim cuntacı!)** çünkü ben tasarladığım gibi birinci oldum." Bilmiyorum, bu eski cunta liderinin en barbar dönemlerinde onun çanak yalayıcıları bile artık ona "sayın" diyebiliyorlar mı?

Sıkıldın mı sevgili okuyucu? Sıkılma, bu bir nezaket göstergesidir. İnsanlar birbirlerine sayın der, efendim der. Kan emicilere bile söylenebilir bu. Az kaldı, ha gayret:

"Gene rahmetliyi anarken **(T. Özal)** Barış Davası, DİSK Davası, pasaport alamadığı için tedavi göremeyenler **(Siz bir konserle halletiniz, ne güzel!),** Orhan Apaydın, Ruhi Su ve askıya alınan tüm demokratik haklar ve bunları **12 Eylül'ün sırtına atıp** bundan yararlanan bir politikacıyı da anımsamamak elde değildir." Evet, günah işte böyle çıkarılır. Ruh arınması denen şey budur. Sayın Timur Selçuk ne güzel bir **tesbitte** bulunuyorsunuz. Turgut Özal yaptı, astı, kesti, bütün bunları **12 Eylül'ün sırtına attı.** Oh! Askere saygı, askerin verdiği onur belgesini ve pasaportu anlamlandırmak, aklamak adına yükü sivillerin sırtına vur. Vur, vur ama kimi kime şikayet ediyorsunuz? Sayın Timur Selçuk Evren'le, Özal'ı tartıya koymak ve bunların suçlarını tartmak, **suçu** birinden alıp diğerine yüklemek akılcı bir savunma olmasa gerek. Ne dersiniz?

Evet, sevgili okuyucu; yazı burada bitiyor. Timur Selçuk'un yazısı da bitiyor. Yazının son paragrafı şöyle: "Tanrı tüm yitirdiklerimizin rahmetini eksik etmesin. Onlar artık tarihin malıdır. El Fatiha." Evet, bence de: El Fatiha. **Timur Selçuk'a da!...**

Not: Siyah yazılar ve parantezlerdeki vurgular bana aittir.

Keyf Çayı

Refika BEZİRCİ

Öteden beri midesinden sorunu vardı. Öyle herşeyi yiyemiyordu. Oldukça seçiciydi. Yalnız yeme konusu değildi, yaşamsal konuların tümünde büyük sorunlar yaşardı. Oysa, rahat olabilmeyi, gittiği her yere uyum sağlamayı ne çok isterdi.

Sabah erkenden giyinip sokağa çıkmıştı. Vapurla karşıya geçerek işine gidecekti. İskele kalabalıktı. Vapurda oturacak yeri zor bulabilmişti. Sıkıntı içindeydi. Sanki bütün insanlar deniz yoluyla karşıya geçiyorlardı. Karşı yakaya geçen taşıtların tümü vapur gibi kalabalıktı. Sabahları bu saatlerde trafik hep böyle sıkışık olurdu.

Vapur büyük bir sarsıntıyla kalkmış, ağır ağır yol alıyordu. İnsanların çoğu uykularını alamamanın mahmurluğunu yaşıyorlardı. Esnemelerin gerinmelerin yanı sıra, şu karşıda oturan adam uykuyu iyice koyulaştırmıştı. Horultuyla soluk alıyordu.

Böylesi görüntüler onu çok tedirgin ediyordu. Adamın her soluk alışıyla, onun da sinirleri bir yay gibi geriliyor, soluğunu bırakan adamla birlikte o da gevşiyordu.

Vapur yön değiştirdikçe, sabah güneşi pencereden pencereye, insandan insana koşuyordu. Güneşe yakalanan yüzlerdeki güzellikler de çirkinlikler de büyüteçten geçirilmişcesine tüm çıplaklığıyla görünüyordu. Ayrıntılara herkes dikkat etmez, ama o, herşeyi görür, özellikle çirkinliklerden, kirlilik duygusu veren çapaklı gözlerden, traşsız, yıkanmamış yüzlerden tiksinirdi.

Uyuyan adam, denizin çırpıntısından uyanmıştı. Biraz da kızarak çevresine şöyle bir bakmış, rahatsız olduğunu dışa vuran bir tavırla ayakkabısını çıkararak kanepenin içine bağdaş kurmuştu. Şişkin dudaklarıyla yalandıkça, ağzındaki bir sıra altın sarı dişleri ışıldıyordu. Birini arar gibiydi. Birden bakışlarına bir yumuşaklık yayılmıştı. Baktığı yöne çevrilen başlar, çaycının büyük tepsiyle geldiğini görmüşlerdi.

Oturuşunu bozmadan, kendisine özel çay servisi yapılıyormuş gibi çayını sevinerek uzanıp almıştı. Höpürtülerine ve görüntüsüne dayanamayan, başından beri sinirlenen kadın artık orada oturamıyacağını anlamıştı. Adamı azarlar gibi, hırsla yerinden kalkmış, söylenerek uzaklaşmıştı. Geride kalan keyifli adam, kadının bu davranışını kendisine alınmamış, farkına bile varmamıştı.

Bir süre güvertede dolaştı. Hava serindi. Biraz sonra üşüyerek içeriye girip çay ocağına yakın bir yerde duvara yaslandı. Buradan vapurun o büyük salonunu olduğu gibi görüyordu.

ÇAKIYLA KAZIMAYIN
AĞACIN GÖVDESİNİ

İşaretlenmiş, sırası gelmiş kesime ağacın
motorlu testerenin uğultusu kalmış
işitilecek son sese.
Ağacı kesecek olan adam
kendisiyle büyüyen
üzeri çakıyla kazınmış
kendi anısına benzeyen
oklu kalbi görünce durmuş.
Onlar ölmüştür çoktan
ben yaşıyorum, kesemem.
Bir başkası kesmiş
insandan uzun yaşayan ağacı

Ayhan ERGÜN

Çay dağıtan garson geriye gelmişti. Elindeki tepside bardakların hepsi boşalmış, bazı bardaklar ise yarım bırakılmıştı. Ocağın başındaki çaycı tepsiyi gülerek geri alırken "bravo sana, iyi sattın" diyerek sırıtıyordu.

Kadının aklı binbir türlü şeyle doluydu. Duruşundan, onun bulunduğu ortamdan biran önce kurtulmak istediği anlaşılıyordu. Tek ayağında dururken, bu kez ayak değiştirdi. Şimdi çevresiyle daha yakından ilgilenmeye başlamıştı. Tıpkı penceredeki güneş gibi, o da gözlerini tek tek insanların üzerinde gezdiriyordu.

Birden irkilerek, şöyle bir dikildi. Çaycı ne yapıyordu öyle? Boş bardakların artıklarını demliğe yeniden dolduruyordu. Üstelik bunu yaparken, birilerinin görebileceğine bile aldırmıyordu.

Şarkı mırıldanarak toplumun sağlığı ile oynamanın ne olduğunu aklına getirmeden, bir seferde yaptığı kârın keyfini yaşıyordu.

Yapısı gereği titiz olan kadın, utanmazlığın yozlaşmanın boyutlarının ne denli büyüdüğünü görmenin üzüntüsüyle, iskeleye yanaşan vapurdan dışarıya attı kendini.

İnsan Hakları Derneği Özgülünde Demokratik Kitle Örgütleri ve Kültür

Uğur KARABAĞLI - İbrahim DEMİRCAN

Bugüne kadar demokratik kitle örgütleri (DKÖ) ile kültür olgusu fazlasıyla yanyana getirilmedi; tıpkı politikayla kültürün ilintisiz olgular olarak gösterilmeye çalışılması gibi... **İnsan Hakları Derneği** (İHD)nin **Ankara Şubesi** yönetim kurulunda yeralan iki insan... Emir Ali Türkmen ve Sait Demir... benzer kaygılar taşıdıkları için, yönetimden istifa etti. **İnsancıl Emekçileri** olarak, bu istifadan yola çıkarak, bu iki insanla, örgütlenme kültürünün yaratılması üzerine aşağıdaki söyleşiyi gerçekleştirdik.

İHD'nin üstlenmiş olduğu misyondan ve tarihçesinden kısaca sözeder misiniz?

İHD, 1986 yılında doğrudan toplumsal bir sorundan kaynaklanarak doğdu. Tutuklu aileleriyle bir kısım aydın insan, biraraya gelerek sistematikleştirilmiş işkence ve hak ihlallerine karşı mücadele etme ve bunun için örgütlenme gereksinimi duydu ve bu örgütlenmeyi İHD olarak somutladı.

Yerel sorunlardan yola çıkarak çözüm arayan dernek, süreç ilerledikçe resmi ideolojinin sorgulayıcısı olan, aynı zamanda insan haklarının evrensel değerlerini de sorgulayan, yeni yapılar araştıran bir dernek görünümünü almıştır.

Çalışma alanınızı belirlemek veya sınırlamak mümkün mü? İnsanın işkence görmesinin yanında, insanın emeğinin sömürülmesi de veya kültürel yozlaşmalara maruz bırakılması da bu kapsama giriyor mu?

Önceki soruyu yanıtlarken de değindiğim gibi, dernek olarak faaliyetlerimize belirli bir ivme kazandırırken, çalışma alınımızı daha da genişletip somutlaştırdığımızı söyleyebilirim.

Bu anlamda resmi ideolojinin sorgulanmasında ezilen birey, ezilen ulus, sınıf ve cinsin sorunları karşısında kendimizi farklı görüşler ve çoğulculuk esasında tariflememiz mümkün.

Örneğin seksenaltılarda varolan ana sorun, hapishanelerdeki uygulamalar iken günümüzde bu sorun Kürt sorunu olarak şekillenmektedir. Dernek bugün, daha çok Kürt sorunu üzerinde kaygılar duyan insanların barışın ve umudun sesini yükseltmek amacıyla biraraya gelmiş olmalarının bir platformu konumunda.

Ama bunu söylerken İHD'nin yalnızca kürt sorunuyla ilgilendiğini anlatmak istemiyorum... Aynı zamanda toplumda gerçekleşen tüm hak ihlallerinin karşısında olduğumuzu... örneğin işten atılmış işçilerin, cinsel tacize uğramış kadının, ana-babasından veya herhangi bir büyükten dayak yemiş çocuğun veya üniversitede Yüksek öğretim kanunu ve kurumunun gazabına uğratılmış öğrencinin haklarının gasbedilmesinin karşısında da yeraldığımızın gözardı edilmemesi gerekir...

Örneğin 5 Nisan kararları, İHD'ni ne kadar ilgilendirdi?..

Tabii... Şöyle ifade edebiliriz: İşçi ve kamu sendikalarının biraraya gelerek oluşturduğu Demokrasi Platformu'nda en büyük rollerden birini İHD oynamıştır.

İHD, 5 Nisan paketinin, insanın çalışma... çalıştığının karşılığını alma... emekçi sınıfın, hatta insanın birey olma hakkının dahi gasbeden bir uygulama olduğunu dernek olarak sürekli vurgulamaya ve gündemde tutmaya çalıştık. Özelleştirmenin sonuçta bir işsiz bırakma sorunu olduğunu işsiz bırakılmanın da doğrudan insan hakları ihlali olduğunu belirterek "5 Nisan'a Hayır!" dedik.

Bu konuda bir kısım paneller de düzenlendi. Fakat sonuçta bunların yarattıkları etki, İHD'nin enerjisiyle ilgili birşey... Bu anlamda ne kadar başarılı olundu, diyorsanız, bu tartışılabilir tabii ki.

İHD'nin faaliyet alanını amaçsal olarak sınırlamıyorsunuz... Peki ülkesel anlamda böyle bir sınır sözkonusu mu? İHD ne kadar başarabildi evrenselliği?.. Örneğin ABD'de dövülen zenci... veya sağ politikalarca bayraklaştırılan Bosna olayı... Bu konularda çifte standart koymadığınızı kitleye anlatmakta başarılı olduğunuzu kabul edebilir misiniz?.. Örneğin Mazlum-Der adı altında İnsan Haklarının sağcı bir anlayışla da korunulacağı mı kanıtlanmak isteniyor? Bosna'daki hak ihlalleri karşısında sanki

sadece sağ politikalar, mücadele ediyormuş gibi bir görünüm yaratılmış durumda... Sağ politikalar, gerçek anlamda İHD'ne alternatif olmayı başardılar mı?..

Medya sorunuyla ilgili bir durum var... Biz de Bosna karşısında duyarlı olduk... Fakat sadece duyarlı olmakla kalmayıp olgunun perde arkasını da saptamaya ve kitleye duyurmaya çalıştık... Hatta İstanbul şubesinden bir üyemiz de bizzat oraya giderek araştırmalarda bulundu. Fakat Medya, resmi ideoloji taraftarı medya bizim sesimizi duyurmamak veya yanlış duyurmak için elinden geleni yaptı.

Bizler Bosna sorununa sadece Müslümanların öldürülmesi olarak dar bir çerçeveyle bakmadık... Hırvatlar da öldürülüyordu, Sırplar da... Sonuçta İNSAN öldürülüyordu; insanın en birincil hakkı yaşama hakkı çiğneniyordu. Biz Bosna olgusunun karşısındayken bu evrensel boyutu yakalamaya çalıştık... Fakat medya dediklerimizi çarpıtarak, bizi çifte standart koyuyormuşuz gibi gösterdi kitleye...

Medya bu konuda öyle başarılı oldu ki... Biz bile, bir tarafa Sırp... Hırvat derken, diğer tarafa Boşnak değil de, Müslümanlar... diyoruz.

Hem sonra... sadece insanın öldürülmesi de değil, savaş olgusunun da mahkum edilmesine barışın kalıcılaştırılması ve güvence altına alınması da sorunun çözümünde bir parça... Ayrıca; Bosna'da da faaliyet gösteren İHD benzeri dernekler de var.. Biz onlarla da dialog içine girdik... Ortak neler yapılabileceğini saptamaya çalıştık.

Ama tabii burda bir gerçeği de vurgulamakta yarar var... Sol kültürümüzde sanki sağcılara yapılan haksızlıklar karşısında duyarsız olmanın olağan görülmesi gibi bir eksiklik var... Bunu aşmak daha doğrusu sol kültürün ayırdedici özelliği olarak belirlemek gerekiyor. Evrensel değerleri benimseyen bir insan hakları savunucusu, sonuçta bir şiddet... bir hak ihlali karşısında mağdurun politik görüşüne bakmaksızın aynı tavırı gösterebilmelidir.

Medyaya rağmen çifte standart koymadığınızı kanıtlayabildiniz mi?

Size ilginç bir örnek vereceğim: İBDA-C operasyonlarıyla yakalanmış ve sonra salıverilmiş kişilerden İstanbul şubemize başvuranlar olmuş... Elinde işkence raporlarıyla birlikte... Şubedeki arkadaşlar, "Niye Mazlum-Der değil de biz?.." diye sorunca, İHD'nin Türkiye'de çifte standartçı olmadığına inandıklarını belirtmişler... Nitekim basın açıklamasını İHD ile yapıyorlar...

Fakat şu da açık: Biz bu olayı ne kadar içimize sindirebilmişiz? Bu toplumda da, geleceğin toplumunda da nihai anlamda özlediğimiz demokratik tarzı, kültür olarak somutlayabilecek miyiz? Yani insanı, insani değerleri gerçek referans haline getirebilecek miyiz?

ABD'de dövülen zencinin... veya Bangladeş'te asılmak için devletçe aranan kadın yazarın insani hakkını koruyabilecek miyiz?

İnsan hakları olgusu ile kültür, sanırım bu noktada buluşuyor...

Evet... Bu, tamamiyle bir kültür, insani kültür sorunu... Bu anlamda yol katettiğimizi düşünüyorum. Fakat İHD örgüt olarak, genç sayılacak bir örgüt... O yüzden örgütün kimliğine sinmiş değil.

Bu durum, kuruluşta ortaya çıkan sorunlardan kaynaklanıyor olamaz mı? Yani şunu anlatmak istiyorum: İHD kurulur kurulmaz sağ kesimlerden müthiş bir tepki aldı ve dışlandı... Dediler ki tamam... bir komünist derneği daha kuruldu... bizi ilgilendirmez! Bu yüzden işkenceye uğrayan sağ görüşlü birisi veya halktan sıradan birileri İHD'ne başvurmayı alternatif olarak bile düşünmedi. Niye böyle oldu? Acaba kuruluşta yapılan birtakım hatalar veya öngörüsüzlükler mi onun hemen dışlanmasına ve karşısına Mazlum-Der'in çıkartılmasına yolaçtı?..

Şey de var.. Medya ve resmi ideolojinin bu tür süreçlere katkıda bulunacak yapılar, içi boş olarak... hatta boşaltılarak halka lanse edildi. Bunun etkisi de olabilir mi?..

Haklısınız... Resmi ideolojinin aygıtları, onun karşısında alternatif olarak duran oluşumların içini boşaltmak, onu pasifize etmek gibi bir misyon üstlenmiş durumda... Aslında kendine demokrat diyen partilerin -ki bu partilerin hiçbiri demokrat değil, demokratı tırnak içinde söylüyorum- büyük katkıları oldu... Tabii bize veya bizim gibi kuruluşlara değil, demin sözünü ettiğimiz aygıtlara... Bu içboşaltma eylemini bizzat onlar gerçekleştirdiler... İnsan haklarına sahip çıktığını bas bas bağıran bir partinin iktidarında Sivas katliamı gerçekleşti...

Bu kuruluşların kitleyle olan bağlarını kesmek için ellerinden geleni yaptılar... Gerek bürokratik, hukuki... gerek fiili düzenlemelerle... Medyanın payını yine vurgulamak gerekiyor.

Anormal derecede basın açıklamaları yapıyoruz... Medya bunları hasıraltı etmek için elinden geleni yapıyor. Bu açıklamaların çoğu medya yüzünden kitleye ulaşamıyor. Hatta bazen öyle ileri gidiyorlar ki... Örneğin Kanal 6 muhabiri çıkıyor... İHD'ni "terörist derneğin de görüşünü soruyorlar..." diye bir haber geçerek terörist ilan etmek istiyor... Terörist kavramını da çarpıtıyorlar...

Çoğu zaman teröristliği komünistlikle eşdeğer bir kavram olarak dikte etmeye çalışıyorlar...

Ne kadar farklı kavramlar olduğunu biz bilsek bile, halk yanıltılabiliyor... Bu kavramların farklılığını, teröristin anlamını, komünistin anlamını insanlara gerekirse bire-bir ilişkilerle, üşenmeden anlatmak gerekiyor... Doğrudan sokağa çıkıp insanımıza barış isteğimizi, insanı savunduğumuzu anlatmak gerekiyor. Medyanın bu kalleşliği karşısında...

Örneğin evrenselleştiğini, globalleştiğini söyleyen bu devletin "Çocuk Hakları Beyannamesi"ni niye imzalamadığını insanlara... çocuklara, ana-babalara duyurmak gerekiyor...

Bunu ne kadar başarabiliyorsunuz?

Bu, tabii ki tartışılır... Bu hedeflere ulaşmak bizim derdimiz... Ama uygulamada bir sürü sorunlar kendini gösteriyor. Yöntemler konusunda fikir ayrılıkları çıkıyor... Derneğin çoğulcu yapısı böyle bir sonucu olağan kılıyor. Olması gereken de bu zaten... Olabildiğince çoğunluğu barındırırken temel ölçüt şu: Demokrasi ve insan hakları... Yani bu çoğulculuk eninde sonunda ortak bir zeminde birleşiyor... Fakat insan hakları savunucuları bu çoğulculuğu yaşatırken şunları yapamıyor: Mesela resmi ideolojinin dışında olabilen sendika veya oda üyeleriyle birebir ilişki kurulamıyor. Ne on-

lar bize ulaşabiliyor, ne de biz onlara derdimizi anlatabiliyoruz...

Sanırım aynı sorun, resmi çizgi dışı dergilerle diyaloğunuzda da var. İnsan haklarını ve derneğini ilgilendiren süreç ve sorunların bu yayınlar aracılığıyla, en azından onların okur kitlesine ulaşması için neler yapıldı?

Diğer şubelerde yapılmış mı, bilmiyorum. Fakat Ankara bunu yapmadı...

Niye olmadı?

Dernek, yöneticileri de dahil olmak üzere hâlâ amatör bir ruh taşıyor... Profesyonelleşemedik, ustalık anlamında... Ama sözkonusu dergiler muhalif bir çizgide yeralırken insan haklarına duyarlı da tavırlar sergileyebiliyor. O yüzden onları bizim doğal üyemiz saymak gerekir... Yani, kendi özgüllerinde kendi durdukları yerden böyle bir katkıda kendiliğinden bulunmaları gerekir. Tabii, bizimde biraz daha hareketli davranmamız gerekir. Gerçi bu da, yine insan enerjisiyle ilgili birşey...

Örneğin **İnsancıl** dergisindeki arkadaşların hem o dergiyi yaşatıp hem de İHD'ne bilfiil katkıda bulunmaları bir hayli zor... Ayrıca, insanlar hayatlarını da idame ettirmek zorundalar. Bunu karşılıklı bir koordinasyon yöntemiyle nasıl çözebiliriz? Evet... bunu hepimiz ciddi olarak düşünmeliyiz...

Sohbeti biraz iç sorunlarımıza yöneltelim... Örneğin Ankara şubesinin özgün yönlerinden sözeder misiniz?

Bizim Ankara Şubesindeki girişimimiz çok ilginçtir. Bu özgünlüğü, ne genel merkeze, ne de diğer şubelere sağlıklı olarak yansıtabildik.. Dernek dışındaki odaklara ise hiç duyuramadık. Bu sohbet, biraz da bu işe yarayacak... Bizim Ankara Şubesindeki yaklaşımımız şöyleydi: Özellikle kendi iç yapımızda doğrudan demokrasi yöntemlerini yaratmalıyız. Bunun yöntemlerini araştırmalıyız... Bir örnek var: Komisyonlar meclisi... Hatta; bu meclisi ve komisyonları dernek üyesi olmayan arkadaşlar da oluşturabilir... veya katılabilir. Dernek gündemini tabanın da oluşturabileceği... bunun dışında, sendikalardaki insan hakları komisyonlarının doğal üyemiz olduğunu ve sürece onların da katılabileceğini öngörüyoruz. Fakat çok başarılı olduğumuz söylenemez. Bizim dışımızda belli başlı nedenleri var... diğer arkadaşların niyetleriyle ilgili...

Dernek içinden mi, dışından mı?...

Ne yazık ki dernek içinden... Oysa bu tartışmayı yapıcı bir yola sokmamız lazım... Bu da bir başlangıç olsun. **İnsancıl,** röportajla böyle bir işlevi yüklenmiş oldu.

En azından İnsancıl okuru aracılığıyla sorun kitleselleşebilecek...

Evet... Yani şimdi benim İnsancıl'ı yaşatma sorununu dert edinmem gibi İnsancıl okuru da İHD'ne üye olmanın... ve orda enerjisini bilfiil katması gereğinin bilincinde olmalı...

Sonuçta derneğin hedeflerinin doğrudan İNSAN'ı ilgilendirdiği düşünülürse kitleye maledilmesi ve dernek dışı kitlelerin de o hedeflere yönelmesi gerekecektir. Sözkonusu sorunlar, ancak böyle, kollektif bir ruhla çözülebilir.

Şimdi aslında niyet olarak İHD güzel bir amaç doğrultusunda kurulmuş ve çalışmaya başlamış. Fakat sorun, etkinlik bağlamında netleşiyor. Şu anda hedefler doğrudan belirlenmiş, projeler hazırlanmış gibi ama...

Devlet bile derneği bu noktada muhatap almak zorunda kalıyor. Hükümetin uluslararası platformda imzaladığı çoğu anlaşmanın güvencesi (iç anlamda) biz oluyoruz; dernek bu anlamda bu toplumun insani gururunu oluşturdu. Mesela Avrupa İnsan Hakları komisyonu olarak parlamenterler geliyor. DEP milletvekilleriyle, meclis başkanı ile görüşüyor ve arkasından diyorlar ki: biz İHD ile de görüşeceğiz.

İHD şunu kanıtlamış durumda: Bu dernek, insan haklarının ihlal edildiği her yerde var ve bu hakların evrensel ekseninden kendisini tanımlayabilen bir dernek. Ama bunu bu topraklarda kendi insanına anlatmakta ne kadar başarılı, bilemiyorum.

Sait Demir aslında Emir Ali'ye katılsam da, derneğin iç yapısında belli bir tıkanıklık yaşandığını vurgulamak istiyorum. Bu, özellikle dernek yönetim-muhalefet ilişkilerinde görülüyor. Yönetime gelemeyen kesim sanki insan haklarını korumayacakmış gibi bir tavır takınıyor. Yönetimi yöntemler konusunda eleştirirken insan haklarını savunmanın sürdürülmesi gereğini unutabiliyor. En büyük handikapın bu olduğunu düşünüyorum. Başta Mediha Şensoy Ana gibi nice insan hakları savunucusu katledilmişken bu tavır, fazla lüks gibi...

Belki bizim şubemiz faaliyet konusunda nispeten rahat. Ankara'da insan hakları savunucusu olmak kolayken, Diyarbakır'da tam tersi...

Bu içsorunu biraz daha genel bir perspektiften irdeleyebilir miyiz? Şöyle ki: İHD'nin yanında muhalif kültürü temsil etme misyonu üstlenmiş birçok dergi var. Ama nedense bu dergiler bir yanda İHD ve diğer DK Örgütleri bir yanda... Belli politik yapıların bülteni haline gelmiş dergileri, zaten bunun dışında tutuyorum. Benim vurgulamak istediğim, dergiler ve DKÖ'leri arasındaki bu kopukluk doğal mı, yapay mı? Başka bir deyişle; başta İHD olmak üzere niye DKÖ'ler dergileri kapsayıcı bir işlev yüklenemiyor, niye dergiler üstü olamıyor?

Aslında, dergiler üstü yerine siyasetler üstü demek daha doğru olacak. Evet bu sorun aşılmalı... Çünkü içtıkanıklıkların önemli bir nedenini de bu sorun oluşturuyor.

Yani DKÖ'lerinde hâlâ İttihat ve Terakki kavrayışlarının yansımalarını görüyoruz. İnsanlar, tepe noktayı ellerine geçirince herşeyi çözebileceklerini düşünüyor, dernek içi iktidar mücadelesini de bu yanılgıyla sürdürüyor. Sorunun dernek içinde... hatta dernek dışında yaratılacak insan hakları zemininde çok seslilik ve kollektif ruhla çözüleceğini farketmiyorlar. Az olsak da yönetimi ele geçirelim... İşte bu en büyük açmazımız...

Bu açmazın nedeni genelde sekterizm, özelde tekkecilik olarak adlandırılamaz mı?

Evet... Biz 86'larda... örgütlendiğimiz ilk yıllarda, nisbeten bir bütünlük taşıyorduk. Belki o dönemlerde daha sıcak mücadeleler yaşanıyordu. Acı ve saldırılar peşpeşe geliyor ve doğrudan kitleyi etkiliyordu. Belki o yüzden daha fazla kenetlenilmişti. İnsanlar o sıcak ortamda belki o lüksü kendilerine yakıştırmıyorlardı.

İstanbul şubesi, bunu hâlâ sürdürüyor gibi... Politik ve stratejik olarak daha yakınlar ve daha çabuk kayna-

şıyorlar. Fakat, bu sorunu ortadan kaldırmıyor. Katılımcılık ve kaynaşım kitleyi öyle bir sarmalı ki; nerdeyse oy çokluğundan öte, oybirliğiyle birçok karar çıkabilmeli...

Böyle bir durum demokrasiye aykırı değil mi?

Hayır, o anlamda bir vurgu yapmak istemedim. Baskının değil, gönüllülüğün bir sonucu olarak gerçek katılım ve kaynaşmayı kastediyorum. Özellikle baskıyı reddediyorum. Yöneticiler, tabana iktidar koymaktan öte, teknik organizasyon sorumluları gibi görülmeli ve öyle davranmalı... yönetici olmasa da bütün üyelerin insan haklarını koruma mücadelesinde aynı kararlılıkta olduğunu kamuoyuna gösterdiği noktada İHD ve uğraşları daha fazla ciddiye alınacak ve kitlece benimsenecektir.

Bu, sanırım aynı zamanda tabana da bir eleştiri yöneltiyor.

Evet, hem tabana hem de dernek dışı kitleye bir eleştiri... Çünkü insanlar ancak kendilerini doğrudan etkileyen ihlaller karşısında duyarlı oluyor ve ancak o zaman İHD akıllara geliyor...

Sivas olayları oldukça canlı bir örnek oluşturdu herhalde. Oysa. İHD'nin işlevi ihlallerle değil, ihlallerin engellenmesi noktasında başlamalı...

Kesinlikle doğru... Eskiden düşünen insan kaşınan insanken, şimdi yakılan insan da oldu. Fakat yakılma yeni bir olgu değil ki... Üstelik ihlalleri doğuran nedenler böylesi toplumlarda potansiyel olarak zaten var. Birçok ihlal ve yargısız infaz yaşandı, baskılar her zaman için var düşünen insana karşı... Yani düşünen insan her zaman yakılabilir. Fakat ancak Sivas'taki gibi somut ve yoğun olarak yaşanınca insan hakları hatırlandı... Artık ağlamak, sızlanmak gibi arabesk tepkilerle insan hakları güya savunuldu...

Bunun alternatifi ne olabilirdi?

Demin dediğim gibi, ihlaller beklenmemeli nedenlerle de mücadele edilmeli... Bu potansiyelin olduğu bataklık kurutulmalı... İnsanlar ve siyasetler bu sorunu sadece İHD'nin işi olarak görmemeli. Bu yüzden birlikte hareket etmeyi, kollektifleşmeyi öğrenmeli. Ateş düştüğü yeri yakınca bizden medet umanlar insan hakları savaşçılarıyla her zaman için koordineli bir dayanışmayı başarmalı. Kampanyalar oluşturmalı, kampanyalara katılmalı... Üye olmasa da derneğin dertlerini dert edinmeli, tıpkı sizin gibi...

Sanırım bu aşıldığında, insan katliamlarının ve kültür saldırılarının daha ciddi ve etkili olarak göğüslendiği ihlalleri engelleyici bir mekanizma ve gelenek yaratılmış olacaktır.

Biz, İnsancıl perspektifinden... oluşturulmaya çalışan gerçek muhalif kültür çerçevesinden baktığımızda açık ihlallerin dışında, özellikle insani kültür alanına karşı sinsi, maskelenmiş bir saldırı da görebiliyoruz... Örneğin demin yargısız infaz dediniz. Bu kavramlar amaçlı olarak dilimize dolandırılıyor. Kirli savaş da öyle. Savaşın nesnel kirliliği es geçilmek istenircesine... Vahşi kapitalizm deniyor; kapitalizmin özündeki vahşilik gizlenmek istenircesine...

Şu açık tabii... İHD, bütün yargılı yargısız infazlara HAYIR! diyor...

Ama infaz olgusu sorgulanmıyor...

Evet... Keza kirli savaştan öte, savaşın hepten kirli bir olgu olduğunu vurgulamaya çalışıyorsunuz... Toplumda adı konmamış savaşın varlığını duyurmaya çalışıyorsunuz...

Ama bunu topluma, hatta kendi kitlenize yayamıyorsunuz.

Haklısınız... Bunu çok iyi anlatamıyoruz. Niye? Çünkü 12 Eylül saldırısı hâlâ devam ediyor. Muhalefet her noktada susturulsun diye akla gelen her yola başvuruluyor. Tarih dersi veriliyor da, alternatif tarih anlayışı yasaklanıyor... tarihi idam sehpalarına gidenlerin yazdığı saklanmaya çalışılıyor. Biz de çocuklarımıza anlatmakta güçsüz kalıyoruz. Veya Nazım'ın dünya çapında büyük bir şair olduğunu ve onu büyük şair yapanın onun komünistliği olduğunu anlatamazken, birileri tam tersini kitleye empoze etmeye çalışıyor...

Resmi ideolojiyi yeniden üreten tüm kurumlarla da mücadeleyi sürdürmek lazım. Mesela, doğrudan doğruya bir İnsan Hakları Okulu oluşturup insan hakları bilincini topluma yaymak, acil bir zorunluluktur.

Özgür Üniversite var... İstanbul'da İnsancıl Üniversitesi var. Oraları kullanmak için ne kadar çaba gösterdiniz? Niye onlara ulaşamadınız...

Şu açık... Özgür Üniversite öğrencilerinden veya Evrensel Kültür okurlarından birçoğu bizim üyemiz de...

Ama ortada somut bir ilişki yok. Ne dergilerde İHD sistematik olarak görülüyor. Ne de sözkonusu kişiler dergiyi ya da üniversiteyi İHD'ne taşıyabiliyor...

Tekrarlayacağım ama... enerjinin yoğunluğuyla ilgili. Çok açık olarak İHD de tıpkı **İnsancıl, Evrensel Kültür** gibi dergilerle paralel olarak, dayatılan kültür politikalarını reddediyor. İnsani kültürü resmi ideolojinin karşısına ne kadar alternatif olarak koyabiliyoruz? Bu sorun, tabi ki **İnsancıl** kadar İHD'ni de ilgilendiriyor. Bu da, doğrudan demokrasi sorunuyla ilgili; basın-yayın özgürlüğüyle ilgili. Benzer dertler tıpkı sizin gibi bizim başımızda da var. Dağıtım şirketleri tekelleşmiş, mafya gibi çalışıyor... medyayla çok sıkı bir flört ilişkisine girmiş durumda. Kitleye ulaşmada sizin kadar bizim için de en büyük engel... Yani havadan şu kadar para, yani haraç vermezseniz dağıtım yapmıyor... Veya para verseniz bile, işine gelmediği yayınları dağıtmayıp depo-

IŞIK AKIŞI

Bu ışık nereden çıkar
nereye akar;
Sular, soğutur beni akşamdan
Rakılar ayık tutar

Işığa arkanı dönme
görmez gözlerin
Işık sen ol ki,
arkanı dönemeyesin.

Dursun GÜLEÇ

sunda bekletiyor; sonra da satılmadı diye iade ediyor. Devlet sistemi sürdürecek kurumları en ince ayrıntısına kadar örgütlenmiş. Tuvaletleri bile kendi örgüt planına dahil etmiş! Kapısında tuvalet yazıyor, kurallar yazıyor. Herkes bilse de niye yazıyor, sorgulamak gerekiyor....

Bunun alternatifi insana saygı, insanı aptal yerine koymamaktır. İnsanı çoğulculuğu sindiren, katılımcı özneler halinde geliştirmektir. Çoğulculuk, bizim zenginliğimizdir. Resmi ideolojide olmayan şey de budur. O yüzden gerçek demokrasi yaşanmamaktadır. İnsanların düşündüğünü söyleme özgürlüğü yoktur. Kürt sorunuyla ilgili görüş bildiren kim varsa hâlâ içeri atılıyor. Tıpkı bir zamanlar sosyalizm, komünizm... diyen insanlara yapıldığı gibi... Sonuçta Sivas... Yakmak serbest, yakmaları protesto etmeler yasak!

Bu noktada, sorunu genel çerçevesinden kurtarıp biraz özgülleştirelim: Örneğin Enis Batur... sizin üyeniz mi?

Hayır, bildiğimiz kadarıyla değil.

Olabilirdi de, değil mi?

Tabii, niye olmasın? Fakat somutlamak isterim. İHD üyesi olmak için onun asgari ilkelerini hayata geçirmek gerekiyor. Uymayan kişi üye olamaz. İhlal eden üye ihraç edilir. Bir örnek, Mehmet Kahraman... Derneğin üyesiydi fakat resmi ideolojiyi temsil ediyordu.

Bu anlamda ihracı gerekiyordu, değil mi?

Tabii... İhraç edildi de. Ayrıca İHD, bir okul işlevi görerek üyelerini İnsan Hakları konusunda eğitmeli... ihraçların nedenini somut olarak kitleye anlatabilmeli. Yine de fazla başarılı sayılmayız.

Ben Enis Batur'a dönmek istiyorum. Bu kişi, yayınlanmış bir kitabı... Gülsüm Akyüz'ün Ayşe'nin Günlüğü adlı kitabını yahudi aleyhtarı diye topluyor. Buna bir Cengiz Gündoğdu tepki gösteriyor İnsancıl'ın Mart 94 sayısında... Bir de bu tepkiyi Aytunç Altundal Günaydın'da destekliyor.

Gerçi gerekçe güzel gibi gösteriliyor: Irkçılığın karşısındaymış gibi... Ama bu çerçevede tipik bir insan hakları ihlali sözkonusu. Çünkü beğenmezsen yayımlama, o ayrı sorun... Fakat yayımladıktan sonra onu geri toplatarak günışığına çıkmış bir fikri tekrar toprak altına sokmak bağışlanamaz. Çünkü sansürü, anti-demokratikliği kurumsallaştırdığı için bir insan hakları ihlali var. Ne kadar kötü olursa olsun, bir fikrin karşısında mücadele yöntemi eleştirmek, teşhir etmek olmalıyken direkt olarak bir iktidar kullanılmış durumda...

İşte böyle bir ihlalin başkahramanı Enis Batur olunca ne kitleye yansıtıldı ne de İHD bu ihlalle ilgilendi... Küçük bir olay gibi görülebilir; fakat önemli bir olay değil mi? Enis Batur'un bu davranışı teşhir edilmemeli mi? Ya da Enis Batur üye ise ihraç edilmemeli mi?

Tabii, aslında önemsenmesi gereken bir durumdan sözediyorsunuz. Sonuçta İHD, düşüncelerin özgürce savunulmasından yanadır. Tabii ki anti-semitikleri desteklemeyeceğiz; ırkçı... yahudi düşmanı değiliz. Fakat karşı olduğumuz fikirlerin de yaşama hakkı olduğuna inanıyoruz. Eleştirilse de, teşhir edilse de yazılana, çizilene hiçbir sansür konulamaz diye düşünüyorum...

Ama gözden kaçtı veya kaçırıldı. Bu olay sizlerin de gözünden kaçtı...

Mümkündür... Çünkü kapasite belli. Örneğin şöyle birşey olsaydı veya olabilirdi: **İnsancıl** dergisinden arkadaşlar dernek bünyesinde bir kültür komisyonu kursaydılar... veya İHD'ne başvurarak olayı duyursaydılar... veya enerjiler İHD ile birleştirilseydi, bu durum kamuoyunda etkili bir biçimde teşhir edilmiş olurdu.

İHD, sadece sol değil sağ bloktan yayınlar... özellikle politik islamcı bloktan yayınların yasaklanmasına karşı da tavır almaktadır.

Devam Edecek

ÇIĞLIK

'Metin Altıok'a

bu kaçıncı çığlık
yağmurlar vurulurken
gelincik düşlerinde,
onbin yılın kederiyle,
acısıyla yüklü insan...
duvarlar kanatırken kanını
yüreğin avuçlarında,
dudağında umut dolu ıslık,
nereye, nereye böyle?..

Yılmaz ARSLAN

BULUNMAZ TİYATRO
İSTANBUL

DÜŞ

Yazan ve Yöneten
H. Hilmi Bulunmaz

Oynayan: NURAY YAVUZ

Cumartesi 20.00

İstiklal Cad. 186/2 Beyoğlu - İST.
TEL: 251 60 90 - 513 74 31

Not: İnsancıl okurları, İnsancıl dergisini gösterdikte, oyunu ücretsiz izleyecekler.

KARDEŞİME TÜRKÜ

Uğur KAYNAR için

Buruk bir sessizlik saklardın
dağıtırdı saçlarını mayıs
saklardım geceyi gözlerine
gelirdin
geldiğin yerlerden
dağ kokulu öpüşler getirirdin
CİNATINA binerdin
sen ki
SOKAĞININ YANGINA ATEŞLE KOŞAN
ŞAİRİYDİN
ekmeğin de yoktu
tuzun da
tütünün de

yürüdük
bir sevdayı yüreğimize basarak
ayak izlerimizden
sokaklarda
kaygılı yüzler karşılardı bizi
ben yalnızlık derdim adına
sen hüzün
sen ki
SOKAĞININ YANGINA ATEŞLE KOŞAN
ŞAİRİYDİN
ekmeğin de yoktu
tuzun da
tütünün de

sahi biz seninle
hiç türkü söylemedik mi ne
alınlarımızı güneşede vermedik mi
sahi biz seninle
hiç baharada mı çıkmadık
"bahar annemizin yemenisinde solgun bir
çiçek miydi"
kent varoşlarından
fabrika yollarından
ve bu ihanet yangınından
dağlar daha mı yüceydi
yani dağlar mı ürküttü
yüreklerimizi
sen ki
sokağının
menekşe yüzlü çocuklarının
yüreklerine
vurgundun
ve gecesinde oynaşan yıldızlarla
sancıyan bir sessizliği kuşanıyordu bedenin
şiirse
yaralı bir ceylan gibi
dolanıp dururdu damarlarında
ekmeğin de yoktu
tuzun da
tütünün de

AŞKINAM
AŞKINAM
AŞKINAM
bir şair ölür
ekmeksiz
tuzsuz
ve tütünsüz
artık
yalnızlığıma yürüyorum bu sokaklarda
acıyla kanıyor
bastığım kaldırımı taşları
Hoşçakal şair dostum
İnsan kardeşim

Soner KAYNAR

Okuduğunu Anlamak...

İnsancıl'da belli bir düzeyin altına inen yazılar yayın lanmaz. Toktamış Ateş'in yazısı bu açıdan yayın lanmaması gereken bir yazı. Ben Ateş'ten Mehmet Akif'in solculuğunu açıklayan bir yazı bekliyordum. Çünkü Toktamış Ateş'i eleştirdiğimiz nokta bu. Toktamış Ateş acemi polemikçilerin yaptığını yapıyor. Konuya hiç girmiyor. Bana sayın diyor... sonra kartalmış diyor... böylece ben sayın kartalmış biri oluyorum. Buna gülüyorum. Sonra bu sayın kartalmış kişinin "bir yangından ardına bakmadan kaçtığı"nı söylüyor. Buna da gülüyorum.

Okurlarımdan reca ediyorum. Toktamış Ateş'in yazısını sinirlenmeden gülerek okusunlar. Bu yazıdan ötürü kimse umutsuzluğa kapılmasın. İnsani kültürün birikimi Toktamış Ateş değil. Toktamış Ateşler insani kültürün yerlebir edilmek istendiği kaçgun döneminin kişileri. Kaçgun bitecek. Toktamış Ateşler sayınlı-kartalmışlı dilleriyle tatsız bir nokta olarak kalacak tarihte. İnsan Toktamış Ateşlere baka baka "işte diyecek "biz bunları aşa aşa geldik bugünlere... güzel dünyayı kurduk."

Toktamış Ateş'in bozuk bir dille yazdığı yazıyı söz verdiğim için okurlarımızdan özür dileyerek yayınlıyorum

Cengiz GÜNDOĞDU

Oldu mu Sayın Gündoğdu? Bundan bir süre önce telefonla arayıp bir fotograf istediğinizde, "seni iyi bir eleştireceğiz" demiştiniz ve beni mutlu etmiştiniz. "Cevabını da gönderirim" diye yanıtlamıştım sizi. "Elbette" yanıtını vermiştiniz. "Elbette cevabını da yayınlarım".

"Acaba neyi eleştirecekler?" diye düşünmüştüm. Ama çıka, çıka İnsancıl'ın Ağustos sayısının "Bilinç Bozucu... Sahte Gerçeklik" başlıklı yazısındaki birkaç paragraf çıktı. Üstelik "neyi" ve "neden" eleştirdiğiniz de belli değil. Birşeylere ve (başta ben olmak üzere) birilerine fena halde kızdığınız belli, ama "neden" kızdığınız belli değil. "Lâf olsun" gibisinden esip gürlemişsiniz işte...

Beni düşünüp "naapmak istediğimi" anlamaya çalışıyormuşsunuz. Sayın Gündoğdu, benim "naapmak istediğimi" anlayabilmek için, önce benim "ne dediğimi" anlamanız gerekir. Bunun için de önce biraz "emek vermek" gerek. "İnsan bilincini ışıtmak için" (her ne demekse) mücadele etmeyi bırakın da, önce biraz kendi bilincinizi geliştirin.

Türkiye'deki devrimci ve ilerici tüm sendikalarda otuz yılı aşan bir süreden beri seminer yaparım. İşçi sınıfı tarihi, demokrasi, sendikacılık tarihi vb. konularda ders veririm. En çetrefil konuları "işçilerin anlayabileceği" bir düzeyde anlatabilme alışkanlığım vardır. Zaten "anlatmasını bilen için", anlatılamayacak hiçbir şeyin olmadığını iddia ederim. Ama buna rağmen siz, beni anlattıklarımı anlayamıyorsanız, bu da sizin sorununuz. Ben ne yapayım?..

Mehmet Akif'le Tansu Çiller'i "solculuk" açısından karşılaştırmama takılmışsınız. Bunu "insan emeğine saygısızlık" olarak değerlendiriyorsunuz. Şimdi burada, Fransa Devriminden başlamak üzere "solculuğun" ne demek olduğunu anlatmaya kalksam; size değil ama, okuyucularınızın büyük bir kısmına hakaret etmiş olurum. Biraz okuması-yazması olan lise öğrencileri biliyor bunları. Ve Tansu Çiller'le mukayese edildiği zaman, Mehmet Akif elbette solcudur. Buradan yola çıkarak saçma-sapan suçlamalara ne gerek var?

İki kelime yazıp üç nokta koymak, sonra iki kelime daha ve üç nokta daha... Böylece kendinize bir üslup oluşturmuşsunuz. Ama ne demek istediğinizi anlamak mümkün olamıyor." bir dolu insan emeğine... düşünce gücüne şiddet uyguluyor... çarpı çekiyor Toktamış Ateş" diyorsunuz. Şu yazdıklarınızın benim söylediklerimle ne ilgisi var? Bir süre de isim sıralıyorsunuz. Hikmet Kıvılcımlı, Behice Boran, Sırrı Öztürk, Aydın Çubukçu... Bu isimlerin tümüne saygı duyarım ben. Yaşamım boyunca zaman, zaman aynı safları da paylaşmışımdır. Ama "herkese" ve "heryere" karşı olmayı erdem sanan siz, bugün yücelttiğini yarın küçültmeye çabalama alışkanlığı içinde, bunu biraz zor anlarsınız.

İfade ettiğiniz üzere "Hayatı tek noktada milim karşılamayan sahte sorular" benim kitabımda yer almaz. Her sorumu, yaşamın can alıcı noktalarına yöneltirim ben. Sahte soruları, kartalmış yaşına bakmadan "aşk nutukları" atanlar düşünsün. Temel sorunları bir yana bırakıp, "pestenkarane" sorunlarda at oynatmaya çalışanların sorunlarıdır bu. "Sahte" olmak da; bir kavgadan, bir yangından ardına bakmadan kaçtıktan sonra, "alevlerin içinden geliyorum" diye ucuz kahramanlık yapanlara yakışır.

Olmadı Sayın Gündoğdu...

Sizi iyi tanıyanların tüm uyarılarına karşın, doğrusu "ipe-sapa gelir eleştiriler" bekliyordum. Eleştirilecek bir sürü yanım vardır mutlaka. Ama sizin yazdıklarınız "eleştiri" değil, seviyesiz bir "hakaret edebiyatı" Eskiler "eleştiri insanın aynasıdır" derler. Bu aynaya dikkatli bakın.

Eleştirmek için eleştirecek düzeyde olmak gerek. Bu düzeye gelmek de biraz daha emek istiyor. Hadi bakalım...

Toktamış ATEŞ

DERSİMİ TAM ÖĞRENEN KİM?

Dersimi tam öğrenen kim?
Patron, ustabaşı, çırak, kilise adamı ve tanrıtanımaz,
Aptal ve bilge düşünür, anne baba ve çocuklar, tüccar, tezgahtar,
hamal ve müşteri,
Editör, yazar, sanatçı ve öğrenci-yaklaş ve başla;
Ders değildir bu-iyi bir ders için engeller yıkar,
Ve o bir diğeri için ve herbiri bir başkası için.

Büyük yasalar kabul edilir ve yayılır tartışılmaksızın,
Ben de aynı şekildeyim, çünkü dostuyum onların,
Severim onları haklarını vere vere, duraksamam ve selamlarım.

Dalgın yatarım ve nesnelerin güzel öykülerini duyarım ve nesnelerin sebeplerini,
Çok güzeldirler, dinlemek için kendimi dürterim.

Hiç kimseye söyleyemem ne duyduğumu-söyleyemem onu kendime deçok harikadır duyduklarım.

Önemsiz bir konu değil, bu değirmi ve sonsuza kadar sürgit yörüngesinde hiç hatasız dönen güzelim yerküre, bir sarsıntısı ya da bir tek saniyesinin yalanı olmadan,
Altı günde yaratıldığına inanmıyorum, ne de onbinlerce yılda, ne de onmilyarlarca yıl,
Bir diğerinden sonra planlanmış ve yaratılmış bir şey de değildir bir mimarın planlayıp inşa etmesi gibi bir evi.

İnanmıyorum bir adamın ya da kadının yetmiş yıllık zamanı olduğuna,
Ne de yetmiş milyon yıl bir adamın ya da kadının zamanıdır,
Ne de bu yılların herhangi bir vakitte varlığıma son vereceğine, ya da bir başkasınınkine, inanmıyorum.

Ölümsüz olmam şahane mi? Herkesin ölümsüz olması gibi;
Biliyorum muhteşemdir, ama benim görüş yeteneğim de muhteşem ve annemin rahminde nasıl tasarlanmışsam, aynı derecede muhteşemdir,
Ve birkaç yaz ve kış kendini bilmeden emekleyen bir bebekten anlaşılır bir şekilde konuşmaya ve yürümeye geçişim-tüm bunlar da aynı şekilde muhteşemdir.

Ve şu saatte ruhumun sizi kucaklayışı ve birbirimizi hiç görmeden birbirimizi etkileyişimiz ve belki hiç görüşemeyecek oluşumuz en az onlar kadar muhteşem.
Ve böylesi düşüncelere dalabilmem onlar gibi muhteşem,
Ve size hatırlatabilmem ve sizin onları düşünüyor olmanız ve doğru olacaklarını bilmeniz de muhteşem.

Ve ayın dünyanın etrafında dönüşü ve dünyayla beraber dönüşü, aynı şekilde muhteşem,
Ve kendilerini güneş ve yıldızlarla dengeleyişleri bir o kadar muhteşem.

WALT WHİTMAN
Çev.: Ümit ÖZKAN

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

2 Temmuz Cumartesi

Dün gece bir düş gördüm. Şöyle. Bahçe içinde çok odalı bir bina. Salon kalabalık. Beni görünce susuyorlar. "Toplantı başladı Gündoğdu" deniyor. Bir odaya giriyorum. Annem... saçlarını tarıyor. Şaşırıyorum. Annem gülüyor. "Yan odaya git... yan odada kim var bak" diyor. Yan oda. Kapıyı açıyorum. Asım Bezirci... okurlarıyla konuşuyor. Şaşırtıcı bir sevinçle Bezirci'ye bakıyorum. Demek ölmemiş... tatsız bir düşmüş yaşadıklarım... "Bezirci senle konuşmalıyım" diyorum. "İşim var" diyor. "Önemli" diyorum. Bahçeye çıkıyoruz. Yeşilliklerin arasında bir yere oturuyoruz. "Tatsız bir düş gördüm. Sivas'a gitmişiz. Seni otelde yakmışlar... neler neler oluyor düşümde. Senle ilgili konferans bile verdim" diyorum. Bezirci gülüyor. "Kötü... çok kötü bir düş" diyorum. Tam bu sıra binanın ışıkları sönüyor. Kararıyor her yer. Bezirci elfenerini yakıyor... ortalık ışıyor.

Uyanıyorum.

4 Temmuz Pazartesi

Şöyle düşünüyorum. Sıkı durmalıyım... kendimi tutmalıyım. Sıkı dur... kendini tut... sinirlenme... bir tatsızlık yapma...

Dün evde... Prof. Dr. Salih Tuğ'un Bilirkişi Raporu'nu okudum. Abdullah Rıza Ergüven'in **Yasak Tümceler** (Berfin Yayınları) adlı romanı yargılanıyor. Prof. Dr. Salih Tuğ yargılanan **Yasak Tümceler**'i inceliyor... suç unsuru var mı yok mu diye. Salih Tuğ, eserin orasından burasından aldığı cümlelerle romanın suçlu olduğunu söylüyor. Romanı suçlu yapan cümlelerden biri şöyle. Aynen. "Usum beni bilgiye, bilgi beni doğaya götürdü. Bilginin kaynağını doğada buldum..." (S.79)

Romanı suçlu sayan bir bölüm daha var. Salih Tuğ şöyle diyor. Aynen. "4. Materyalist dialekt'iğin savunulup kullandıldığı sahifeler. S.46, 50, 80, 82, 93, 95, 163, 170, 171.

Romanın adı da suçun manevi unsurunu oluşturuyor. Aynen. "Sonuç olarak, raporunda belirttiğimiz birçok ifadenin T.C.K'nun 175. maddesinde düzenlenen suçun maddi unsurunu oluşturduğu, kitabın geneli ile ilgili tahlil ve tesbitlerimiz de suçun manevi unsurunun mevcut olduğu (ki özellikle kitaba "Yasak Tümceler" adının verilmiş olması da buna açık bir kanıt teşkil etmektedir) kanaatine beni ulaştırmış bulunmaktadır"

Bu tür işlerde bilirkişici, mutlaka bir fırsatını düşürür, eserin edebi değerini de belirtir. Salih Tuğ da öyle yapıyor. Şöyle diyor "üslup, estetik ve edebi sanatlar yönüyle bakıldığında elimizdeki bu edebiyat ürününün bir san'at değeri taşıdığını kolaylıkla söylememiz mümkün görülmemektedir"

Ne durumdayız. Bunu görmemiz gerekiyor. Enis Batur, musevileri rahatsız etti diye eser toplatıyor. Melih Gökçek ahlaksızlık diye sanatın içine tükürüyor... heykel kaldırıyor. Salih Tuğ, müslümanları küçük düşürüyor diye roman suçluyor.

Bunları aklıma geldikte... dün kitapları çöpe atmayı düşündüm... düşündüm... düşündüm... Sonra... sıkı dur... kendini tut... bir tatsızlık yapma dedim.

5 Temmuz Salı

Dün Berrin Taş, Suna Aras, ben **DGM**'ye gittik. Ayşe Zarakolu'nun davası için. Zarakolu'nun davasından önce Nabi Barut'un davası varmış... O davaya da girdik.

Önce şunu söyleyeyim. Bir insanın düşüncelerinden ötürü yargılanmasının hukuki... mantıki... insani temellendirmesini yapamadım. Şimdi bir insan çıkıyor, "Ben şöyle düşünüyorum" diyor. Düşüncesini söylüyor. Bu düşünce bana göre yanlışsa... bu düşünceyi beğenmemişsen, oturur tartışırım. O düşüncenin yanlışlığını... hayatı karşılamadığını söylerim... Yalnız Türkiye'de değil, dünyanın birçok ülkesinde böyle olmuyor. Düşüncesi beğenilmeyen insan yargılanıyor.

Dünyanın bütün kuvvetleri benim elimde olsa, bencileyin düşünmeyen bir insanı yargılama hakkını kendimde göremiyorum.

Peki, bir insanı düşüncelerinden dolayı yargılama hakkının temeli ne... Dün duruşmalar boyunca bunu düşündüm. Yargıçları... savcıyı dikkatle gözledim... seslerinden... bakışlarından... duruşlarından iç dünyalarını çözümlemeye çalıştım. Burda işi bittikten sonra nereye gidecek... evde akşam napacak... arkadaşları var mı... arkadaşlarıyla ne konuşur... neye güler... neye üzülür.

Şöyle düşünüyorum. İnsani ilişkilerde eylem onaya dayanır. Sözgelimi, hekime gideriz. "Beni iyileştir" deriz... hekim bu onayı aldıktan sonra kesip biçer... ya da mıncıklar bizi. Şimdi biz yargıca gidip de "Ben şöyle düşünüyorum... yanlış düşünüyorsam beni yargıla... hapise tık"mı diyoruz da yargılanıyoruz. Onaya dayanmayan bir düşünce yargılaması zorbalıktır... alıkıran başkesenliktir.

Yargılama hakkı, bir haksızlıktan temelleniyor bence. Toplumda çalışanların artı değerine el koyan sınıf,

bu durumu değiştirici her düşünceyi yargılama hakkını kendinde buluyor. Böylece bu sınıf en güçlü ülküsünü... bireyselliği yok ediyor. Bu noktada "ben insanım... özgürce düşünürüm" diyenlerle "Hayır. Sen ancak benim istediğim kadar düşünürsün" diyenler arasında mücadele başlıyor. Dün **DGM**de bu mücadelenin bir bölümünü gördük.

Nabi Barut'un avukatı Ercan Kanar çok güzel bir savunma yaptı. Bu bir savunma değildi... burjuva hukuk sistematiğinin ciddi bir açımlamasıydı... bir hukuk mücadelesiydi. Şunu söylemeliyim. Ercan Kanar'ın hukuk mücadelesi içimi ışıttı...

Düşünce suçlusu Ayşe Zarakolu... eli kelepçeliydi... eli kelepçeli Ayşe Zarakolu, cezaevi arabasına binerken bize baktı... gülümsedi.

Ayşe Zarakolu'nun kelepçelerine bakarken Türkiye'de sanatın işlevini düşündüm. Ama bazı kişilere bu kelepçeler bile sanatın işlevini düşündürtmüyor... İşte önemli sorunlarımızdan biri bu.

Ayşe Zarakolu... kelepçeli... gülümsüyor. Ayşe Zarakolu güldükte gökte yıldız koşturması başlıyor.

8 Temmuz Cuma

Bu hafta gençlerle doldu taştı **İnsancıl.** Gelenlerin çoğu **İnsancıl** okuru değil. Adını duymuş **İnsancıl**'ın... **İnsancıl** okuyan arkadaşıyla kalkmış gelmiş. Gençlere iki soru sordum. Geleceği nasıl görüyorsun. Gece yatağa girdikte kendinle ilgili ne düşünüyorsun.

Şu çıktı. Gençler geleceği iyi görmüyor. Kendileriyle ilgili düşlerine gelince... Çoğunun böyle bir düşü yok. Bakışlarından anladım. Bu soruyu anlamsız buldular. Gelecekle... kendileriyle ilgili düş kuranların düşleri de sistemle sınırlı...

Üzüldüm. Canım sıkıldı. Sistem ciddi bir başarı kazanmış bu konuda. Genç insanı edilgenleştirmiş... genç insanı düşsüz bırakmış... Bunu konuşurken gençlerden biri "Gündoğdu" dedi "ben sizi uzaktan izliyorum. Mücadelenize saygı duyuyorum. Ama onca mücadeleden... onca kavgadan sonra geldiğiniz nokta. İşte burası. Her yerde onlar... Toktamış Ateşler... Enis Baturlar... Basında... televizyonda... sokakta hep onlar. Kendi payıma söylüyorum bıktım ben. Bıktırdılar beni."

İnsan, insani mücadele içinde insanlaşır. Yanlış eyler... yanlış düşünür... şöyle davranır... böyle davranır... bütün bu etkinliklerle insanlaşır. Sistem bunu şöyle engeller. Sen eyleme, ben eylerim... sen düşünme... ben düşünürüm. Şimdi bu noktadayız. Bu noktada durdurulan insan edilginleşir... insani yaratıcılığını unutur... Böyle birinde hayatı güzelleştirme ülküsü olmaz. Mücadelenin her evresi aşılmaz bir engeldir. Bu durumda kimi, sistem ne verirse benimser... kimi, savruk, disiplinsiz... umutsuz bir çizgide sistemin içinde kaybolur.

Sistem, basınıyla... televizyonuyla... düşünürleriyle... sanatıyla böyle insan ister. Bu insan kapitalist sistemin önemli bir tüketici unsurudur. Bu tüketici hep korkuyla yaşar. Sevdiğini bile söyleyemez. Bakın, bir mektup. Ne diyor "Dizlerimize kadar suya gömülmüşüz... Kucağımıza akmak istiyor sistemin bulanık suları. Doğru. Güçsüzüz şu anda. Çirkiniz sistem kadar. Cengiz Gündoğdu"yu **İnsancıl**'ı, insanı sevdiğimi(zi) söyleyemeyecek kadar zavallı mıyım (yız) korkağım (ğız) Ben (biz) sistemin eseriyim (iz) ŞU ANDA"

İşte bir mektup... doğruları açıkca söylüyor. Cengiz Gündoğdu'yu... **İnsancıl**'ı sevdiğini söyleyemiyor. Neden. Cengiz Gündoğdu'yu... **İnsancıl**'ı sevdiğini söylersen sistem çarpar.

Bu neden böyle. Sen, patlıcanın fiatının yükseldiğini yazarsan... bu yüzden manavı kabzımalı eleştirirsen sistemin adamı kızmaz. Dahası bu tür yazıları destekler... demokrasi diye gösterir. Bakın bizim yazarlarımız manavı... kabzımalı eleştiriyor der. Ama sen patlıcan fiatlarının yükselmesinin sistemden kaynaklandığını gösterirsen işte orda dur der... rahatsız olur sistem.

İnsancıl kültürde bunu yapıyor. Tek tek edebi ürünlerin ötesinde bu ürünlerin sistemden nasıl üretildiğini... bu eserlerin sistemin hakikatlerini nasıl bir biçimle güzelleştirdiğini açımlıyor... gösteriyor.

Sistemin adamları bunun için kızıyor **İnsancıl**'a... **İnsancıl,** sanat etkinliğini sistemden koparıp... tek ürünleri eleştirseydi sistemin adamları kızmazdı **İnsancıl**'a.

Söz gelimi Sivas kırımı... Şöyle desem. Türkiye halkı şeriat istemez. Sivas halkı masum. Dışardan ben oş kişi geldi... onlar yaptı bu işi... Laikler, şeriata karşı birleşin. Büyük bir miting yapalım...

Desem böyle, baş tacı ederler beni. Panel panel... televizyon televizyon dolaşırım. Ama ben Sivas kırımı sistemden kaynaklanıyor deyip sorunu açımlayınca bunların canı sıkılıyor.

Yani bu Gündoğdu'ya da noluyor. Sistemle didişmenin yeri mi şimdi. Bir etkinlik yaparsın... iki sazla üç türkü söylersin... şeriat... laiklik dersin... Sivas'ın hesabı sorulacak diye bağırırsın... tamam... sonra eve gider yatarsın.

Kor ateşte eliyle kestane pişirmekten korkan zart zurtçu, söyle bakayım, bu sistemde hangi kıyımın hesabı soruldu.

Peki bu böyle mi gidecek... insan edilgin... düşsüz mü kalacak. Hayır. Neye güveniyorum da hayır diyorum. İnsan, sistemin fabrikalarında üretilen otomobil... temizleme tozu... sabun değil. İşte buna güveniyorum. Bir gün... yolda yürürken... gece uyumadan önce... sabah kalktığında... bir tokat yediğinde... sıfırı tükettiğinde... bir gün zınk diye duracak. "Ben neydim... neydim/ dallı budaklı beydim/felek beni şaşırttı/manda pisliğine düşürttü" diyecek... ayılacak... yekinecek... İnsan o çünkü.

İnsan o... ağız tadıyla yaşamak için güzel bir dünya kuracak... mutlaka. Sistemin yanında sipere girenler bunu önleyeceklerini sanıyorlarsa akıllarına şaşarım.

Tabii benim geldiğim nokta tatsız... Kimsenin kimseyi sömürmediği... bütün yanlış bilinç durumlarının kırıldığı... hayatın sanatlaştığı... hayatın güzel bir şiir... güzel bir öykü... güzel bir senfoni olduğu dünyada yaşamak isterdim. Bu alanda verdiğim mücadelenin sonucunu görmek isterdim. İşte o zaman salkım söğütlü küçük bir gölün kıyısında sevdiğim kadınla yaşardım. Akşamları göl kıyısında bisiklete binerdim... sabahları ekmek kızarırtırdım... Vivaldi dinlerdim.

Kocaman gözlü bir inekle gezinirdim.

Ama onlar... sistemin adamları, insanı edilgenleştirdiler... düşsüz bıraktılar. Şimdi harvurup harman savuruyor. Hep böyle sürmeyecek bu. İnsan ayılacak... yekinecek... kalkacak ayağa... dikilecek... dik duracak. Sabahları ekmek kızartacak... Vivaldi dinleyecek. Kocaman gözlü bir inek gördükte "İşte" diyecek "Gündoğ-

du olsaydı şimdi, bu inekle gezinirdi".

Yeter bu bana.

14 Temmuz Perşembe

Çoktandır bu kadar sevinmedim... Dün akşam üstü dergide otururken Ankara'dan bir telefon geldi. Ankaralı yolarkadaşlarımız **İnsancıl** bürosu için Ankara'da bir kat kiralamışlar. Ötesini dinleyemedim. Telefonu Berrin Taş aldı.

Son derece tatsız haberleri kılımı kıpırdatmadan dinlerim. Ama Ankara'dan gelen sevinçli habere dayanamadım. Yüreğim duracaktı. **İnsancıl** doluydu. Herkes seviniyordu. Telefon konuşması devam ediyordu.

Ağlamak istedim birden. Çok.

Yirmibeş yıl hep bunu bekledim. İnsani mücadele sürecinde etkin insanlar... ordan burdan güdümlenmeden... bilinçli bir kalkışmayla bir araya gelecek... İşte biz burdayız diyecek.

Ankara'da bu oldu. İnsan, biz burdayız dedi. Bu, Ankara'da **İnsancıl Bürosu** kurmanın çok ötesinde. Ankara, bütün edebi kuvvetlerin **İnsancıl**'ı boğmak istediği bir kent. Kendileri dışında bir edebi kalkışmaya izin vermeyene bu alikıranbaşkesenler **İnsancıl** kalkışmasını hemen bastırmak istediler. Başarılı olmadılar. Sonra önünü kesmek istediler **İnsancıl**'ın. İşte bu kentte insan bir silkinişle dik durdu... kalkıştı. İnsan burda dedi. Bu Türkiye'de insanlaşma sürecinde bir umut... bir ışık. İşte bu yüzden yüreğim sevinçten duracaktı nerdeyse.

Yılların verdiği deneyimle şunu söylemeliyim. Alikıranbaşkesenler asla durmayacak. Dedikodu fışkırtısıyla insanın dikduruşunu çökertmek isteyecek. Bu açıdan bakıldıkta asıl zorluk bundan sonra başlayacak. Ankaralı yolarkadaşlarımızın dedikodu fışkırtılarına direnmeleri... milimetrik duraksamalara... milimetrik boşluklara meydan vermeden sarsılmaz bir iradeyle mücadeleyi sürdürmeleri gerekiyor.

Tabii **İnsancıl**'ın Ankara okuru bir saniye boş durmamalı... **İnsancıl Bürosuna** kol kanat germeli... dallı budaklı bir kavrayışla fışkırtıları geri püskürtmeli.

16 Temmuz Cumartesi

Esenköy... aylar... aylar sonra. Kemal Küçük'ün evinin alt katında... Limanda. Şimdi burda bir güzellik arıyorum. Eski güzellikler yok. Acı verse bile içime sindirmeliyim bunu. Sevgili Ceviz Ağacı... ayla sevişen dağlar... Nurettin'in çay bahçesi.

Bugün Seyfi Beyle gelirken... deniz otobüsünde... arka sırada vızıldayan bebeği aldı Seyfi Bey. Sevdi. Bana verdi. Bakıştık bebekle. Gülümsedi. Bıyığımı çekiştirdi. İçim kalktı sevinçten. Bağrıma bastım bebeği... boynunu kokladım. Süt kokuyordu.

Şimdi güneş gidiyor. Limanda çocuklar oynuyor. Eski güzellikler olmasa bile insan sesi merhabalar var. "Merhaba Cengiz amca... merhaba Cengiz abi" Seviniyorum merhabalara...

Karanlığı bekliyorum. Armutlu'dan gelen arabaların dağdaki ışıltılarını seyretmek için.

17 Temmuz Pazar

Balkonda bir divan var. Kahvaltıdan sonra divana uzandım... sırtüstü... cigara içtim. Uzakta dağlar... bulutlu. Yakınlı uzaklı hayaller kurdum cigaramın dumanlarını üfüre üfüre.

Geçen gün genç bir kızla konuşuyordum "Sizin düşündüğünüz hayat ne zaman gerçekleşecek" dedi. "Beşyüz yıl sonra" dedim. "**İnsancıl,** beşyüzyıl sonra gerçekleşecek bu dünyanın bir günü için... 24 saati için mücadele ediyor.

Bugün kahvaltıda kızıma baktım... Zeynep 17 yaşına girdi bugün. Sanki birdenbire geçti yıllar... dün doğdu... bugün 17 yaşına girdi... Küçükken... yere düşünce hemen koşup kaldırmaz... yere çömelir... "Hadi kalk... yekin... dik dur" derdim. Bir çabayla... ıkına sıkına kalkardı. Kalkışın sevinciyle el çırpardı.

Büyüdü şimdi Zeynep. Genç kız oldu. 17 yaşında.

23 Temmuz Cumartesi

Dergide... sabahın sessiz güzelliğinde yazıyorum. Radyoda nihavent bir şarkı "Bir ihtimal daha var o da ölmek mi" dersin. Şarkı böyle söylese de ihtimallerimde ölmek yok. İnsanı meta derkesine düşürenlere karşı... meta sistemine karşı mücadele devam ediyor... devam edecek. Dün güzel haberler geldi İzmir'den... Bülent Habora'dan. **İnsancıl** okurlarının Bülent Habora'yı ziyaretleri çoğalmış. Bir akın başlamış koştur koştur.

Geçen gün birine "Biz Beyaz adam olmayacağız. Biz Beyaz adamın insanın elinden aldığı ne varsa, hepsini geri alacağız. Biz Beyaz adamın yaptığı ne varsa, hepsini kökünden bozacağız... kaldıracağız" dedim.

Bozma dendikte gülüyorum. Gençleri bozuyormuşum. Onun için gülüyorum. Doğru. Gençleri bozuyorum. Daha da bozacağım... bozmağa devam edeceğim...

"Gündoğdu gençleri bozuyor" diye ah vah edenlere söylüyorum. Kandırıcı gerçekliğinizle gençlerin üstüne kurduğunuz saltanatınız yıkılacak değil mi... bunu biliyorsunuz değil mi.

Siz ahvahcılar... siz gençlerin sistemin kategorilerine boyun eğmesini... hayatı asla karşılamayan kategorilerin sınırlarında yaşamasını istediniz. Şiiri siz yazacaksınız gençler okuyacak... tiyatroyu siz yapacaksınız gençler izleyecek... siz düşüneceksiniz, gençler size inanacak.

İnsancıl bunu yıktı. Sistemin kategorilerinde insanı sömüren sanatı... şunu bunu çöplüğe attı. Hadi insan... genç insan sanatı sen yarat dedi.

Bitti mi... Hayır. Yeni başladı. Beyaz adam ne yaptıysa... nerde ne yaptıysa tek tek yerlebir edilecek. Beyaz adamın ahlakı... toplumsal statüleri... bütün bunları pekiştiren sanatı... ideolojisi... yaşam biçimi ne varsa... tek bir noktada kalmamacasına sökülüp atılacak.

Yeni bir dünya kurulacak.

Siz sabaha karşı eve giderken... köşede kıvrılıp yatan kocaman bir köpeği sevip öpebilir misiniz. Siz bunu yapamazsınız. Bu yüzden köpeğin gülümser gözlerini... sabaha karşı... göremezsiniz. Siz Beyaz adamsınız çünkü.

Atlılar gelecek... mutlaka... dörtbir yandan. Dünyayı kana ateşe boğan Beyaz adam, ta kökten sökülüp atılacak.

İşaret ateşleri yanmaya başladı. Ağlayan Bulut... Gülen Yıldız... Duran Ay... Posbıyık Ayı... Kızıl Boğa... Kara At... Seken Ceylan... Mavi Balık.. Sevgili Ceviz Ağacı... Saklanan Gelincik... Koşan Yılan... Kuzey

Rüzgarı... Kırmızı Dağ... Güneş Gözlü... Yeşil Erik... Tatlı Üzüm... Taze Ekmek... Büyük Irmak... Hepsi hepsi..... ayakta... dik duruşlu. İşaret ateşlerinin başında. Rüzgargeçen bir hızla girecekler dünyaya... Beyaz adamın bozduğu... yerlebir edecekler... güzel bir dünya kuracaklar.

25 Temmuz Pazartesi

Türkiye'de marksistler, uzun süre estetiği önemsemedi. Bugün bile estetikle ilgili sorunlar şöyle bir geçiştiriliyor. Türkiye'de marksizmin dallıbudaklı güzel anlayışı yok. Oysa bir marksist, sanat eserini neden güzel bulduğunu... neden güzel bulmadığını çok iyi açımlamalı... Şimdi bunu yazarken aklıma geldi de güldüm. Latife Tekin'e... Fürüzan'a sosyalist gerçekçi dendi bizde. Estetik iyi kavransaydı böylesine güldürücü işler yapılmazdı... Bakın bugün marksist disiplinle sanat eserlerine bakan... sanat eserlerini... sanatta olup bitenleri açıklayan tek bir eleştirmen yok. Marksizm böylesine yoksul bırakılamaz. Bu açıdan bakıldıkta marksist disiplinle sanata yaklaşan haraketler beni hep sevindirir. **Yüz Çiçek Açsın Kültür Merkezi**'nin açılışına bu sevinçle gittim... Açılışta gördüm. Boşuna sevinmemişim. Beşyüzden fazla insan vardı. Onca insana sanatın etkisini anlattım. Daha sonra Berrin Taş konuştu. Berrin Taş, neden kadınsız güzel bir dünya kurulamıyacağını anlattı. "Çiçekler ancak kadınla açar" dedi.

Sistem, sanat alanında da kelepçeledi insanı. İnsanın yaratıcılığını önledi... önlüyor. **Yüz Çiçek Açsın Kültür Merkezi** bu kelepçelerle mücadele edecek.

Bu kelepçenin nolduğunu iyi bilmeliyiz. Bunu bir önrekle anlatmak isterim. Savaşa karşı onca eser yaratıldı. Ama bu eserler etkili olamadı... değiştiremedi insanı. Savaş karşıtı onca esere karşın yine de savaşıyor insan. Sanatın etkili olabilmesi... insanı değiştirebilmesi için öbür disiplinlere desteklenmesi gerekir... felsefe.. bilim... eylem. Felsefesiz... bilimsiz... eylemsiz bir insanı sanat etkilemez. Sistem bunu bilir. Onun için insanı felsefesiz... bilimsiz... eylemsiz bırakır... bilinci böyle kelepçeler. Bunun için insanın değişmesini istiyorsak, insanın dört temel kalkışmasıyla yürümek gerekir sistemin üstüne.

Türkiye'de sanatçıların... şair... öykücü... romancı... besteci... yazar... büyük bir çoğunluğu bu dediklerimi kavrama noktasında değil. İlericiyim... marksistim diyenlerin bile, kapalı gözle şöyle söylediklerini duymuşumdur. Sanat devrim yapmaz. Doğru değil bu. Sanat devrim yapar. Nasıl yapar. Felsefeyle... bilimle... eylemle... insanı değiştirir. Değişen insan devrim yapar.

Şunu iyi bellemeli. Sanatsız... felsefesiz... bilimsiz bir devrim olmaz. Olursa ergeç çöker.

26 Temmuz Salı

Lütfiye Aydın'la yıllar yıllar önce tanıştık... Ankara'da. Bir açık oturum sonrası Ali Balkız'ın evine giderken... takside... az önce tanışmıştık... bir türküye başladı... Sonra... yıllar sonra Sivas'ta ölüm derecesinde yaktılar... türkü söyleyen bu insanı.

Lütfiye Aydın'ın **Ölüm Erken Bir Akşamdır** adlı öykü eserini (Simavi Yayınları. İstanbul 1994) okuyup bitirdikten sonra önce bunu düşündüm. Bir insan... akşamüstü... takside türkü söylüyor... ben... yıllar sonra Sivas'ta bu insanın ölüm derecesinde yakılacağını bilmiyorum. Türkiye'nin koşulları, bizi her dakika... her saat... her gün... her ay Sivas'a götürüyor... faşizmin saldırısına. Faşizmi yaşadık Sivas'ta... yaratıcılığa düşman faşizmi... İnsanın görkemli yaratımı ateşle insanları yakan faşizmin saldırısından ağır yaralarla kurtuldu Lütfiye Aydın.

Ben eksik bir insanım... birçok eksikliğim var. Bunlardan biri de birdenbire küsmem. Bir davranış... bir bakış... bir söz... küstürebilir beni... hemen. İçimde olup biter bunlar... küsmeler... barışmalar...

Sivas öncesi küstüm Lütfiye Aydın'a... küslüğüm sürüyordu... Sonra Sivas... faşizmin saldırısı... Lütfiye Aydın Ankara'da... hastanede... Bende hep üzüntü... Telefonla konuşmalarımız... Lütfiye Aydın son derece tatsız günlerden sonra iyileşti... hastaneden çıktı. Diz çökmedi... İnsani yaratıcılığa düşman faşizme bir tokat attı yaratıcılığıyla... **Ölüm Erken Bir Akşamdır** adlı eseriyle.

Lütfiye Aydın **Ölüm Erken Bir Akşamdır**'la bir güzellik yaratıyor... bu, bizim... insanın güzelliği. Güzel bir dille... doğru kurulmuş öykülerle insanı araştırıyor Lütfiye Aydın. Kaçgun döneminde bile insanın çökmediğini... insani değerler için mücadele edebileceğini gösteriyor... dostluğu... sevgiyi yüceltiyor.

Dostluğun... sevginin yüceltilmesi. Bu nokta önemli... bir yazarın neyi yücelttiği... neye çemkirdiği... Türkiye edebiyatında çoktandır hastalıklı bir yalnızlık... insandan kaçış... tükenmişlik mutlaklık içinde yüceltildi. Star Sistemince böyle eserlere güzel dendi. Sistem böyle insan ister. Herkes haindir... kimse kimseyi anlamaz... aşk... dosluk mümkün değildir. Böylece insani ilişkiler parçalanır... koparılır... insan, doğrudan sisteme bağlanır... sistemin metasına indirgenir. Bu noktada insan edilgenleştirilir... Böyle bir insan dostluk için... aşk için... dayanışma için mücadele etmez... kılını kıpırdatmaz. Böyle bir insanı, sistem nasıl istiyorsa öyle evirir çevirir. Hayatının bütün noktalarına girer... istediği yere tatile gönderir... istediği biçimde seviştirir... iste-

DOKUNMA

dokunma bana, yorgunum
yaz geldi mi
belleğini kaybediyor
sonsuz bir eğretileme oluyor
bedenim

dokunma bana
gözlerimi anımsa
eğik ve yaşlı asmalardan sarkan
pembe üzümlere benzeyen gözlerimi

dokunma
saydam ölümlerde asılı kalan
güneşli yangınlar gibiyim.

Metin GÜVEN

diği biçimde giydirir... yedirir... içirir.

Sistemin yazarı da burnunu çeke çeke bütün bu olup bitenleri "İnsan öldü. Dostluk öldü. Aşk öldü. İletişim sıfır" diye mutlaklaştırır... bütün bunlar için mücadeleyi değil, kabuğuna çekilmeyi yüceltir... güzel gösterir.

Bu, bizim... insanın güzeli değil. Sistem, taş taş üstünde bırakmasa bile insan bu yıkıntıda, insan için... dostluk için... aşk için... güzel bir dünya için mücadele eder. Bizim için... insan için güzel budur.

Kesinlikle bilinmeli şu. İnsan yüz kez ihanete uğrasa bile düştüğü yerden hızla kalkmalı... saniye geciktirmeden güzel bir dostluk için mücadelesini sürdürmeli. Bir yazar bunu güzelleştirmeli... Ölmüş bit kabuğu... mıymıntı sıyırtkanları da yerden yere vurmalı... Lütfiye Aydın bunu yapıyor... insan için mücadeleyi... dostluk için... aşk için mücadeleyi güzelleştiriyor. Yedi renkli gökkuşağında birçok kişinin göremediği rengi... sekizinci rengi görüyor... gösteriyor.

Lütfiye Aydın... insanın yazarı... sekizinci rengi gören.

Bana gelince... eksikliğime... o durup dururken... bir bakış... bir söz için küslüklerime... Devam ediyor. Hepsiyle barışmaya hazırdım. Olmadı. İçimi mıncıkladılar. Daha da küstüm.

Lütfiye Aydın mı... onla barıştım. İçimi mıncıklamadı da ondan. Sormadı bile "Niye bana küstün" diye. Gereksiz bir soru bu. Küsmeler... barışmalar benim iç dünyamda olup biter. Bunu anlamaz da soruna tırnak atarsa biri... şimşekler çakar... yıldırımlar düşer. Lütfiye Aydın tırnak atmadı iç dünyama. Yan bile bakmadı... bir gün telefonu açtım. "Merhaba Lütfiye" dedim. hemen... hiç duraksamadan "Merhaba" dedi" O akşam takside türkü söylüyordu sanki... Lütfiye Aydın insanı tanıyor çünkü. Bu öykülerden de belli. Lütfiye Aydın için sanat çirkin bir hayatın perdelenmesi değil. Bunu şöyle anlatayım. Bir yazar tanıyordum. Yazılarında kadın erkek eşitliğini savunuyordu. Bir gün benim yanımda yazılarının tersine davrandı karısına. Yazara "Senin için sanat, çirkin hayatının... sahte hayatının perdelenmesi. Ya yazdıklarına benze... ya da nasıl yaşıyorsan öyle yaz. İnsanı kandırma" dedim. Çok yazar... çok şair böyledir... sahte hayatını sanatla perdeler. Lütfiye Aydın böyle değil. Burası önemli.

Lütfiye Aydın, eserlerinde yücelttiği insani değerleri yaşayan... savunan... taş üstünde taş kalmasa bile insanı arayan... insan için mücadele eden bir insan. İşte bundan ötürü bizim... insanın yazarı.

2 Ağustos Salı

Vivaldi dinliyorum. Annemi düşünüyorum... Yıllar... yıllar önce şöyle demişti. "Yazar olduğunda hep insandan yana olacaksın. İnsanı sömüren... insanı ezen nolursa olsun... kim olursa olsun karşı çıkacaksın. Parça parça olsan bile yapacaksın bunu. Yoksa hakkımı helal etmem sana. İnsana ekmek borcun var. Bunu unutmayacaksın".

Annemin söylediklerini unutmadım. Hiç. Kültür dünyasında annemin gösterdiği yolda mücadele ettim. Tam yirmibeşyıl. Milimetrik... Geçip giden bu yirmibeşyılda çok hainler... çok dönekler... çok püsürükler gördüm. Ama bu kaçgunda insana inancımı bir tek gün yitirmedim. O... insan gelir dedim.

GÜLÜŞÜ DUDAĞINDA

gülüşü dudağında yarım
düşlerinde mermi izi
sen yorgun askeri yaşamın
vurulup düşünce
silahın bir yana
başka yana miğferin
kanın suladı toprağı

şimdi o topraklarda açan gül
yeşeren ot
senin kanındandır, bilmiş ol

kimse yorumlayamaz
suya söylesin sevgilin
korku dolu düşlerini

Turgay DEĞİRMENCİ

Kaçgunda insan için... insani kültür mücadelesi irade ister. Mesafe alamazsın hemen. Aynı noktada bir milim ilerlemek için mücadele etmen gerekir. Sistemin karanlıkta tuttuğu bilinci ışıtmak zordur. Yirmibeşyıl İkinci Yeni'yle mücadele ettikten sonra ancak şöyle bir mektup gelebilir. "Cemal Süreya'yı sevmediğim için kendimi sanattan anlamayan biri olarak görmüyorum artık. Her yerde kesin olarak Süreya'yı neden sevmediğimi ve sevenlerin nasıl da yanıldığını anlatabiliyorum. **İnsancıl** şimdi bana güç veren bir dergi."

Kültürde milimetrik mücadele kesin kararlı irade ister. Mücadele süresinde iradesizlik yüzünden savrulup giden çok insan gördüm. İşte Ankara...

Ankara... iradesizlik yüzünden insanlar savrulup giderken... çökerken... ben bir tek gün inancımı... insana inancımı yitirmedim. İnsan gelecek dedim. Mutlaka gelecek. Gelmeli. Gelmek zorunda.

Neden gelmek zorunda. Nasıl insan karşıtları birbirini arayıp buluyorsa... insan da, arayıp bulur insanı. Nasıl insan karşıtları orda burda elele veriyorsa karanlığı pekiştirmek için... insan da aydınlık için elele verir... karanlıkla mücadele için.

Bu dediklerim oldu. Hayatımın yarısını alan bir mücadeleden sonra Ankara'da insan geldi... insana. İnsan insana el verdi. Ankara'da **İnsancıl Bürosu**'nu kurdu. Karanlıkla mücadele için.

Pazar... pazartesi Ankara'daydım... Berrin Taş'la. Ankaralı yolarkadaşlarımızın yarattığı sevinci yaşadık.

Bütün yolarkadaşlarım bilir. **İnsancıl,** sanatta star sistemine karşı milimetrik mücadele verir. **İnsancıl,** sistemle uzlaşmaz. **İnsancıl** insani yaratıcılığa el verir. **İnsancıl** insanı sever... insan karşıtlarını sevmez. **İnsancıl**'ın sorumluluk bilinci son derece yüksektir. **İnsancıl** tembel olamaz. **İnsancıl** disiplinlidir.

Ankaralı yolarkadaşlarım **İnsancıl**'ın ilkelerinden ödün vermeden çoktanberi sürdürdükleri mücadeleyi ileri götürecekler... insani kültür mücadelesini.

İNSANCIL
ANKARA GÜLÜMSÜYOR

Eylül Ayı Etkinlikleri

GÜNEŞLEME
Mustafa Bayram Mısır
MARKSİST ESTETİK
10 Eylül 1994 Cumartesi Saat 15.00

GÜNEŞLEME
Cengiz GÜNDOĞDU
NASIL KALLEŞ OLUNUR
24 Eylül 1994 Cumartesi Saat 15.00

◆

GÜNEŞLEME
Uğur Karabağlı - Rona TOPÇUOĞLU
TİYATRO ve YAŞAM
17 Eylül 1994 Cumartesi Saat 15.00

GÜNEŞLEME
İlker BELEK
NEDEN SOSYALİZM
1 Ekim 1994 1994 Cumartesi Saat 15.00

◆

Adres:
Necatibey Cad. Lale Sokağı 4/18 Sıhhıye - ANKARA

SEVGİDEĞER İNSANCIL OKURU!

Hep birbirinden kötü eserleri eleştirmekten kurtulmak, yazında iyi ürünlerle de karşılaşmak istiyor musunuz?

Ülkede güzel şiirin, romanın, öykünün, tiyatronun da değer bulması, basılması, dağıtılması, çirkinliklerden usanmış başka insanlara da ulaşması, okunması, eleştirilmesi, yeniden ve yeniden üretilmesi uğraşına katkınız olsun istemez misiniz?

O halde önce İnsancıl Yayınlarından çıkan kitapları alın, okuyun, eleştirin, düşünsel, duygusal ve maddi katkılarınız kestirebildiğinizden de önemlidir.

Kitaplarımızdan almak istediklerinizi, ederlerinin yüzde kırkını aşağıdaki hesap numarasına peşin ödemek, geri kalanını iki taksitte aynı hesap numarasıyla iletmek koşuluyla yayınevimizden sağlayabilirsiniz. İstekleriniz posta veya başka yolla adresinize ulaştırılacaktır.

Hesap Numarası: 01400740
Adres: Cengiz Gündoğdu
Halk Bankası Cağaloğlu Şubesi

BARIŞA ÇAĞRI

Ölüm haberlerini kanıksadık. Akşam sofralarımıza eşlik eden savaş görüntülerine alıştık. Kanlıysa gözümüzü kaçırıyoruz, sıradansa görmeden bakıyoruz ekrana. Savaşın kanıksamış tanıklarıyız artık.

Savaşı çocuklar sorguluyor. İçtenlikle soruyorlar, "niye savaş var?" Kaçamak cevaplarla yetiniyoruz. Çocuklarımıza görmeden bakmayı, duymadan dinlemeyi, söylemeden konuşmayı öğretiyoruz.

Ekonomik kriz bütün ağırlığıyla üzerimize çöker ve bizden daha fazla fedakarlık istenirken bile, savaşsız bir dünyayı düşlemeyi bilemiyoruz. Sormuyoruz tabu soruyu: "Krizde savaşın payı ne?" Sormadığımız soru cevaplanmıyor. Savaşı tartışmaksızın krizi tartışmakta ustalaşıyoruz.

Topluma "görmeyin, duymayın, söylemeyin" denildi. Toplumumuz da görmeden bakmayı, duymadan dinlemeyi, söylemeden konuşmayı öğrendi. Barış bilinci, barış özlemi, barış çabası toplumumuzda hiçbir dönemde bugünkü kadar umursamazlıkla bastırılmamıştır. "Suskun toplum olmayacağız." denilen bir dönemde, Türkiye suskun toplum olmayı öğrendi.

Bu durum böyle devam edecek mi? "Etmemeli" diyoruz, "etmemeli" dediğinizi biliyoruz. Barışa ulaşmak için barış için, çaba harcamak gerekir. Türkiye'de içtenlikle barış isteyen güçlerin olduğunu göstermek gerekir. Suskunluğun utancından kurtulmak, artık barış için sesimizi yükseltmek gerekir.

1 Eylül Dünya Barış Günü. 1 Eylül'de tüm danyada barış türküleri söyleniyor. 1 Eylül 1994'te bizler de sizlerle birlikte artık sesimizi yükseltmek istiyoruz. 1 Eylül'ü Türkiye'de 1-7 Eylül Barış Haftası olarak değerlendirmeyi öneriyoruz.

Barış için mücadele etmek istiyorsanız bizimle bağ kurun. Semtinizde, mahallenizde, lokalinizde 1-7 Eylül arasınsad bir Barış Şenliği düzelemeyi düşünüyorsanız bize yazın, telefon edin, uğrayın. 1-7 Eylül arasında bir barış etkinliğine katılmak barış özleminizi; çizgiyle, sözle, şiirle, tiyatroyla, müzikle dile getirmek istiyorsanız bize başvurun. Amacımız barış etkinlileri düzenlemek istiyenlerle, barış etkinliklerinde özlemlerini dile getirmek isteyenler arasında iletişim kurmak. Amacımız 1-7 Eylül arasında kentin tüm semtlerinde barış türküleri söylenmesine katkıda bulunmak.

Barış anlayışınızı siz kendiniz ifade edin. Savaş karşısında tutumunuzu siz kendiniz dile getirin. Barış istiyorsanız; gelin kendi renginizle, kendi dilinizle, kendi inancınızla barışın rengarenk dünyasına katılın. Biz yalnızca iletişim ve eşgüdümü üstlenmeyi istiyoruz. Savaş ve Barış konusundaki farklı yaklaşımları ise zenginliğimiz sayıyoruz.

BARIŞ İNİSİYATİFİ

İletişim için: Hürriyet ŞENER: İHD İstanbul Şubesi: Tel: 244 44 23
ÇHD üyesi Ali Rıza DİZDAR: Tel: 223 00 25
İlkay Alptekin DEMİR: Tel: 258 44 85